

2

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.

Sala Est. Tab. Núm.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GREDO.USAL.ES

195

195

2 - 12 - 9 - 2

~~num. 32. cap. 6. num. 56.~~

Manuscript of Regii

1

Raphaelis Regii ducenta problemata in totidem in-
stitutionis oratoriae Quintiliani deprauationes.

Eiusdem quaestio Vtrum ars rhetorica ad
Herenium falso Ciceroni inscribatur.

Eiusdem de laudibus eloquentiae panegyricus.

Raphael Regius clarissimo Corigiæ Principi Nicolao: & Jacobo Tro/
to ducis Ferrariæ ad ducem Mediolani facundo oratori felicitatem.

Ducenta problemata in totidem Fabii Quintiliani institutionis
oratoriae deprauationes mihi nuper inuicto simul & sapiētissi
mo ducatus mediolani gubernatori Ludouico Sfortiæ Viceco
miti dicata: ut nouo isto imprimendi libros artificio describen
da curarem: sæpenumero me: cū istic essem: hortati estis: quod
ea diceretis nō mihi solū honori & gloriæ futura: sed etiā artis oratoriae
studiosis iuuenibus multum utilitatis allatura. Ego uero auctoritatē ue/
strā tanti feci: ut nō problemata modo illa: sed panegyri icū quoq; de lau
dibus eloquentiæ mihi olim in Academia patauina habitum: & non in/
iucundam cognitu quæstionem. Vtrum ars rhetorica ad Herenium fal
so Ciceroni inscribatur: tradiderim exscribēda: non tam quidem quod
mihi emittenda uiderentur: q̄ ut reipsa cognosceretis: me utriq; uestrū
ita addictum esse: ut nihil mihi gratius esse possit: q̄ sapiētissimis admo
nitionibus uestris optemperare. Sed ea cōditione has nostrarum frugū
primitias in uulgū emittimus: ut uos eas p̄q; acri iudicio uestro ab istis
obtrektoribus: qui cum ipsi nihil memoria dignū excogitare possint:
alienos fructus tanq; fetidi mures rodere nunq; desistunt: defendendas su
sciatis. Valete clarissima studiorum ornamenta.

Illustrissimo Bariti Duci Ludouico Sfortiæ Vicecomiti sapiētissimo
ducatus Mediolani gubernatori Raphael Regius immortalitatem.

Solent magnanimi benigniq; principes cū aliorū: quæ ad pu
blicā spectat utilitatē: tū studiorū ac eorū in primis: qbus faci
le hoies immortalitati cōsecrant: tantā suscipere curā: ut nō pri
scorū mō auctorū opa omni diligētia cōquirāt: ac depraua
ta pristina restituant sinceritati: uerū præclara quoq; igenia
ad aliqd pulchri excudēdū quocūq; liberalitatis genere inui
tent. Hinc Alexāder ille Magnus nō minus Aristotelis opibus: q̄ suis ge
stis celebrat. Hinc Augustus cū Vergilii æneide. Mecænas cū georgicis.
Pollio cū bucolicis semp cātabūtur. Hinc Titus Vespasianus cū naturali
Plynii hystoria ubiq; florere censetur. Hinc Franciscus ille Sfortia pater
tuus Iulio Cæsari merito æquiparādus tū ab aliis qbusdā: tū a Francisco
Philelpho immortalitati fuit consecratus. Hæc enim rectissima est ad
æternā gloriā uia: de studiorum cultoribus in primis bene mereri. Hac
iere cum alii præstantes uiri: tum Pisistratus ille Atheniensium princeps
non minus eloquētia q̄ sapientia pollēs. Is enim cū animaduertisset Ho
meri illius omniū laudatarū artium magistri poesin non ad auriū mo
do uoluptatē: sed ad ciuilibus potius uitæ institutionem cōparatam esse:
singulos aureos nūmos edicto unicuiq; proposuit: qui sibi uel singula
illius poetæ carmina attulisset. Tantumq; ea liberalitate effecit: ut quæ
confusa dissipataq; erāt: ea in duo de quinquaginta uolumina redigerē
tur: quæ quidem recte & uiuendi & scribendi rationē in se continere a
præstantiss. quibusq; ingenio uiris iudicata fuerūt. ut si uerum facere iu
diciū uolumus: nō minus Pisistrato instauratori: q̄ Homero tam præ
clari operis auctori debeamus. Quæ nanq; ille spiritu quodam diuino
afflatus in uariis græciæ urbibus decantarat: hic studiorū amore: publi
caq; utilitate ductus: dispersa iamq; ad interitum pergentia collegit: in
opusq; redigenda curauit. Qua sane magnificētia apud omnes bene in
stitutas gentes & sibi & Homero immortalē gloriā cōparauit. Hac eadē
uia cum tu quoq; incedas Iucundissime princeps: ut qui & pacis & belli
artibus instructissimus sis: ac præclara Vicecomitū Sfortiadarūq; gesta
litterarum monumentis cōmēdāda omni studio cures: & honestissima
præstantibus liberalium artium professoribus salaria proponas: rem
haud ingratam me tibi facturū existimaui: si quæ nuper ad cōmunē stu
diosæ iuuentutis utilitatem elucubrauimus: ducenta problemata in to
tidem Quintiliani oratoriae institutionis deprauationes nomini tuo di
caremus: simul ut hoc munusculo tuam gratiā inirē: simul ut illi egre
gio operi: quo nullum neq; apud græcos: neq; apud latinos instituendis
iuuenibus accōmodatius inuenitur: sic fauorem tuum cōciliarem: quo

Raphael Regius

& ipsum in pristinam uindictur integritate: & tu apud omnes gentes: quae latinae linguae elegantia capiuntur: magnam laudem aeternaque gloriam consequaris. Si enim Quintiliani opus: quo non orator modo perfectus instituitur: sed historici quoque & poetae instruuntur: aliqua ex parte tua gratia uidebitur emendatum: se tibi plurimum debere iuuenes eloquentiae studiosi profitebuntur. eoque magis: quod nemo e tanta scriptorum turba haecenus est inuentus: qui tanto auctori recta uia ad interitum tendenti aliquid adiuuanti afferre conatus sit: cum praesertim & perquam iudicium: & summam plerisque in locis eruditionem exposcat: ut qui haec ostentare pulchrum putant: grandem inde se iactandi materiam fuerint habituri. Sed deprauationum credo multitudine deterriti: & aliunde gloriam sibi comparadam putarunt: & illud opus neglectum: ac foedissimis corruptionibus inquinatum iacere permiserunt: quod ante omnia maximam curam emerebat. Siquidem ad mille & amplius deprauationes in illo deprehendimus: quarum nonnullae temporum infelicitate, multae librariorum incuria, pleraque uero istorum temeritate: qui sibi omnia in praeclaris exemplaribus nullam opinionis suae rationem assignantes inuerrere permittunt: admissae fuere: ut minime mirandum sit: si Franciscus Philephus uir alias eruditus atque factus uel epistola testatus sit Fabii Quintiliani scripta Hispanum quiddam redolere: cum deprauata rhetoris illius acumina plene percipere non posset. Tantum enim abest ut illius opinioni accedam: ut latinae elegantiae rationem simul cum eloquentiae praecipis Fabius tradidisse mihi uideatur. Id uero tum ex integris illius operis locis: quibus nihil est candidius: tum ex his ducentis emendationibus nostris facile diiudicari potest. Quas quidem si tibi re ipsa probari: ac non minus quam Pisistrato carmina Homeri gratas esse cognouero: meas in totum illud opus annotationes: quas studiosis iuuenibus haud ingratas spero futuras: propediem emittere incipiemus. Vale Pacis & belli eximium decus. Paduae Idibus Augusti. Mcccclxxxix.

Raphaelis Regii ducenta problemata in totidem Quintiliani oratoriae institutionis deprauationes.

Vid est quod Fabius Quintilianus latinae elegantiae diligentissimus obseruator in illa periodo: qua opus Victorio Marcello dicat: minus oratorio uerbo usus esse uidetur. Quod opus Marcelle Victorii tibi dicamus: quem cum amicissimum nobis: tum eximio litterarum amore flagrantem: non propter haec modo quae sint magna: dignissimum hoc mutuae inter nos caritatis pignore iudicabamus. Sed quod erudiendo nato tuo: cuius prima aetate mani. est iter ad ingenii lumen ostendit non inutiles fore libri uidebantur. An quia semidocti alicuius temeritate deprauata: a nullo quod sciam: eruditorum haecenus fuit emendata. Haec enim appellatio natus tametsi apud

poetas pro filio frequenter posita inueniatur: nunquam tamen ab oratoribus: & maxime a Quintiliano: nisi memoria fallor: usurpatur. Quo igitur modo corrigatur? An pro nato huius nominis geta datiuus forsitan est reponendus? Sic namque in puetusto illo exemplari: quod nup Mediolani ab Andrea Laelio sacerdote in primis erudito accommodatum plegi: scriptum esse cum aetate professoribus omnibus corrupte haecenus fuisse & lectam & expositam: facile sum confirmatum. Nam antea quidem hunc locum deprauatum esse uidebam. Sed natum in filium: propter uerborum dissimilitudinem: ne in annotationibus quidem nostris in tota fabii oratoriam institutionem conscriptis mihi permisi inmutare. Nunc uero cum & natus pro filio poeticum sit uerbum: & in puetusto exemplari getae legatur: quis dubitet Victorii filium sic fuisse cognominatum: itaque esse legendum? In eodem quoque exemplari non Marcelle: ut in nouis istis est deprauatum: sed M. quae littera praenominis est nota: Marcumque significat: recte mihi scriptum esse uideatur. M. namque Victorius Marcellus is: cui opus illud dicatum est uocabatur. Praenominis siquidem nominibus non cognominis anteponi consueuerunt. In illo praeterea circuitu non iter: sed iam citra illam praepositionem ad id eodem legitur libro hoc modo. Cuius prima aetas manifestum iam ingenii lumen ostendit. Quod quidem tametsi parui referre plerisque uideatur quod idem sensus utroque modo lectus appet: eo tamen annotare libuit: quo melius intelligatur: quam facile auctorum scripta non dico deprauef: sed deprauata ab iis quoque qui habent eruditi: iter dum approbatur. Fabium siquidem uel gradum pignore deposito contenderim: sic ut in praeclaro exemplari legitur: scriptum reliquisse: sed temeritate semidocti alicuius deprauatum a quoque professore haecenus non fuisse correctum. cum praesertim ostendere iter ad lumen: sit monstrare uiam qua ad lumen perueniri possit. Istae uero hominum arrogantium: qui sibi benedocti uidentur: deprauationes: ab iis quoque qui certatim grandia commeta scribere pulchrum putant approbatae in maximas ineptias auctores alioqui candidissimos conicere uidentur. Ac ut de reliquis taceam: quae maior est multitudo quam ut huic loco inferi possit: locutus ille Suetonii Traquilli: quo naumachia a Julio Caesare edita describitur corrupte & lectus & expositus nonne Suetonium ipsum scriptorem facundissimum maxime ineptum insulsisque fuisse ostendit? Nauali praelio legitur in morem cocleae desosso lacu biremes ac triemes quadriemesque tyriae & aegyptiae classes magno pugnantium numero confluerunt. Ut enim omnittam quod classes loco classis nimium impite legitur: quae uel mediocriter artis otatoria pitus non uideatur: si in more cocleae legatur Suetonium scriptorem elegantissimum & decori & similitudinis rationum penitus fuisse ignarum. Quae namque cocleae rei admodum paruae proportio ad lacum in quo tyriae aegyptiaeque classis biremes triemes ac quadriemes confluerint: amplitudinem excogitari potest. Profecto nulla. Quo igitur modo ista iam iueterata deprauiatio corrigatur

tur? Nepe in maiore Codeta id quod in uetustis exemplaribus scriptum uidi-
dimus: est legendum. Siquidem Codeta: ut scribit Sex. Pompeius: est ager trans-
tyberim sic dictus quod in eo nascerent uirgulta Caudis egnis similia. In
Augusto quoque ut alia nunc praetermittat: quae plura sunt: quam ut obiter pos-
sint numerari: non minus impite quam superius: ista & legit & exponit: cum
thema & sensus elegantia & astronomorum consuetudo loquendi exposcat.
Quod si pluribus uelle demonstrare ea quae sunt quorundam temeritate de-
prauata: iniquiter ab iis quoque qui docti habent: approbari: multa ex hi-
storiciis poetis & oratoribus afferre possem: quae prope & legunt & expo-
nunt. Sed ad superiora initium primi capituli Valerii Maximi quoque: quo nihil est
uulgatius: adiciatur: quod quidem adeo corrupte haecenus & lectum est & a
professoribus enarratum: ut nihil confusius, nihil absurdius uideatur. Accofu-
sio quidem distinctione nostra iam pridem fuit sublata: ut in illis nostris dispu-
tationibus quae uenales circumferuntur: copiose habent. Sed alia quoque sunt
flagitia a paucis admodum aduersa. Sic enim sere legitur. Maiores stas solen-
nesque ceremonias pontificum scientia, bene gerendarum rerum auctoritate, augu-
rum obseruatione, Apollinis praedicatione. Vatum libris, portetorum depul-
sis, etrusca disciplina explicari uoluerunt. Ac in illis quidem disputationibus
nostris nihil aliud reprehendi quam eorum inscitia: qui membra natura distincta
ita confundunt: ut de duobus unum efficiant: nihil aliud ausus imutare: quod
nullum uideram exemplar in quo aliter legere: tametsi aduerserem Valerium a
Cicerone de responsis haruspicum dissentire. Nunc uero cum in uetustum exem-
plar incidere: in quo ita scriptum est: ut cum M. Tullio eadem dicere Valeri-
us uideatur: hoc modo putavi esse corrigendum: ut singulis accusandi cali-
bus singuli ablatiui subiiciantur: ac pro scientia legatur sententia, hoc modo.
Maiores stas solenesque ceremonias pontificum sententia, bene gerendarum rerum
auctoritates augurum obseruatione, Apollinis praedicationes uatum libris,
Portetorum depulsas etrusca disciplina explicari uoluerunt. Hoc uero modo si
legatur: & sensus erit perspicuus, nec a Cicerone Valerius uidebitur dissentire.
Sic enim in oratione: quae de responsis haruspicum inscribitur: Cicero ait. Ego ue-
ro primum habeo auctores ac magistros religionum colendarum maiores no-
stros: quorum mihi fuisse tanta sapientia uideatur: ut satis superque prudentes sint:
quorum prudentiam non dicam assequi: sed quanta fuerit perspicere possint: qui stas
solenesque ceremonias pontificatu, rerum bene gerendarum auctoritates augu-
rio factorum. Veteres praedicationes Apollinis uatum libris, portetorum explana-
tiones etruscorum disciplina contineri putarunt. Ex his Ciceronis uerbis facile
colligitur: illud Valerii corrupte haecenus & lectum & expositum fuisse: ut mi-
hi uenia data sit: si complura iam sere a professoribus approbata in oratoria
Quintiliani institutione duxero immutanda. Sed iam ad alia transeamus.
Quid est: quod illa Fabii ratio: qua excusat duos libellos de ratione dicendi se no-
lente emissos duobus legitur modis? Namque alterum sermonem per biduum habitum

pueribus quibus id praestabat exceperat, alterum pluribus sane diebus quantum no-
tando consequi potuerat: interceptum bini iuuenes uel nimium amantes mei te-
merario editionis amore uulgauerat. An quae altero modo est deprauata? Qui-
dam enim non sermonem habitum sed sermone habito: non bini: sed boni putant
esse legendum. Ego uero sermonem habitum: ut credam a Fabio scriptum fuisse ad du-
cor: quod sic in uetustis exemplaribus legitur: tametsi in annotationibus nostris
scripserim habito sermone potius esse legendum: sed ab antiquis exemplaribus
dum rationi non reluctentur: nusquam sentio recedendum. Boni praeterea non bini
mihi sensui conuenire uidentur. Haec praeterea coniunctio sed loco illius
disiunctionis uel sic ut in Prisco legitur exemplari uidetur reponenda.
Quid est: quod illud Fabii praecipuum in primo capite difficilius uidetur: quam ut
temere a quoque percipiat? Quare praecipienda sunt optima: quae si quis graua-
bit non rationi defuerit: sed homini. An quae est deprauatum? Quo namque mo-
do is non rationi: sed homini defuerit: qui ea grauabit: quae a Fabio praeci-
piuntur? Fieri certe non potest, ut quisquam dum in optima incubere grauat: non defuit
& homini & rationi. Qua ergo ratione corrigatur? An defuerint plurium nu-
mero: ut ad praecipua referatur: uel refragantibus & exemplaribus & istis
correctoribus forsitan est legendum? Ea namque praecipua non rationi quidem: sed
hominum deesse uidentur: quae de educationis pueris tradita: a parentibus in filiis in-
stituendis negligunt. Mihi uero defuerint plurium numero legendum esse contem-
denti astipulantur duo uetusta exemplaria: unde reliqua facile crediderim fuisse
descripta: quorum alterum a Poggio Florentino una cum dimidiatis Asconii Pe-
diani in quibusdam Ciceronis orationibus enarrationibus e germania allatum: nunc in ma-
gnificentissima Laurentii Medicis uiri nunquam satis laudati bibliotheca spe-
ctatur. Tametsi de illo uerbo defuerit illic quoque non. Iam alicuius parum iudicio
pollentis temeritate expuncta uideatur. Alterum illud Mediolanense in quo citra
ullam litteram defuerit numero plurali scriptum esse compluribus ostendi: cum quidam
ex iis qui Mediolani profuerunt: assereret Fabium potius in sollicitum conueni: si plu-
rium numero defuerit: ut ego aiebam: quam si defuerit numero singulari: ut in no-
uis exemplaribus est deprauatum legere: hoc falso argumento nisus: quod haec
dictio si quis ita exigit duo uerba: ut ad eundem nominatiuum omnino referantur: quod
quidem sic ab omnibus grammaticis ratione abhorre conueni: ut omnes qui aderant profiterentur
eiusmodi errorem in discipulo: nedum in publico doctore nequaquam esse tolerandum.
Quid est: quod illud de litteris praecipuum obscurius uideatur: quam ut Quintiliani cadore elega-
tiae conueniat? Quin forde sed usque per aspiratiue uel simili littera utentes. An
quae librariorum inscitia deprauatum haecenus sere a professoribus fuit approba-
tum? Illa namque uel coniunctio non modo sensum nihil iuuat: uerum ita confundit: ut quod
sibi Fabius uelit: non percipiat. Priscos quidem inuuit usus fuisse in his nomi-
nibus hordeo & hedo alia littera quam aspiratione. Sed quoniam illa sit minime
ex his Quintiliani uerbis colligi potest. Qua ergo ratione illustretur hic
sensus? An loco illius uel coniunctionis Vau, totidem litterarum nomen

priscis quidem haud ignotum, nostris non temporibus uix a quoq̄ audi-
tum uel reluctantibus: quæcunq̄ mihi uidere cōtigat: exemplaribus for-
sitan est reponendum: Nam ut scribit Priscianus ex sententia Varronis
& Didymi æolicum illud digamma ab ipso uocis sono, Vau, fuit appella-
tum. Illam uero litteram Claudius Cæsar latinæ linguæ maximæ neces-
sariam in scribundis præsertim huiusmodi nominibus seruus uulgus
esse putauit. Nam in talibus pronunciandis dicti onibus: crassior sonus:
q̄ sit u. litteræ pro consonante positæ necessarius esse uidetur: ac talis fere:
quali nunc utitur germani in] proferendis huiusmodi uerbis uolo, uiuo,
uado, uiuum & similibus. Is uero proxime ad f. litteræ sonum accedit:
quæ in uersa æolicum illud digamma efficiebat: id quod etiã nũ tum alibi:
tum Romæ in multis spectatur inscriptiõibus: ut ser. ius. dixit hoc est ser-
uus uixit. Cæterum Claudio mortuo: eã oēs ut superuacua repudiarũt.
Quid est quod illud Fabii exemplum: quo prisci monstrantur usi. e uocali
pro i. itidem uocali: parum uidetur proposito accommodatum? **Quid**
non e. quoq̄ i. loco: fuit ut menerua & leber & magester & diuoue uictor-
re pro diuoui. An quia est deprauatum? Ac in uetustis quidem illis ex-
emplaribus loco illius præpositionis pro: non negandi aduerbium legi-
tur. Sed ne sic quidem mendæ sublata esse uidentur. Pro Diuoue nanq̄
Diuoue, ac pro uictore: Veioue uel refragatibus omnibus exemplaribus
contenderim esse legendum. **Hæc duo præterea nomina Diuoui ac Veio**
uia scribenda. Nam ut in quinto noctium Atticarum. A. Gelius scribit;
in antiquis inscriptionibus nomina hæc deorum Diuouis & Veiouis spe-
ctabantur. Fabius uero & ipse de huiusmodi inscriptionibus priscis hoc
sumpsisse uidetur. Quare tamen hæc ita ut est in exemplaribus
deprauatum: clarissimi quiq̄ professores & legerint: & exposuerint: ge-
lio tamen auctore conuincuntur: pro uictore legendũ esse Veioue, Diu-
ouis autem ut ibidem exponit gelius: etiã Lucetius appellatur: quod nos
die ac luce quasi uita ipsa afficiat ac iuuat. Veiouis contra: q̄ nō iuuadi po-
testatem: sed uim nocendi haberet uocabat. Ita nanq̄ Veiouis dictus est:
ut Vefanos Vecordesq̄ nominamus. Veiouis autē ædes Romæ inter ar-
cem & capitolium fuit. In quo quidē templo dei simulachrũ sagittas te-
nebat: quæ uidelicet essent paratæ ad nocendum.
Quid ē quod illud Fabii de analogia præceptũ Variis legit modis? Quid?
non similes quoq̄ ut dicebam: positiones in longe diuersas figuras per
obliquos casus exeunt: ut uirgo Iuno, fufus, lufus, cuspis, puppis & mille
alia: cum illud etiam accidat: ut quædam pluraliter non dicantur. Quæ-
dam contra singulari numero, quædam casibus careant, quædam a pri-
mis statim positionibus tota mutantur: ut Iupiter, quod uerbis etiã acci-
dit ut fero tuli: Cuius præteritum perfectum & ulterius non inuenitur.

Nec plurimũ refert nulla hæc an prædura sint. An quia est deprauatum?
Illo nanq̄ uerbo refert: qui latinæ eleganterq̄ loquũtur: sic uti solent ut
oppositis orationem exornent: ut Iuuenalis. **Quid refert dictis, ignoscat**
Mutius an non? Inter hæc uero nomina nulla & prædura: siue plura id
quod in quibusdam legitur exemplaribus: quæ oppositio esse possit: cum
ne sub ulla quidem oppositorum specie collocentur? Opposita nanq̄ eẽ
definiunt: quæ in eodem secundũ idem in eodem tempore circa unam
eandẽ rem simul esse nō possunt. Quo igitur modo corrigatur? An nul-
la: etiam si nullũ nobis astipuletur exemplar: in mollia forsitan sunt im-
mutanda? Sic enim, mollia præduris opposita Fabius cum uerbo illo re-
fert eleganter uidebitur copulasse. Neq̄ est admittenda eorum correctio:
quæ melius corruptio diceretur: qui non prædura sed plura legũt. Quo
nanq̄ pacto multum non refert: nulla hæc an plura sint? Nã si nulla io-
rent nihil Fabio opus esset de iis: quæ non sunt quicq̄ præcipere. Sed isti
suæ opinionis rationem uiderint. Nos ad alia pergamus.
Quid est: quod illorum Fabii uerborũ de etymologi a præcipientis sensus
integer nullus habere potest? Et etiam interpretationem rectã sequen-
dam. Improbendam contrariã. ne a contrariis aliqua sinamus trahi. An
quia sunt deprauata? Nullum enim inest uerbũ ad quod referri possint.
Quo igitur modo emendetur hic locus? An hæc quinque uerba. Inter-
pretationem, rectam, sequendam, improbandam contrariam: de contex-
tu in marginem forsitan sunt transferenda? Nam ab eruditorum aliquo
in margine: ut fieri solet annotata: imperiti putarũt Fabii sensibus inse-
renda. Et copula præterea cum illa ne particula ut sensui contraria pror-
sus uideat eradenda. Sic enĩ sensa & apte copulabunt & facile percipient.
Quid est: quod illa Fabii uerba: quibus musicam oratori necessariam esse
ostendit: obscuriora sunt: q̄ ut a quoq̄ percipi possint? Nã psalteria & spa-
dicas etiam uirginibus probis recusanda. An, quia sunt deprauata? Siqui-
dem spadicæ ita sensus aspernatur: ut nihil ipsi conuenire uideatur. græ-
ci enim: ut in secũdo noctium atticarum gelius scribit: auulsum e palma
termitem cum fructu spadica uocant. & phœniceum colorem ut idē in
quarto refert. Sed quid aut phœniceus color: aut e palmæ termes cũ fru-
ctu auullus cum musica psalteriisq̄ cõmerciū habet? Nēpe omnino nihil
Quid igitur? contendemus ne ea esse mutanda quæ hæcenus a clarissi-
mo quoq̄ professore non solum approbata: sed etiam fuerunt enarrata?
Quidni: Si a uero Fabii sensu prorsus aliena esse uidentur? Quod si no-
men illud Spadicæ expungendum dicemus: quodnã illius loco præpone-
mus? An ut minimum a uerborum similitudine recedamus: illud no-
men Spadicæ in hæc duo, ipsa pronomen & uerbum dicas: forsitan est
dissoluendum? Hoc enim modo si legatur: perspicuus fuerit sensus. Nã

psalteria & ipsa dicas etiā uirginibus probis recusanda. Nec ignoro in quibusdam exemplaribus loco illius nā cōiunctionis hāc particulā nec repositā fuisse. Quo quidē modo si legatur: hāc cōiunctio enī loco illius copulæ & uidef ascribenda, ut legatur. Nec psalteria enī ipsa dicas. Fateor autem me alibi scripsisse aliter esse legēdum. Siquidē in annotationibus nostris in Quintilianū dixi nō spadicas sed sābucas a sensu desiderari. Est enī SābUCA Citharæ triāgularis species ad quā prisci iambos canebāt: cuius inuētor ibycus fuisse memorat: sed nūc mihi minor imutatio fieri uidef: si spadicas illud in ipsa & dicas resoluamus: q̄ si loco illius sābuca ascribat: cū præfertī hoc mō & sensus sit aptus: & sic in quibusdam exemplaribus legat. Quid est: quod illa Fabii ratio qua utranque geometriæ partem oratori necessariam esse ostendit. Vix plene percipitur a quoq̄? Nam cum sit geometria diuisa ī numeros atq̄ formas: numerorum quidem noticia non oratori modo: sed cuiunque primis saltem litteris erudito necessaria: in causis uero uel frequētissime uersari solet: in quibus actor nō dico si circa sumas trepidat: sed si digitorū saltē incerto aut indecoro gestu a cōputatione dissentit: iudicat indoctus. An quia & deprauata est: & consuetudo illa in digitis computandi priscis quidem admodū trita nostris tēporibus fere ignoratur? Nā illud aduerbiū saltē iterato ascriptū: cū nihil sensui cōueniat: mihi uidef expungēdū: ac illius loco hoc itidē aduerbiū solū reponendū: ut legatur hoc modo. Sed si digitorū solum incerto: aut indecoro gestu. Ratione uero illa cōputandi per digitos non Quintilianus modo plerisq̄ in locis: uerū & Plynus & Iuuenalis & Apuleius & Diuus Hieronymus aliq̄ ex antiquis cōplures suis in operibus frequēter sunt usi: ut mihi opæ pretiū uidear esse facturus: si illā mihi nup̄ a Bernardino gadolo Brixiesi Monacho Camādulési ī primis erudito traditā: & a Beda illo doctissimo sacerdote litteris cōmendatā hoc potissimū loco totā descripsero: ne studiosi plerisq̄ in locis eā sæpius desiderare cogant. Quotus enī quisq̄ etāta cōmetatorū turba: illud Iuuenalis ita saltē exponit: ut plene percipi possit? Atq̄ suos iā dextra cōputat annos. Illius nāq̄ rōnis numerādi cognitionē nō tenentes ea ad expositionē huius loci adducūt. quæ nō minore & ipsa indigeāt enarratione. Neq̄ enī minus ex Iuuenalis carmine q̄ ex Plynii Diuiq̄ Hieronymi uerbis: quæ isti ad eruditiōis iactationem in sua cōmēta trāscriperūt: colligimus centenariū numerū dextræ digitis significari cōsueuisse. Quo autē mō id fieret: quod maxime ad illa plene intelligenda est necessariū: istorū nemo exponit. Illud certe Plynianū de trigesimo quarto naturalis historiæ descriptū: eo est obscurus: in cuius expositionē fuit adductū: quod quidē ut pleraq̄ alia corrupte hoc modo legitur: ut obiter hoc quoq̄ notemus. Præterea Ianus geminusa Numa rege dicatus qui pacis belliq̄ argumēto colitur: digitis ita fi-

guratis: ut trecentorū quinquaginta quinq̄ dierū nota per significationē anni: tēporis & æui deum se idicaret. Quid enī hāc Plynii uerba ad enarrationem illius: quod ait Iuuenalis: faciunt? Nonne obscuriora sunt: q̄ ut ad aliorum expositionē debeant afferri? Quod uero dixi illum Plynii locum esse deprauatū: illa præpositio per cū accusatiuo illo significationē nihil a sensu eleganterq̄ scribendi ratione agnoscitur: uideturq̄ illius ablatiui nota expositio esse. Illa quoq̄ Hieronymi uerba: quibus euangelicam de centesimo, sexagesimo ac trigesimo fructu parabolā exponit: citra hanc in digitis numerādi rationē plene percipi nō possunt. Cētesimus inq̄ & sexagesimus & tricesimus fructus q̄q̄ de una terra & de una semēte nascatur: tamen multū differt in numero. Triginta nanq̄ referunt ad nuptias. Nam & ipsa digitorū coniunctio quasi molli osculo se complectens & fœderans maritū pingit & coniugem. Sexaginta uero ad uiduas: eo quod in angustia & tribulatione sunt positæ. Vnde & superiori digito deprimūtur. Quantoq̄ maior est difficultas expertæ quōdam uoluptatis illecebris abstinere: tanto maius & præmium. Porro cētesimus numerus (diligenter quæso lector attende) de sinistra transfertur ad dextram: & eisdem quidem digitis, sed non eadem manu. Quia in leua nuptæ significantur & uiduæ: circulum faciens exprimit uirginitatis coronam. Hæc Hieronymus: quæ ab illa in digitis numerādi regula ita pēdent: ut sine eius cognitione parum intelligi possint. Quare quæ de illa a Venerādo Beda in primis docto sacerdote litteris mandata fuere: quo multa auctororum loca alioqui obscuriora facilius percipi possint ad uerbum describamus

- Cum ergo inquit dicis Vnum: minimum in leua digitum inflectēs in medium palmæ arcum figes.
- Cum dicis duo secundum a minimo flexum ibidem impones.
- Cum dicis tria: tertium similiter inflectes.
- Cum dicis quatuor: itidem minimum leuabis.
- Cum dicis quinque: secundum a minimo similiter eriges.
- Cum dicis sex: tertium nihilominus eleuabis medio duntaxat solo: qui medicus appellatur: in medium palmæ fixo.
- Cum dicis septem: minimum solum supra palmæ radicē cæteris interim leuatis impones, iuxta quem cum dicis octo medium.
- Cum dicis nouem: impudicum e regione compones.
- Cum dicis decem: unguem indicis in medio figes arcu pollicis.
- Cum dicis uiginti: summitatem impudici inter nodos indicis & pollicis arcus figes.
- Cum dicis triginta: ungues indicis & pollicis blando coniunges amplexu

Cum dicis quadraginta: interiora pollicis lateri uel dorso indicis superduces ambobus duntaxat erectis.

Cum dicis quinquaginta: pollicē exteriorē arctū instar græcæ litteræ gāma: L curuatum ad palmam inclinabis.

Cum dicis sexaginta: pollicem ut supra curuatum indice circumflexo diligēter a fronte præcinges.

Cum dicis septuaginta: indicem ut supra circumflexū pollice in longū tenso implebis: ungue illius dūtaxat erecto trans mediū indicis arctum.

Cum dicis octoginta: indicem ut supra circumflexū pollice in longū extenso implebis: ungue uidelicet illius in mediū indicis arctum fixo.

Cum dicis nonaginta: indicis inflexi unguem radici pollicis erecti infiges. Haftenus in leua.

Centum uero in dextra: quo modo in leua decem facies.

Ducenta in dextra: quō uiginti in leua. Eodē mō & cætera usq; ad nongēta.

Item mille in dextra: quomodo unum in leua.

Duo milia in dextra: quomodo duo in leua. Et cætera usq; ad nouem milia.

Porro decem milia: cum dicis leuam in medio pectoris supinam appones digitis tantum ad cælum erectis.

Viginti milia: cū dicis eandē pectori expansam latæ superpones.

Triginta milia: cum dicis eadem prona sed erecta, pollicem cartilagini mediū pectoris immittes.

Quadraginta milia cum dicis: eandem in umbilico erectam supinabis.

Quinçginta milia cū dicis: eiusdē pnae sed erectæ pollicē umbilico ipones.

Sexaginta milia cū dicis: eadē prona foemur leuū desuper cōprehendes.

Septuaginta milia cū dicis: eandē supinam foemori superimpones.

Octoginta milia cum dicis: eandem pronam foemori superpones.

Nonaginta milia cū dicis: eadē lūbos cōprehēdes pollice ad inguina uerso.

At uero centum milia, cc. milia & cætera usq; nongenta milia eodem: quod diximus ordine in dextra corporis parte complebis.

Decies autem centena milia cum dicis: ambabus sibi manibus confertis in uicem digitos implicabis.

Quid est quod illa geometriæ commēdatio ineptior est: q̄ ut Fabii candori conuenire uideatur? Deniq; probationū quæ sunt potentissimæ: græce apodixis uulgo dicuntur. An quia est deprauata: quis ut recta fere legatur? Quid enim ad mōstrandū geometriæ cognitionem futuro oratori maxime esse necessariam facit: si probationum potentissimæ græce grāmatischeue ut in quibusdam legitur exemplaribus: ἀποδείξεις dicuntur? Profecto nihil: cum nequaquā hoc loco Fabius nos hortetur: ut græcis litteris incumbamus. Qua ergo ratione mendum ex hoc loco tollatur? An pro illo aduerbio græce hoc græcum nomen γραμμικαί est reponēdū? No-

stræ uero emendationi Fabius ipse cum alibi: tum in quinto astipulatur his quidem uerbis. Apodixis est euidentis probatio. Ideoq; apud geometras γραμμικαί ἀποδείξεις dicunt. Tamen si a quibusdā illic quoq; corrupte γραμματικαί legatur. γραμμικαί uero lineares interpretantur ἀπο τῆς γραμμῆς hoc est a linea declinata. Impēdēdā autē geometriæ operā hīc quoq; Fabius colligit: qđ cū orator nihil aliđ q̄ p̄bationē petat: potentissimæ probationū: quæ ἀποδείξεις dicunt: in geometria habēt.

Quid est: quod ex his Fabii uerbis quæ ad finem capitis de geometria leguntur: nullus integer elicitur sensus? Sint extra licet usus bellici transeamusq; quod Archimedes unus obsidionem Syracusarum in longius traxit. An quia aliquid foedissimi flagitii inest: quod nondum uel a magni nominis correctorum quoq; fuit aiauersum? Quid integrum requiro sensum? oratio ipsa nihil congrua recte intuenti uidetur. Quid nanq; illud extra facit: præterq; quod & sensum obscurat & ipsam deturpat orationem? Quid igitur loco eius reponēdum uideatur? An exempla: quis haftenus a clarissimis quibusq; professoribus corrupte extra lectum sit: & sensus & orationis integritas exposcit? Quæ enim paulo ante Perichlis Sulpitii galli, Niciæ ac Dionis exēpla Fabius cōmemorauit: ea ad artem militare potius q̄ ad oratoriam spectare concedit.

Quid est: quod ille Fabii sensus in ultimoprimum libri capite situs uariis legitur modis? Ergo cum grāmaticus totum diē occupare non possit nec debeat: ne discentis animum tedio auertat: quibus potius studiis hæc tēporum uelut subsidia donabimus. An quia imperiti alicuius temeritate aliquid flagitii contraxit? Quidā enim subsidia: quidā succisiuū putant esse legendum. Ac ii quidem qui subsidia inuehunt perq; inepti esse mihi uidentur. Qui uero succisiuum sibi persuadent esse legendum: ii mihi non ignorasse uidentur: succisiua tēpora ea dici ab elegantissimis latinæ linguæ auctoribus: quæ peragendis negociis succiduntur atq; subtrahuntur. Plynus in epistola ad Titum Vespasianū. Homines enim sumus & occupati officiis. Succisiuis tēporibus ista curamus. A quoq; Gellius in ultimo noctium Atticarum libro hoc eodē utitur uerbo. Omnia inquit succisiua ac secundaria tempora ad colligendas huiusmodi memoriarū oblectatiūculas conferam. Sed ne sic quidem recte legi: illud similitudinis aduerbium uelut aperte ostēdit. Cum enī succisiua tēpora proprie dicantur: quæ negotiis peragendis succiduntur: atq; subtrahuntur: illud aduerbium uelut ab eleganti respuitur ofone. Quo igitur modo corrigatur? An neq; subsidia neq; succisiuum: sed succidia forsitan est legēdum? Succidia enim: ut Varro inquit: carnes dicuntur quæ ab aliis succisæ in aliud tempus differuntur comedendæ. Quēadmodū igitur carniū ita tēporū succidia uocantur: quæ a peragēdis negociis nobis supersunt. Quæ

re ne Fabius minus elegans esse conuincat: succidia forsitan est legendū. Ex hoc uero facile apparet q̄ male de studiis mereant: qui ea quæ nō percipiunt: ex cōmodo suo in ueterum libris inuertere nihil uerentur.

Quid est quod illud Fabii præceptum in tertio uolumine descriptū: ubi de statibus tractatur: minus uerum esse uidetur? Nam finitione quidē cōprehendi nihil in uniuersum potest. An quia ita est deprauatū: ut quod uult affirmare Fabius: negare uideatur? Nam finitiōe omnia quæcūq; definiuntur: in uniuersum cōprehendi: cum alii: tum Aristoteles scribit. ut definitione hominis omnes homines cōplectūtur. Omnis enī homo est animal rationale mortale. Qua ergo ratione hic corrigi locus possit. An non negandi aduerbium forsitan est ascribendum? Si enim legetur. Nam finitione quidem nihil non in uniuersum comprehendi potest: & perspicuus erit sensus: nec Fabius falsa præcepisse coarguetur.

Quid est quod Fabius illo in capite: ubi status definitionem assignat: minus recte sentire uidetur? Nec in causa Milonis circa primas quæstiōes: quæ sunt ante prohœmium positæ: iudicabo conflixisse causam. An q̄ ille quoq; sensus est deprauatus? Qui enim ullæ quæstiones ante prohœmium tractari possint: cum prohœmiū ipsum in oratione primū optinere locum notius sit: q̄ ut uideatur admonēdum? Statim quidem post exordium ac ante narrationē tres illas quæstiones: de quibus Fabius meminuit: ita Cicero tractauit: ut eas nihil Miloni obesse monstrarit. Quo igitur modo hūc locū dicemus corrigendū? An loco illius ante præpositionis harum altera aut post aut iuxta uel refragātibus exēplaribus oīno est reponenda? Nam Fabius in sequēti uolumine: ubi de narratione præcipit: eas quæstiones ante narrationem fuisse tractatas aperte his uerbis exponit. Nisi forte. M. Tullius in oratione pulcherrima: quā pro Milone scriptam reliquit: male distulisse narrationem uidetur tribus præpositis quæstionibus. Ne igitur Fabius & quæ fieri nō possunt præcipere: & sibi ipse contraria scribere coarguatur: post prohœmiū forsitan est legendū.

Quid est: quod quæ de translatione illo in loco: ubi quot sint status scribit Fabius: uix quisq; qui percipiat inueniatur? Alii sex status putāt. Cōiecturam: quam γένεσις uocat. & qualitatem & proprietatē id est ἰδιότης: quo uerbo finitio ostenditur. & quātitatē quā ἀξίον dicūt. & cōparationem & translationē: cuius ab hoc nouū nomen inuentū est νετῶσασιο: nouū tanq̄ in statu alio: qui ab Hermagora inter species iuridiciales ponitur usitatum. An quia hic locus deprauationibus scatet? Quo nanq; modo ab hoc nouū nomen translationis sit inuentū: cum nullius oīno mentio fiat? Quid præterea sensum illud tanq̄ aduerbiū iuuat? Profecto nihil. Qua ergo ratione emendetur? An nōnulla uerba sunt imutanda? Nam hæc dictio adhuc pro illis duabus ab hoc: & illo tanq̄ aduerbio era-

so inq̄ uerbum forsitan est reponendum: & hoc pronomē cum in præpositione ascribendū ut legatur. Et translationem cuius adhuc nomē nouum inuentum est νετῶσασιο: nouū inq̄ in hoc statu. In alio qui ab Hermagora inter species iuridiciales ponitur: usitatum. Nā νετῶσασιο: ut Fabius sentire uidetur: si pro translatione ponatur: nouum est nomen. sin pro remotiōe criminis: quæ est species iuridicialis assūptiuæ: usitatum.

Quid est: quod illud Fabii de genere demonstratiuo præceptū acute intuēti ineptius uidetur: q̄ ut tā acuto rhetori conueniat? Est laus & magnitudo operū. An quia iperiti alicuius temeritate aliquid flagitii cōcepit? Quis enī ignorat magnitudinē operū urbibus magno esse ornamento. Sed q̄ sic loquit. Est laus & magnitudo operū? Profecto nemo: nisi plane rusticus & iēptus. Laudi enī esse magnitudo operū elegāter dicit. Cæterū Fabius id nequaq̄ illo in loco præcipe uidet. Quo igitur mō corrigatur? An magnitudo: uel reluctātibus istis: & correctoribus & exēplaribus est eradēda? Sic. n. intelligemus opa: ut Amphitheatra tēpla muros solere laudari. Quid est: quod illa Fabii ratio: qua necessariū a deliberādi partibus cēset remouendū: minus integra esse uidetur? Quātalibet enī uis ingruat aliqd fortasse pati necesse sit. nihil facere. An q̄ est deprauata? Illud. n. facere uerbum cui adhereat: nihil habet. Quid ergo ascribendū dicemus? An donec emendatius inueniatur exemplar hæ tres dictiones: necesse nō sit. ascribi eōmode possint? Hoc nanq; modo & p̄spicuus & integer efficitur sensus. Nulla enī nunq̄ tanta necessitas ingruit: ut non aliquid facere possimus: ac si nihil aliud: saltem nosmetipsos uita priuare.

Quid est: quod illud Fabii de. M. Tullio dictū ubi de narratiōe præcipit: minus uerū esse uidetur? Sed. M. quoq; Tullius cōtra nauarchos. An quia est deprauatum? Non enī contra nauarchos. M. Tullius: sed pro nauarchis uerba facere aperte ex septima in Verrem actione colligitur. Cruciatu nanq; illis a Verre indigne irrogatos deplorans hac utitur prosopœia. Ut adeas tantū dabis. ut cibū tibi intro ferre liceat tantū. nemo recusabat. Quid? ut uno ictu securis afferā mortē filio tuo? Quid dabis ne crucietur? ne sæpius feriat? ne cū sensu doloris aliquo aut cruciatu spiritus auferatur? Etiā ob hāc causam pecunia lictori dabit. Ex his. M. Tullii uerbis ligdo patet: nō contra nauarchos: sed cōtra Verris eiusq; lictoris auariciā crudelitatemq; illā prosopœiā fuisse inuectā. Qua ergo ratione corrigat hoc mendum? An loco illius contra præpositionis alia haud dissimilis totidēq; syllabarū circa forsitan est reponēda? Si enim circa nauarchos legemus nihil falsi asseruisse Fabius coarguetur.

Quid est quod illud Fabii de narratione præceptū obscurius uidetur: q̄ ut plene percipi possit? Quid? pro Cluētio Scaleni Balbiq; colloquiū. nōne ad celeritatem plurimū & fidem cōfert? An quia est deprauatum? Quid

enim similitudinis celeritas cū fide habet? Qua ergo ratione emēdetur? An credulitatē forsitan sic agnoscit sen us: ut celeritatē aspernatur? Siq̄ dem Scaleni Balbiq̄ colloquium: ita describit Cicero: ut maxime credibilia quæ utrinq̄ fuerunt dicta uideantur.

Quid est: quod illud Fabii de egressione dictū minus percipitur? Vt plurima aut iterum dicēda sint: aut quia alia alieno modo dicta sunt: dici suo nō possunt. An quia est deprauatum? Neq̄ enī alia quicq̄ sensum iuuāt. Quo igitur modo corrigatur? An alia forsitan sunt eradēda: & pro modo reponendus est hic ablatiuus loco? Nā apertus erit sensus: si hoc modo legat. Aut quia alieno loco dicta sunt: dici suo non possunt.

lib. Quid est: quod Fabius in quinti uoluminis prologo id quod uult affirmare: negare uidetur: cū inquit? Deinde quia iudicē a ueritate depelli misericordia uel ira similibusq̄ nō oporteret: nec uoluptatē audiētium petere: cū uincendi gratia tantū diceretur: non modo agenti superuacuū: sed uix etiā uiro dignū arbitrabantur. An quia imperiti alicuius temeritate hic quoq̄ locus fuit deprauatus? Cū enim afferat Fabius eorū rationes: qui ab oratore affectus excludunt: audientiū quoq̄ nō esse petendā uoluptatem ex eorundem sentētia colligit: quod & superuacuum & uix dignū uiro esse uidet. Cōtrariū uero ex illo sensu: nisi corrigatur: aperte colligitur. Quo igitur modo hic locus emendetur? An loco illius nec particulæ negatiuæ: qua sensus peruertitur: & copula forsitan est reponenda? Sic enim & integer & apertus efficietur sensus.

Quid est: quod illa probationū diuisio ab Aristotele inuenta in quinto Fabii uolumine minus integre assignari uidetur? Ac prima quidē illa partitio ab Aristotele tradita cōsensum fere omniū meruit: alias esse probationes: quas extra dicendi rationē acciperet orator. alias quas ex causa traheret ipse: & quodā modo gigneret. Ideoq̄ illas ἀτεχνουσι id est inartificiales uocauerūt. Ex illo priore genere sunt præiudicia, rumores & quæ sequuntur. An quia est deprauata? Alterius enim membri expositionem in omnibus: quæ mihi uidere licuit: exemplaribus fuisse prætermittam ex ipsius Fabii uerbis satis apparet. Cum enī inferat Fabius. Ex illo priore genere sunt præiudicia: cui latinæ elegantia nō ignaro dubiū uideri potest alterius membri expositionē dictionū similitudine fuisse prætermittam? Hoc namq̄ pronome illud nō ad proxima: sed ad remotiora referri sole re notius est: q̄ ut sit admonendum: Huc accedit: quod Aristoteles in primo de arte rhetorica libro ita diuidit probationes: ut earū alias ἀτεχνουσι: hoc est artis expertes. alias ετεχνουσι hoc est artificiales uocet. Qua igitur ratione hic locus possit emendari? An quinque hæc uerba dictionū similitudine prætermittam. has ετεχνουσι id est artificiales: forsitan sunt reponēda? Sic enī legemus. Ideoq̄ illas ἀτεχνουσι: id est artificiales uocauerūt.

Hoc namq̄ modo & illæsa cōseruabitur Fabii elegātia: & integra probationum diuisio ab Aristotele inuenta custodietur.

Quid est: quod ea ratio: qua Fabius probare nititur quædā genera testimoniorū facile eleuari minus apta proposito uidetur? Non enim ipsos esse testes sed iniuriatorū afferre uoces. An quia est deprauata: tametsi ut reeta legatur? Quid enī ad reuellēda auditionū testimonia cōfert: si iniuria affectorū uoces a testibus afferant? Profecto nihil: cū sæpenumero etiam referant: nec idcirco tamē minus fidei testium uerbis adhibeatur. Quid? quod nec iniuriatorū nec iniuriari uerbū: unde participiū illud declinari putatur: apud quenq̄ latine loquentē inuenitur? Quo igitur modo corrigatur? An i. uocali de medio illius genitiui iniuriatorū erasa: iniuratorum forsitan est legendum? Testibus namq̄ iuratis tū credi solet: cū quæ ipsi uiderunt: quibusq̄ interfuerunt asserunt. Qui uero audita solū exponunt quis iurati: nulla iis fides adhibenda censetur.

Quid est: quod Fabius ab Aristotele dissentire uidetur: ubi de probatione artificiali inquit? Nec ulla cōfirmatio nisi aut ex cōsequētibus aut ex repugnātibus. An q̄a primū huius diuisionis mēbrū librariorū incuria fuit prætermittū? Aristoteles namq̄ cū alibi: tū i primo priorū analyticorū: unde hoc præceptū sumptū esse uidetur: non solū ex cōsequētibus & repugnantibus: sed ex antecedētibus quoq̄ probationes sumi uel pulcherrima descriptione demōstrat. An Fabius audacter ab Aristotelis diuisione discedens a cōsequētibus antecedentia quoq̄ cōprehendi putauit? Nam ut bonū hæc consequuntur utile. eligendū. conferens: ita bonū sequitur felicitatē. bonā habitudinē. studiosam uitā. Id uero ut potius credā eo quoq̄ adducor: quod ubi Fabius argumētōrū locos exponit: nullā de huiusmodi antecedentibus mētionē facit. Hæc namq̄ antecedentia & consequētia ordinis tenent necessitatē. Antecedentia enim ea dicunt esse: quibus positis aliud necesse est cōsequatur: ut si bellū est: inimicitias esse necesse est. Nam consequentia ab antecedentibus huiusmodi separari nō possunt.

Quid est: quod illa signorū diuisio: quæ a Fabio in quinto uolumine assignatur: obscurior est q̄ ut facile percipi possit? Diuidunt autē in has primas duas species: quod eorū alia sunt: ut dixi: quæ ne essaria sunt. Priora illa sunt: quæ aliter se habere non possunt: quæ græci uocant τεκμηρια. alia quæ σημεια: quæ mihi uix pertinere ad præcepta artis uidentur. An quia ita confusa. ita est deprauata: ut nō nostro sed Quintiliani auxilio indigere uideatur? Quæ namq̄ uocat priora Fabius: cū alterū dūtaxat exposuerit diuisionis mēbrum? Quo autē modo quæ σημεια uocantur: uix pertinere ad artis præcepta uideantur: cū sint credibilia: quibus potissimum oratores utuntur? Quid ergo? Quo pacto mēdas ex hac cognitu pulcherrima diuisione tolli posse dicemus? An ita uerborū cōtextus: quis exem-

b

plaria refragentur: forsitan est deponendus: ut primum utraq; diuisionis membra collocentur: deinde ipsorum expositio inferatur: Nā & perspicua & absoluta illa diuisio esse uidebitur: si hoc ordine legat. Diuiduntur autē in has duas primas species: quod eorum alia sūt: ut dixi: quæ necessaria sūt: quæ græci uocāt τεκμηρια: alia nō necessaria quæ σημεια. Priora illa sūt: quæ aliter se habere nō possunt. Quæ mihi uix pertinere ad præcepta artis uident. Neq; tamen inficior aliter q̄ ego exposuerim: a Fabio forsitan fuisse descriptū. Sed dū emendatius exemplar inueniatur: ita hāc diuisionem putauī illustrandā. Non nihil autem ab Aristotele Fabius in hac signorum diuisione dissentire uidetur. Is enim in primo artis rhetoricæ libro signa quidē in necessaria ac nō necessaria diuidit: quēadmodū & Fabius. Sed non necessaria ἀνωμα hoc est sine noīe esse ait his quidē uerbis. *ΤΟΥΤΩΝ ΔΕ ΤΟ ΜΕΝ ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ, ΤΟ ΔΕ ΜΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ ΑΝΩΜΑ ΕΣΙ ΚΟΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑΝ.* hoc est. Horum autem quod necessarium τεκμηριον. Non necessarium uero sine nomine est secundū differentiam. Quid est: quod illud Fabii argumētū minus eleganter compositū esse uidetur? Cum prouidentia mūdus regatur: administranda respu. sit: si liquebit mundū prouidentia regi. An quia est deprauatum? Illa enim si coniuētio aliud membrū: unde pendeat exigere uidetur: quod quidē in exemplaribus desideratur. Quo igitur modo est corrigendum? An hæc quatuor dictiones. Administranda est respu. ut forsitan sunt ascribendæ? Et sensus nanq; fuerit apertus: & nihil deesse uidebitur: si hoc modo legat. Cū prouidentia mūdus regat: administranda est resp. ut administranda resp. sit. si liquebit mundum prouidentia regi.

Quid est: quod illa Fabii ratio qua colligit uim & naturā omnium rerū notā esse debere argumenta recte tractaturo penitus falsa esse uidetur? Debent etiā nota esse recte argumēta tractaturo uis & natura omnium rerū: & quid quæq; earū plerūq; efficiat. Nihil enim sunt: quæ εἰκοτα dicunt. An quia est deprauatum? Quo nanq; pacto credibilia argumenta: quæ a græcis εἰκοτα dicuntur: sint nihil? Nam Aristoteles tū in rhetoricis: tū in priorum analyticorum secundo uolumine εἰκος ait probabilē esse ppositio-nem. Sic enim ipsum definit. *εἰκος ἐστὶ πρότερον ἐν δόξῳ.* Id est εἰκος est propositio probabilis. Quid? Fabius nōne statim credibilium: hoc est εἰκοτων subiicit diuisionem? Credibilium autem inquit genera sunt tria. Vnum firmissimum: quod fere accidit: ut liberos a parentibus amari aliterum uelut propensius. Eum qui recte ualeat: in crastinum peruenturū. Tertium tantum nō repugnans. In domo furtum factum ab eo qui dormi fuit. Qua ergo ratione tam grande flagitium ab istorum correctorū nullo hæctenus animaduersum tolletur? An illud nihil forsitan est eradendum: ut eius loco hinc aduerbium uel reluctans & professoribus &

exemplaribus reponatur. Ita nanq; legetur. Hinc enim sunt quæ εἰκοτα dicuntur. Siquidem probabilia argumēta id quod Fabius ait: facile ab eo excogitabuntur: cui uis ac natura rerum omnium fuerit percepta.

Quid est: quod illud Fabii de tempore præceptum parū a quoq; percipi potest? Hoc consequens habet & constituta discrimina æstate, hyeme, noctu, interdiu, & fortuna. In pestilentia. An quia est deprauatum? Illud enim nomen fortuna non modo non adiuuat sensum: uerum orationē quoq; deturpat: cum ad quod referatur uerbum non habeat. Qua ergo ratione emendetur? An fortuna est eradenda: ut loco eius fortuita reponantur? Constituta nanq; & fortuita sunt opposita: quibus in distinguendis rebus uti solemus.

Quid est: quod illud exemplum: quo Fabius locum a similibus exponit: minus scitum esse uidetur? Si fidem det tutor & procurator. An quia est deprauatum: quis ut rectum legatur? Non enim dant fidem tutores ac curatores: quod quidem facile est: sed debent: eorum si ipsam non præstiterint administrationis rationem reddere coguntur. Quo igitur modo est corrigendum? An syllaba una duntaxat ascripta: debet forsitan est legendum? Sic uero corrigendum esse Ciceronis topica: unde hoc sumptū est exemplū nos aperte docent: in quibus sic est scriptum. Si tutor fidē præstare debet. Si socius. si cui mādaris. Si qui iudiciū accepit: debet & procurator.

Quid est: quod illud fabii præceptum: quo locus a causis explicatur: supuacuum ac ineptum esse uidetur? Quæ utiq; talia fiūt: talia sunt. An quia est deprauatum? Quis enim uel rudis litterarum dubitet ea quæ talia fiunt: talia esse? Tametsi autem inuitus facio: ut aliquid ascribendum afferam: quod in nullis legerim exemplaribus: Fabii tamen cātori quoquo modo succurrendum puto. Qua ergo ratione emendetur? An tria hæc uerba. Qualia quæ faciunt: forsitan sunt ascribenda? Nam sensus & integer & apertus erit: si legatur. Quæ utiq; talia fiunt: talia sunt: qualia quæ faciunt. Nostræ uero emendationi etiam quæ subiiciuntur exēpla astipulantur. Si sapientia inquit bonū uirum facit: bonus uir utiq; est sapiens.

Quid est: quod illud Fabii præceptū de argumētis a fictione ductis obscurius est: q̄ ut facile percipi possit? Lex est. Qui parētes nō aluerit: uinciat. Nō alit quis: & uincula nihilominus recusat. utitur fictione. Simile si infans sit. Si reip. causa absit. An quia est deprauatum? Illud enim simile non mō sensum nihil iuuat: uerū ita confundit atq; pturbat: ut a professorū aliquo non fuisse aut erasum aut emendatum: perq; sit mirandum. Nullum siquidem est uerbum ad quod referri possit. Quid nos? dicemusne esse expūgendū? Minime uero. Sed unius duntaxat litteræ appositione ac nota hypodiasoles ascriptæ. Si miles uel oibus: quæcūq; mihi uidere licuit refragantibus exēplaribus cōtenderim eē legedū? Nā ut infantes: qui nō

aluisent parētes: nō uincirentur: ita & milites: qui reipu. causa absentes alere nō potuissent: merito uincula recusarent: quis ea lege uideantur teneri: qua cauetur: ut liberi parētes alant aut uinciantur.

116
Quid est: quod illud Fabii de inductione præceptū: qua frequentissime Socratem usum esse docet: minus perspicuū elegansq; esse uidetur? Nam illa qua plurimum est Socrates usus: hanc habuit uiam cū plura interrogasset: quæ cōfiteri aduersario necesse esset: nouissime id de quo quærebatur: inferebat: ut simile concessisset. An quia est deprauatum? Clausula namq; illa: ut simile concessisset: manca esse ac sensum minime absoluere uidetur. Quo igitur modo est corrigendum? An cui datiuus forsitan est ascribendus. & similia q̄ simile potius legendum? Frequentissime enim illa ut particula relatiuo iuncta cū apud alios pleriq; qui post Ciceronē floruerunt: tum apud Quintilianum pro utpote: quo fere nō utitur Fabius: posita inuenitur.

Quid est: quod illud Fabii præceptū minime uerū esse uidetur? Dissimilitudo assumitur interim & ad orationis ornatū. An quia fuit deprauatum? Neq; enim dissimilitudo ad orationis ornatū assumit. uerū similitudo: ut aperte Fabius ipse in octauo de ornatu præcipiēs scribit. Præclare uero inquit ad inferendā rebus lucē repertæ sunt similitudines: quarum aliæ sunt: quæ probationis gratia inter argumēta ponuntur. aliæ ad exprimēdam rerū imaginē cōpositæ: quod est huius loci propriū: & quæ sequuntur. Quid? quod Fabius oīa eo ordine exequitur: quo etiā pposuit? Oīa igitur inquit ex hoc genere sumpta necesse est: aut similia esse: aut dissimilia: aut contraria. Qua ergo ratione corrigatur? An illa syllaba dis erasa similitudo a sensu desideratur? Sic enim & sibi constabit Fabius: nec falsa præcepisse coarguetur.

x1
Quid est: quod illud exemplū de Cicerōis topicis a Fabio descriptū nō eundem hic atq; illic retinet sēsū? Eum cui domus usufructus legatus sit: nō restitutum hæredi: si corruerit. An quia semidocti alicuius temeritate fuit deprauatum? Huius enī corruptionis culpam in correctorē aliquem: ne dicam corruptorem: penitus & iudicio & diligentia carentem: non in librariorum incuriam esse referendam: facile qui uis ex ipsius Ciceronis uerbis percipere potest. Hoc enim eodē exemplo a simili locū exponit. Si ædes hæc inquit exesæ corruerint: uitium ue fecerint: quarū usufructus legatus est: hæres restituere nō debet: nec reficere: nō magisq; seruum restitueret: si is cuius usufructus legatus esset depisset. Putauit autē iste loci huius corruptor restituere uerbū: id demū significare: quod redere. Idcircoq; & ei datiuū in eum: & hæredē accusatiuū in hæredi datiuū ex cōmodo suo peruertere nihil dubitauit: cū restituere pro eo quod est instaurare atq; reficere frequentissime accipiat. Quo igitur modo in pri-

pristinam restituatur integritatē hic locus? An: ne a Ciceronis sensu Fabius dissentire uideatur: sic est legendum? Ei cui domus usufructus legatus sit: non restitutum hæredem si corruerit.

Quid est: quod illa Fabii uerba: quibus ab auctoritate locum exponit: minus uera esse uidentur? Hæc secuti græcos: a quibus κρισις dicuntur iudicia aut iudicationes uocantur: de quibus ex causa dicta sententia est. An quia sunt deprauata? Vocantur enim non esse legendum: sed uocantur admonitione quidem est dignum. Sed iudicationes de quibus ex causa sententia est dicta: non ad auctoritatē: sed ad exēpla referri Fabius ipse ait. Nā ea inquit in exēplo locū cedūt. Quo igitur modo corrigat hic locus? An nō negandi aduerbiū forsitan est ascribendum? Sic enim & sensus erit perspicuus: nec sibi Fabius uidebit repugnare: si ita legatur. Nō de quibus ex causa dicta sententia est. Hoc autem modo esse corrigendū etiam quæ a Fabio inferunt: aperte ostēdunt. Sed siqd ait ita uisum gentibus. populis sapientibus uiris. claris ciuibus. illustribus poetis referri potest.

Quid est: quod minus percipitur: quæ nā sit illa ex affirmatione probatio: de qua Fabius in quinto uolumine sic præcipit? Altera est ex affirmatione probatio. An quia hoc præceptum: quis pleriq; nō uideatur: est deprauatum? Neq; enim probatio magis ex affirmatione constat: q̄ ex negatione. Interdum namq; affirmando. interdum probamus negando. Qua ergo ratione est corrigendum? An pro affirmatione etiā si omnia quæcūq; mihi uidere licuit: exemplaria refragentur: asseueratione haud dissimilis ablatiuus forsitan est reponendus? Quod si quo exēplari uetusto niti possem: nihil hoc asserere dubitarem. Est enim asseuerare: ipsis argumentis uim motumq; animi admiscere. Sed quid uetusta requiro exemplaria: cum Fabius ipse hoc idem alibi aliis præcipiat uerbis? Cum inquit quorūdam probatio sola sit in asseueratione & perseueratiā. Quid? Exempla quæ subiiciuntur: nonne id aperte demonstrant? ego inquit hoc feci? Tu mihi hoc dixisti? Et o facinus indignum: & similia. Interrogatio namq; quæ duobus primis: & exclamatio quæ inest tertio: maxime asseuerationi conueniunt.

Quid est: quod Fabius: ubi deprecationē sine aliqua defensionis specie admodum raram esse probat: minus eleganter præcipere uidetur: cum inquit? Quod siquādo apud principem alium ue: cui utrum uelit liceat: dicemus: dicendum erit: dignum quidem morte eum: pro quo loquemur: clementia tamen eius seruādum esse uel talem. An quia hic quoq; locus arrogantis alicuius temeritate fuit deprauatus? Neq; enim quid nobis dicendum sit: cum principem pro aliquo deprecamur: præcipit Fabius: sed id monstrat quod proposuit: defensionem fere deprecationi solere admisceri. Quid ergo? Quomodo hoc diremus esse corrigendū? An illa duo

uerba dicendū erit imperitorū alicuius temeritate ascripta: forsitan sunt eradenda. Sic enī & sensus erit p̄spiciuus: & Fabii elegātia integra custodie tur: neq; ea quæ natura ita sunt copulata: ut deduci nō debeat: separabuntur. Quod qdē fieri: a quoq; p̄fessorū: quod sciā: nō fuisse deprehensum: sane q̄ est mirandū. Illud enī. Primū oīum nō erit res nobis cū aduersario: sic a superioribus p̄det: ut si ab illis seiūgat: integra oīo esse nō possit.

11
Quid est: quod illud Fabii præceptum de reuertendis exemplis uariis legit modis. Exempla rerum uarie tractanda sunt: quæ si uera erunt: fabulosa dicere licebit. Sin dubia: maxime quidē dissimilia. In quibusdā uero exemplaribus non uera: sed uetera leguntur. An quia est deprauatum? Quis enim prudens orator exempla aut uera fabulosa diceret: aut dubia esse dissimilia affirmaret? Ac ut uetera quidem si essent: facile uocarentur fabulosa: ita dubia inepte dissimilia dicerentur? Quo igitur modo corrigat hoc præceptum? An illa epitheta fabulosa & dissimilia: utraq; in alterius locum sunt transferenda? Nā & elegans & apertus erit sensus: si hoc modo legatur. Quæ si dubia erunt: fabulosa dicere licebit. Sin uera: maxime quidē dissimilia. Quod si pro dubiis indubitata legerentur: uetera quoq; sensui conuenirent. Si namq; uetera essent: potius fabulosa propter uetustatem q̄ dissimilia dicerent: uera autē si sint: nō aliter q̄ si dissimilia asserantur: possunt refutari.

Quid est: quod illud Fabii de refutatione præceptū: nō uno legitur modo? Vtiq; nunq̄ cōmittendū est: ut aduersariorum dicta: cum sua cōfirmatione referantur: aut etiam ioci alicuius executione adiuues: nisi cum eludenda. An quia est deprauatum? Ac qui pro executione quidē putauit ex cōmodo suo excussione reponendum: flagitio flagitiū adiecit. Cū enim ille ioci genitiuus a sensu penitus repellatur: nequaq; excussione ablatius ab eodē agnoscit sensu. Neq; enim ullus in exēplo: quod de Ciceronis oratione pro Muræna descriptum subiicit Fabius: inest iocus: quāuis Ser. Sulpitii uerba eludantur. Apud exercitum mihi fueris inquit tot annis. forū non attigeris. abfueris tam diu: & cum tam longo interuallo ueneris: cum iis qui in foro habitauerunt: de dignitate contendas. Qua ergo ratione ex hoc præcepto deprauationes tollantur? An loco illius ioci forsitan hic q̄similimus genitiuus loci est reponendus? Locum enim a Ser. Sulpitio tractatum contra Murænam ambitus reū ita exequitur Cicero: ut quæ ex aduerso dicta fuerant: eludantur.

Quid est: quod illud Fabii de contradictionibus præceptum duobus legit modis? At in scholis recte & plenaribus contradictionibus occurremus: ut in utrūq; locum primū & secundū exerceamur. Quod nisi fecerimus: nunq̄ utemur contradictione. Quidam enim pro illis plenaribus legendum interpellationibus putant. An quia est deprauatum? Ac illi quidem

qui interpellationibus se addixerunt: pro inepta barbaraq; ac prorsus inusitata dictione latinam elegantemq; reposuerunt: uerum sensui minime conuenientē. Quo namq; pacto inter declamandū interpellationibus q̄ utatur: cū fere sine aduersario dicatur: & interpellare sit loquentē sermone impedire: quod quidē & turpe: & a bono uiro: hoc est oratore alienū esse iudicatur? Qua ergo ratione corrigendū esse dicemus? An ut minimum a similitudine uerbi fere in exēplaribus descripti recedamus: plenius forsitan pro plenaribus est legēdum? In scholis enī plenius & copiosius occurrendū esse cōtradictionibus præcipere Fabius uidetur: quo pariter & cōtradictiones ipsas excogitare: & soluere assuescamus. Hoc namq; in primum & secundum locum exerceri esse uidetur.

Quid est: quod illud Demosthenis contra Aristocratem dictum minus eleganter a Fabio uidetur esse interpretatum? Non enim siquid unq̄ contra leges factum est: idq; tu es imitatus: idcirco te conuenit pœna liberari. quod econtrario damnari multo magis. An quia est deprauatum? Id uero ex Demosthenis ipsius uerbis colligitur: non modo ex elegantia latinæ ratione. οὐ γὰρ ἴκνιτ' εἰτι πῶποτε μὴ κατὰ ταύσιν οὐδ' ἐπ' ἀρχαί: σὺ δὲ τοῦτε μὴ μὴ σῶ: διὰ τοῦτο ἀποφυγεῖν σοὶ προσήκει: ἀλλὰ πολλὸν μᾶλλον ἀλίσκεσθαι διὰ τοῦτα. Illud enim quod neq; sensui: neq; elegantia rationi conuenire uidetur. Quo igitur modo est corrigendum? An loco illius quod totidem litterarū hæc particula quin forsitan est reponenda? Sic enim legetur. Quin econtrario damnari multo magis. Quo sane modo & integer sensus: & utriusq; linguæ elegantia custoditur. Illa enī cōiunctio quin & illi græcæ ἀλλὰ respondet: & maxime in uersionibus accommodat. Ex hoc uero Demosthenis dicto illa iuris ciuili regula collecta uidetur a Paulo iuriconsulto: quæ libro digestorum primo de legibus sic est descripta. Quod contra rationem iuris receptum est: nō est producendum ad consequentias.

Quid est: quod Fabius illam Ciceronis de rōcinationis partibus opinionē: minus plene eleganterq; exponere uidetur? Cicero maxime quinque defendit: ut sit propositio. deinde ratio eius. tū assumptio & eius probatio. quinta complexio. Quia interim & propositio nō eget rationis: & assumptio probationis: & non nunq̄ etiam: cum plane opus non sit: quadripartita: & tripartita: & bipartita quoq; fieri posse ratiocinationem. An quia hic quoq; locus flagitiis non uacat? Primum enim hæc copula sed a sensu desideratur: ut legatur. Sed quia interim. Alioqui ineptus admodum transitus foret. Deinde illa duo uerba cū plane: huius ablatiui cōplexione locum occupasse mihi uidentur. Cum enim neq; ratione propositionis: neq; assumptionis probatione opus est: neq; complexione bipartita efficitur ratiocinatio.

Quid est: quod Fabius minus apta illi propositioni subiicit rationem? Bo-
na ad me pertinent. Solus enim sum filius defuncti: uel solus hæres: cum
iure bonorum possessio intestati secundum tabulas testamenti detur. An
quia est deprauata? Quo namq; pacto bonorum intestati possessio secun-
dum tabulas testamēti: quæ nullæ sunt: iure dari possit? Intestati. n. dicū-
tur: qui nullo cōdito testamēto decesserunt? Quid igitur? Dicemusne Fa-
bium sibi inuicem pugnancia scribere: an potius illum intestati genitiuū
a sensu penitus nō agnosci? Fieri enim non potest: ut si quis intestatus de-
cessit: tabulas reliquerit testamenti. Quo igitur modo corrigatur hic lo-
cus? An ut nihil expungendum dicamus: hæc coniunctio uel iterum for-
sitan est ascribenda? Et pspiciuus namq; & elegans fuerit sensus: si hoc mo-
do legatur. Cum iure bonorū possessio intestati: uel secūdū tabulas def.
Quid est: quod Fabius de ratiocinationis partibus loquēs ab Aristotele dis-
sentire ac minus uera præcipere uidetur? Sed ut potest esse uera intentio
& ratio: & tamen falsa connexio: ita si illa falsa sunt: nunq; est uera conne-
xio. An quia hoc quoq; præceptum fuit deprauatum? Nam Aristoteles
in secundo priorum analyticorum libro multis colligit argumentis: fal-
sam ex ueris propositionibus nullo pacto cogi posse conclusionē. ex fal-
sis autem colligi interdum ueram. Cum igitur iis: quæ a Fabio præcipiū-
tur: contraria demonstrat Aristoteles: quo modo dicemus hoc præceptū
esse corrigendum? An uel repugnantibus omnibus: quæcunq; mihi ui-
dere licuit exemplaribus: in contrarium ita est inuertendum: ut & conne-
xio uera: quæ intentio & ratio sint falsæ. & si illæ ueræ sint: nunq; cōnexio
falsa intelligatur? Nam & uera præcipiet Fabius: nec a summis philoso-
phis uidebit dissentire: si hoc mō legat. Sed ut pōt eē uera cōnexio: & ta-
men falsa intentio & ratio: ita si illa uera sunt: nunq; est falsa connexio.
Quid est: quod Fabius cum de argumentatione præcipit iēptiore uti uide-
tur locutione q̄ ut eius candori conueniat? Nonne apud Demosthenem
paucissima huius uiri uel artis reperiuntur: quæ apprehensa græci magis.
Nam hoc solum peius nobis non faciunt: in catenas ligant: & inexplicabi-
li serie connectunt: & indubitata colligunt: & probant confessa. An quia
hic quoq; locus est deprauatus? Quis enim uel insulsus tali uteretur locu-
tione? Nonne apud Demosthenem paucissima huius uiri uel artis repe-
riuntur? Profecto nemo nisi rusticus planeq; impolitus. Quid? quod non
percipitur: quid sibi Fabius uelit? Illi enim genitiui uiri uel artis penitus
implicant sensum atq; confundunt. Ac illa quidē duo uerba uel artis de-
margine in contextum librariorum inscitia contenderim esse translata.
Aliquis enim ex istis arrogantibus cum uideret illum uiri genitiuū mi-
nus sensui conuenire: in margine ex cōmodo suo illa scripsit. Qua igitur
ratione emendetur hic locus? An loco illarum trium dictionum uiri uel

artis hic genitiuus modi forsitan est reponendus: ac non negandi aduer-
bium de illa parenthesi est expungendum? Et elegans namq; & concinnus
fuerit sensus: si hoc modo legatur. Nonne apud Demosthenem paucissi-
ma huiusmodi reperiuntur: quæ apprehensa græci magis. Nam hoc so-
lum nobis peius faciunt: in catenas ligant? 61
Quid est: quod sensus illi in sexti uoluminis præfatione obscuriores sunt: q̄
ut Fabii candori conueniant? Quis enim bonus parens mihi ignoscat: si
studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei infirmitatē: siq; in
me est alius usus uocis: q̄ ut incusem deos superstes omniū meorum?
nullam terras despiciere prouidentiam tester: si non meo casu: cui tamen
nihil obiici: nisi quod uiuam potest: at illorum certe: quos utiq; i meritos
mors acerba dānauit? erepta mihi prius eorundem matre: quæ nondum
expleto ætatis undeuicesimo anno: duos enixa filios: quos acerbissimis ra-
pta fatis infelix decessit. Hoc ego uel uno malo sic eram afflictus: ut me iā
nulla fortuna posset efficere felicem. Nam cum omni uirtute: quæ in fœ-
mias cadit: functa sit: insanabilem attulit marito dolorem: tū ætate tam
puellari præsertim meæ comparata: potest & ipsa numerari iter uulnera
orbitatis. Liberis tamen superstitibus orbitabar. & quod nefas erat: sera
sed optabat ipsa me saluo maximos cruciatus præcipiti uia effugit. An q̄
ita sunt deprauati: ut de suo loco in alienum translati maximam cōfusio-
nem efficere uideantur? Quatuor enim uersibus & amplius interiectis:
unus sensus natura copulatus ita separatur: ut duo effecti uideantur: quo-
rum prior quidem facile percipitur. alter uero eo est obscurior: quod &
corruptus est: & ab eo separatus: cui maxime deberet esse copulatus. Nā
hic sensus. Liberis tamen superstitibus orbitabar: & quæ sequuntur: cū
eo mihi uidetur connectendus: qui cluditur. quos acerbissimis rapta fatis
infelix decessit. Orbitabar præterea uerbum: ut quod non modo super-
uacuum: sed ne latinum quidem est: penitus est eradendum. Neq; tamen
loco illius hoc uerbum oblectabar sane latinum: ut est a quibusdam isto-
rum correctorum ex cōmodo suo immutatum: agnoscit a sensu: uerum
ut redūdans prorsus repellitur. Idcirco autem ab litteratorū aliquo ascri-
ptum esse uidetur: quod uerba: ut dixi: e suo loco in alienum trāslata ne-
quaq; percipiebantur. Siquidem illi ablatiui liberis superstitibus & me sal-
uo absolute positi nullo uerbo indigere uidentur. Melius namq; cū uxo-
re q̄ secum actum esse Fabius colligit: cū ipsa & liberis superstitibus: & se
saluo decesserit. Meæ uero emendationi uetusta illa exemplaria mihi sæ-
pius allegata astipulantur: in quibus quidem neq; orbitabar neq; oblecta-
bar: neq; aliud uerbum illis ablatiuis est ascriptum: quos idem sensuū or-
do: qui in aliis quoq; est: deprehendatur. Quo igitur modo corrigēdi di-
sponēdiq; sunt hi sensus? An illa in præpositione erasa firmitatem & de-

cesserit: pro illo decessit est legendum: ac nomine illo sera ut redundante expuncto: ita sunt describendi? Quis enim bonus parens mihi ignoscat: si studere amplius possum? ac non oderit hanc animi mei firmitatem? si quis in me est alius usus uocis: quam ut icusem deos superstes omnium meorum? Nullam terras despiciere prouidentiam taster: si non meo casu: cui tamen nihil obiici: nisi quod uiuam potest, at illorum certe: quos utique immeritos mors acerba damnauit: erepta mihi prius eorundem matre: quae nondum expleto aetatis undevicesimo anno duos enixa filios: quibus acerbissimis rapta satis infelix decessit: liberis tamen superstitibus. & quod nefas erat: sed optabat ipsa: me saluo maximos cruciatus praecipiti uia effugit. Hoc ego uel uno malo sic era afflictus: ut me iam nulla fortuna posset efficere felicem. Nam cum omni uirtute: quae in foeminas cadit: funesta sit: insanabilem attulit marito dolorem: tum aetate tam puellari praefertim merae comparata, potest & ipsa numerari inter uulnera orbitatis. Mihi filius minor quintum egressus annum: & quae sequuntur.

Quid est: quod Fabius cum de enumeratione praecipit: minus apte de accusationibus meminit? Sed non sunt singulae species persequenda: ne sola uideantur: quae forte nunc dixerit: cum accusationes & ex causis: & ex dictis aduersariorum: & ex quibusdam fortuitis quoque oriuntur. An quia deprauatus est hic locus? Accusationes enim nihil sensum iuuant. Quo igitur modo est corrigendus? An pro accusationibus occasiones forsitan sunt reponenda? Siquidem occasiones eorum repetendorum: quae sparsim in oratione sunt dicta: ex uariis causis oriri solent.

Quid est: quod illa affectuum diuisio a fabio assignata: minus integra: citaque esse uidetur? Affectus igitur hos concitatos, illos mites atque compositos esse dixerunt. In altero uehementer commotos. In altero lenes. Denique hos imperare, illos persuadere, hos ad probationem, illos ad beniuolentiam praeualere. An quia est deprauata? Neque enim magis ad probationem ualent concitati affectus: quae a graecis πᾶσι uocantur: quam mites: quae ἡνῆ. Quo igitur modo est corrigenda? An non probationem: sed perturbationem sensus exposcit? Forsitan uero etiam duo illa graeca nomina πᾶσι atque ἡνῆ sunt ascribenda: ut legatur hoc modo. Affectus igitur hos concitatos πᾶσι, illos mites atque compositos ἡνῆ esse dixerunt.

Quid est: quod ex illo Fabii dicto de risu nihil integri sensus elici potest? Neque hoc ab ullo satis explicari puto: licet multi temptauerint: unde risus: qui non solum factu aliquo: dicto, sed interdum etiam quodam corporis tactu laceffit, praeterea non ut narratione moueri soleat. An quia est deprauatum? Illa enim ut particula non solum nihil sensum iuuat: sed ita confundit: ut percipi non possit. Quo igitur modo est corrigendum? An illa: ut particula cum narratione erasa: hi duo ablatiui una ratione forsitan sunt reponendi? Sic autem legendum esse quae subiiciuntur apte demonstrat. Neque enim inquit acute

tantum ac uenuste, sed stulte, iracunde, timide dicta ac facta ridentur. Quid est: quod illud Fabii praecipit de ui occasionis in risu commouedo: uariis legitur modis? Occasioni uero & in rebus est tanta uis: ut saepe adiuui ea non indocti modo: sed etiam rustici false dicant, & in eo: quis saliquid dicit prior. An quia huius sensus clausula est depriuata? Ac sic quidem corrupte legi: manifeste apparet. Sed ne ii quidem mihi huc locum correxisse uidentur: qui hoc modo putant legendum. Et in eo quisquis dixerit prior. Tametsi enim congrua oratio esse uideatur: obscurior tamen est: quam ut Fabii elegantiae conueniat. Qua ergo ratione est corrigendum? An fortassis loco & copula: ut aduerbiu: ac in praepositione expuncta: cum itidem aduerbiu est reponendum? Sic enim legatur. Ut cum quis dixerit prior. Neque non uideo: sensum etiam integrum haberi posse: si legatur. Ut in eo qui aliquid dixerit prior. Exponit enim Fabius quo modo in occasione & in rebus magna uis sit.

Quid est: quod Fabius minus intelligit: cum ostendit id in falsis narrandis esse festiuissimum: quod adiicit orator? Nam & a Cicerone sic est Fabritii fuga illa credita. An quia corrupte sic legitur? Illud namque participium credita nihil sensui commoert. Vtrum, n. credita fuerit: an non credita Fabritii fuga: nihil ad monstrandum id esse: festiuissimum quod adiicit orator: facere uideatur. Quo igitur modo dicemus esse legendum? An hoc participium condita penultima producta pro illo credita forsitan est reponendum? Sic autem esse corrigendum facile perspiciet: quod tota eam fabulam de Cepasii iuribus Fabritii aduocatis a Cicerone pro Cluetio confictam plerique non grauabit, tametsi ex eius quoque conclusione id apte colligatur. Itaque cum callidissime inquit se dicere putaret: cum illa uerba exitimo artificio deprorsisset. Respicite hominum fortunas. Respicite dubios uariosque casus, respicite, C. Fabritii senectutem: cum hoc respicite ornanda orationis causa saepe dixisset: respexit ipse. At, C. Fabritius a subselliis demisso capite discesserat. Hic iudices ridere. Stomachari atque acerbe ferre patronus: causam sibi eripi: & se caetera de illo loco respicite iudices non posse dicere. Nec quicquam prius est factum: quam ut illum persequeretur: & collo optorto ad subsellia reduceret: ut reliqua posset perorare.

Quid est: quod dictum illud Fabii Maximi a Quintiliano descriptum isulsius esse uideatur quam ut sit inter ridicula numerandum? In μετὰ ληψιν quoque cadit ratio dictorum: ut Fabius Maximus icusas Augustae cogiariorum quae amicis dabantur exiguitate: heminariam esse dixit. An quia est deprauatum? Si, n. heminariam legimus: non modo non erit ridiculum: sed ne in μετὰ ληψιν quidem cadet hoc dictum. Quo igitur modo est corrigendum? An loco Augustae forsitan Augusti itidem genitiuus est reponendus: & m. littera de fine erasa heminaria legendum? Ut enim a congio mensurae genere congiarium deducitur: sic ab hemina item mensura heminariu eadem figura declinatur. Hoc uero ignorantes illius diuini operis corruptores & Augusti genitiuum in Augustae: & heminaria in heminariam: ut inter se conuenirent: temerarie nimium: ne dicam

stolide peruerterunt: cum Fabius praesertim dictum ipsum exponens subi-
ciat. Nam congiarium commune liberalitatis atque mensurae: a mensura
ducta iminutione rerum. Haec uero Fabii expositio cum & ipsa sit depra-
uata: nihil mirandum est: si ab istis arrogatibus non fuit percepta. Nullum enim
perfectum continet sensum. Sic autem emendari posse uidetur: ut cum
particula: ac sit uerbum ascribatur: & iminutio legatur pro iminutione:
ac est uerbum reponatur: hoc modo. Nam cum congiarium commune
sit liberalitatis atque mensurae: a mensura ducta iminutio est rerum. Expo-
nit enim Fabius quo modo per μεταληψιν: illud fuerit dictum. Nam με-
ταληψις est: ut Diomedes grammaticus describit: per translationem dictio-
num proprietatis dilatio, uel dictio gradatim a nomine ad propria signi-
ficationem descendens, ut Speluncis abdidit atris. Ex atris enim nigrae in-
telliguntur, ex nigris tenebras habentes: ac per hoc in praecipis profunda.
Fabius igitur Maximus scite uidetur per μεταληψιν: non congiaria: sed
heminaria uocasse, quae amicis ab Augusto donabantur: ex paruitate me-
surae munerum exiguitatem significans. Nam haemina congio minor
mensura fuisse uidetur.

Quid est: quod illud Fabii praecipit minus scitum atque elegans esse uide-
tur? Acriora igitur sunt & elegantiora quae trahuntur ex uis rerum. In his ma-
xime ualet similitudo: si tamen ad aliquid inferius leuiusque referatur: quae
iam ueteres illi iocabantur: qui Letulum Spintherem & Scipionem Syriationem
esse dixerunt. An quia est deprauiatum? Illud enim quae accusatiuum sensus
aspernatur. Qua uero ablatiuum maxime agnoscit: ut legatur. Qua iam ue-
teres illi iocabantur. Syriationem praeterea cuiusque nomen esse: cui Scipio
similis fuerit: nusquam memini me legisse. Serapionem uero fuisse uocita-
tum scribit Valerius Maximus in capite de similitudine formae. Eximia
uero inquit nobilitatis adolescens Cor. Scipio: cum plurimis & clarissimis
familiae suae cognominibus abundaret: in seruilem Serapionis appellatio-
nem uulgi sermone impactus est: quod huiusce nominis uictimario pro-
similis erat. Lentulus autem: ut idem scribit Valerius: ex quodam assecla-
rum cognomen traxit Spintheris.

Quid est: quod illud Fabii praecipit obscurius est quam ut facile percipi possit?
Adhibetur autem similitudo interim palam, interim serio solet parabola. An
qua est deprauiatum? Palam, nam atque serio ita sunt disparata: ut nullam inter se ha-
beat relationem: quam illud aduerbiu interim exposcit. Quo igitur modo est cor-
rigendum? An illud aduerbiu serio forsitan est eradendum: ut eius loco hoc uerbu
iseri totidem syllabarum ualeat repudiari? Sensus, nam & integer & aptus fuerit: si hoc
modo legatur. Adhibetur autem similitudo interim palam, interim iseri solet parabola.

Quid est: quod illud Fabii praecipit ex Cicero sumptum minus integrum esse
uidetur? An non plura dicuntur: quae refert Cicero de homine praelongo caput eius

ad fornicem Fabium offendisse. An quia est deprauiatum? Nullus enim
integer sensus ex eo elici potest. Illud etiam quae relatiuum magis confun-
dit quam iuuat sensum. Quid ergo? Qua ratione dicemus corrigendum? An
haec duae dictiones graece καὶ υπερβολῆν librarioque imperitia praetermis-
sa forsi tan sunt reponendae: & aliqua ascripta quale loco illius quae: &
Fabianum est legendum? Nam & integer & perspicuus fuerit sensus: si hoc
modo legatur. An non plurima καὶ υπερβολῆν dicuntur: quale refert Ci-
cero de homine praelongo caput eum ad fornicem Fabianum offendisse.
Hoc uero modo esse corrigendum ex secundo de oratore libro facile col-
ligi potest. Nam Cicero hunc eundem exponens locum sic scribit. Etiam
illa quae minuendi aut augendi causa dicuntur: incredibilem admiratio-
nem afferunt: uelut tu Crasse in concione ita tibi ipsum magnum uideri
Memium: ut in forum descendens caput ad fornicem Fabii demitteret. Haec
ego Ciceronis uerba secutus existiaui illa duo uerba graeca καὶ υπερβολῆν
esse reponenda. Haec enim & incrementum & decrementum significatur.
graeca autem uerba facilius a librariis praetemitunt. Fornix autem Fabia-
nus: ut Pedianus scribit: arcus fuit iuxta regiam in sacra uia a Fabio censore
constructus: qui deuictis Alobrogibus Alobrox fuit cognominatus.

Quid est: quod dictum illud galbae: quo Fabius ostendit: quomodo menda-
cium interim mendacio eludatur: & uarie legitur & difficulter admodum
percipi potest? Mendacium quoque mendacio: ut galba dicente: quadam ui-
ctoria esse uno in Sicilia quinque pedes longam Muranam emisse: nihil
inquit mirum. Nam ibi tam longae nascuntur: ut his piscatores pro restibus
cingantur. An quia est deprauiatum? Tametsi enim quidam se hunc lo-
cum correxisse putantes unius litterae imutatione hunc ablatiuum asse pro
illo infinito esse reposuerunt: tamen ne una quidem menda ea ratione mi-
hi sublata esse uidetur. Neque enim rectius asse quam esse legitur: cum sensus utrunque
aspernetur. Quid? Duo illi ablatiui quadam uictoria nonne penitus su-
peruacui a sensuque alieni esse uidentur? Quo igitur pacto est corrigend-
um? Mihi quidem super hoc diu ac saepe cogitanti recta tandem: ni fal-
lor: lectio occurrit. Quodam enim pro quadam & pro uictoria hic ablati-
uus uictoriato reponendus: & ex illo esse infinito prima syllaba forsitan
est eradenda, ut uel refragantibus omnibus: quaecumque mihi perlegere con-
tigit: exemplaribus hoc modo legatur, ut galba dicente quodam uictoriato
se uno in Sicilia quinque pedes longam muranam emisse. Nihil inquit
mirum. Nam ibi tam longae nascuntur ut his piscatores pro restibus cin-
gantur. Est autem uictoriatus ut ex Plynii uerbis colligitur: numus cum
uictoriae signo percussus.

Quid est: quod illud Fabii dictum de aduocatis altercationem fugientibus:
obscurius est quam ut percipi possit? At quidam litigatoribus usum illum modo

ambitiosum declamandi sudorem præstitisse contenti: cum turba laudatium destituunt subsellia: pugnamque illam decertoriam imperitis ac sæpe pullatæ turbæ relinquunt. An quia est deprauatum? Id uero facile ex eo perspicitur quod duobus legitur modis. Quidam enim loco illius uix aduerbium reponentes hunc locum se correxisse putant. Quod quidem an sint affecuti doctorum sit iudicium. Mihi certe illud uix sensui reponere uidetur. Qua ergo ratione emendetur? An pro illo participio uxi hic datius suis forsitan est reponendus? Apertus namque habebitur sensus si hoc modo legatur. At quidam litigatoribus suis illud modo ambitiosum declamandi sudorem præstitisse cõteri cū turba laudatiū destituūt subsellia. Quid est: quod ille quoque locus qui superiori subiicitur: uariis legitur modis? Itaque uidens alios plerumque insidiis priuatis ad actiones uocari, alios ad probationem. An quia est deprauatus. Nullus enim est in hoc sensu insidiis locus. Sed ne subselliis quidem pro insidiis recte in quibusdam legitur exemplaribus. Nam fori subsellia quis minoribus attribuantur magistratibus: ut tribunalia maioribus: priuata tamē non fuerunt: sed publica. Quo uero modo alii ad actiones aduocati, alii ad probationem adhiberi possint: cum actiones probationem quoque complectantur? Qua igitur ratione est corrigendus? An uel relictatibus: quæcunque ego legerim exemplaribus pro insidiis hic ablatius iudiciis haud dissimilis forsitan est reponendus: & non actiones sed altercationes legendum? Ac iudiciis quidem pro illis uel insidiis uel subselliis esse reponendum aperte quæ a Fabio ipso subiicitur: ostendunt. Cum enim duo sint genera iudiciorum publicum & priuatum: utriusque Fabius meminit. In publicis certe iudiciis inquit: uox illa præconis præter patronos ipsum qui egerit citat. Altercationes uero ita sensus exposcit: ut actiones penitus aspernetur.

Quid est: quod illud Fabii de altercatione præceptum: quis apertum uideatur: acutius tamen intuenti plene non percipitur? Quare bonus altercator uitio iracundiæ careat. Nullus enim actioni magis obstat affectus & fere extra causam: & plerumque deformia cõuicia facere ac mereri cogit. An quæ mendo non uacat? Illud enim fere aduerbium potius confundit sensum quam iuuat. Quid igitur loco illius reponendum dicemus? An fert uerbum haud dissimile ac totidem litterarum ita perficit sensum: ut illud fere aduerbium confundit? Iracundia namque orator fert extra causam: & a proposito sæpenumero deducit.

Quid est: quod illud Fabii de cõsilio præceptum minus rectum esse uidetur? Nam quid dicendum, quid tacendum, quid diffidendum sit exigere cõsiliū est. An quia est deprauatum? Illud enim diffidendum, neque sensui neque loquedi congruit rationi. Non enim quid diffidendum: sed cui latine dicitur. Quo igitur modo est legendum? An unius litteræ imutatione diffidendum forsitan est reponendum? Nam diffiteri est negare ac non fateri id quod maxime sensui congruit. Negare enim ac diffiteri non nulla: causæ expedit.

Quid est: quod illud Fabii de dispositione præceptum in septimo libro minus uerum esse uidetur? Denique in accusatione ut uacuum se uterque defendat: priusque aduersarium arguat: omnium rerum necesse est ordinem esse diuersum. An quia ut alibi quoque disputauimus: est deprauatum? Quo namque modo in accusatione rerum omnium ordinem esse diuersum necesse est: ut uacuum se uterque defendat priusque aduersarium arguat? Profecto hoc non esse necessarium uideatur: cum defensor accusatoris ordinem in respondendo sequi interdum pulcherrime possit. Quo igitur modo est corrigendum? An mutua adiectiuum: ut in illis disputationibus nostris: quæ circumferuntur: diximus: uel refragantibus exemplaribus forsitan est reponendum? Nam in mutua accusatione quæ ἀντικατηγορία græce dicitur necesse est ordinem rerum omnium esse diuersum. Sic uero esse corrigendum: quæ de mutua accusatione paulo post a Fabio præcipiuntur: apertissimo sunt argumento. Quo in genere inquit semper prior debet esse defensio, primum quia natura potior est salus nostra quam aduersarii perniciēs. Deinde quod plus habebimus in accusatione auctoritatis: si prius de innocentia nostra constiterit, postremo quod ita duplex causa erit: & quæ sequuntur.

Quid est: quod illa Fabii admonitio minus uera esse uidetur? hoc modo cogitabam, quid primum petitor diceret. Id aut confessum erat aut cõtrouersum. Si non confessum poterat ibi esse quæstio. Trāsibam ergo ad responsum partis alterius. Idem intuebar, nonnunquam etiam quod inde obtinebat confessum erat. An quia est deprauata? Quo namque modo si non erat confessum id quod petitor diceret: oportebat trāsire id quod Fabius subiugit: ad responsum alterius partis? Profecto ibi statim est quæstio: ubi aliquid aut cõtrouersum est, aut non confessum. Qua ergo ratione corrigat hoc præceptum? An illud non negandi aduerbium ante hoc uerbum poterat esse collocandum? Siquidem uerus atque elegans fuerit sensus: si hoc modo legatur, si confessum non poterat ibi esse quæstio. Vbi enim quid est confessum ibi cõtrouersia esse non potest: cum quæstionis altera pars utriusque litigatorum semper tuenda sit.

Quid est, quod illud Fabii præceptum cõtraria inter se cõtinere uideatur? Antea actæ uitæ crimina plerumque prius impugnata sunt: ut id de quo laturus est sententiam iudex audire propicius incipiat. An quia est deprauatum? Cum, n. locos describat: quibus patroni pro reis utuntur: quomodo iudex propicius id audiat de quo laturus est sententiam: si antea actæ uitæ crimina fuerit impugnata. Quo igitur modo est corrigendum? An non impugnata sed purgata forsitan est legendum? Tunc, n. iudex propicius id audiet de quo ferenda est sententia: si antea actæ uitæ crimina purgata excusataque ac refutata fuerint. Tum namque purgantur crimina: cum diluuntur.

Quid est: quod illud Fabii de dispositione præceptum confusius uidetur? Contra nemo tam demens fuerit: ut cum id quod firmissimum duxerit se habere & remittat illud: & leuiora transcendat. An quia est deprauatum? Neque enim ullus integer elicitur sensus: & oratio rustica:

ac minus latina esse uidetur. Qua ergo rōne corrigatur? An ille coniun-
ctioes cum & atq; hoc pronomē illud: ut quæ incōcinnā reddūt oratio-
nem: forsitan expungi debēt. ad uero præpositio ascribi? Etenim nō ora-
tio solum elegans concinnaq; uidebitur. sed sensus quoq; & integer & p-
spicius erit: si hoc modo legatur. Contra nemo tam demens fuerit: ut id
quod firmissimum duxerit. se habere: remittat & ad leuora transcēdat.
Quid est: quod illa exempla de priscoꝝ declamationibus a Fabio descripta
obscuriora sunt q̄ ut facile percipi possint? Huic in schola simile est. Non
abdicabis adoptatū: ut hunc quoq; nō uirū fortē. Ut & fortē nō quicunq;
uoluntati eius non paruerit. ut in alia oīa subiectus sit. nō propter opinio-
nem. nō ppter talē opinionē. An quia sunt deprauata? Ac primū quidem
membrum recte legi uidetur. Secundū uero tertium & quartum corru-
pte? Qua ergo ratione emendari possint? An in secundo illa. ut coniun-
ctio de primo in tertium locum forsitan est transferenda: ac illa & copu-
la in hoc aduerbium nō cōmutanda ac loco illius genitiui eius hic dati-
uus tuæ est reponēdus? Sic. n. leges. Nō fortē ut nō quicunq; uoluntati tuæ
paruerit. Tertio autē mēbro nisi hæ sex dictiones ascribantur. Nō qui nō
paruerit. non qui. neq; sensus integer habebitur. neq; figura: qua utitur
Fabius custodietur. Cum enim hæ quæstiones per gradationem expli-
centur: ultima prioris membri uerba in principio sequentis repetantur
neesse est. Quare ut eadē figura seruetur: mihi quas dixi: dictiones: quibus
exemplaria refragentur: ascribendæ uidentur: ut hoc modo legatur. Non
qui nō paruerit: ut nō in alia oīa subiectus sit. In quarto mēbro sola ut cō-
iunctio desiderat: ut legat. Nō ppter opinionē ut nō ppter talē opinionē.
Quid est: quod illud Fabii præceptum acutius intuenti minus integrū esse
uidetur? Solebā id quod fieri in argumentis dixi: in tota facere materia
propositis extra quæ nihil esset omnibus. Deinde cæteris remotis solū id
superesse quod credi uolebā. An quia est deprauatū: quibus plerisq; nō uidea-
tur? Nā ille infinitus superesse ad quod referatur uerbū nō habet: nisi q̄
forte ex cōmodo suo ad illud facere putet referendū: quo quidē modo &
inepta & rustica foret oratio. Qua ergo ratione corrigatur? An hec cōiū-
ctio ut reponēda: & littera. ascripta superesset forsita est legendū? Nā &
oratio cōcinnā & sensus erit apertus: si hoc modo legatur. Solebā id quod
fieri in argumētis dixi: in tota facere materia: ut propositis extra quæ ni-
hil esset omnibus: deinde cæteris remotis solū id superesset: quod cre-
di uolebam.

Quid est: quod Fabius minus eleganti uerborū cōtextu in illo sensu expli-
cando uti uidetur? Sed pleriq; eloquētiæ famam. affectantes cōtenti sunt
locis speciosis modo uel nihil ad probationē conferentibus. Alii nihil ui-
tare ac quæ in oculos occurrunt exquirendo p utant. An quia hic quoq;

locus non nihil corruptionis contraxit? Ac ne id quod nemo non uidet:
admoneam: pro exquirendo legendū esse exquirenda: ille infinitus uita-
re: cui adhereat uerbū nō habet. Quo igitur modo corrigatur? An non
uitare: sed aut uitant aut uitantes forsitan est legēdum? Sic enim & ora-
tio cōgrua & sensus erit perspicuus: si hoc modo legatur. Alii nihil uitāt.
Quo quidē modo nihil aliud est imutandū. Sin uitātes: quod quidē mi-
hi magis placet: hæc copula ac in ea pronomem uidetur cōmutanda: hoc
modo. Alii nihil uitantes ea quæ in oculos occurrunt: exquirenda putant.
Quid est: quod illud Fabii præceptū obscurius esse uidetur? Hanc cōmunē
oīum legē leuiter adornabit: ut iustā nempe sequat: ut quæramus: quid
huic tam iustæ postulationi respōderi possit. An quia arrogantis alicuius
imperitia fuit deprauatum? Sensus enim natura distincti ita sunt confu-
si: ut nequaq; percipi possint. Quo igitur modo corrigatur? An ita forsi-
tan est distinguendū: ut illud nempe sensus initium: non clausula consti-
tuatur. & a. uocali in e. cōuersa. sequet legendū: ac loco illius at cōiunctio-
nis ut itidem coniunctio forsitan est reponēda? Nā sensus & perspicuus
& elegans erit: si hoc modo legatur. Nempe sequetur ut quæramus: quid
tam æque postulationi responderi possit.

Quid est: quod illud exemplum de prisca declamatione a Fabio sumptū: nō
temere qui percipiat inuenitur? Facimus hoc sæpe in his controuersis in
quibus petuntur in uincula: qui parentes suos non alunt: ut eū qui testi-
moniū in filiū peregrinantis reum dixit. Eum qui filiū lenoni uēdidit. An
quia est deprauatum? Quid. n. sibi uult illud participium peregrinantis?
Profecto a sensu penitus repelli uidef. Quo igitur modo est corrigendū?
An loco illius peregrinantis ut minimū a dictionum similitudine receda-
mus: peregrinitatis itidem genitiuus ac ut aduerbio eraso: hæc cōiunctio
an iterū est reponenda? Sic enī legetur. An eū qui testimoniū in filiū pe-
regrinitatis reū dixit. An eū qui filiū lenoni uēdidit. Illi autē peregrinita-
tis rei dicebant: qui cū se pro ciuibus gererent: quod peregrini essent. ac-
cusabant. Nec diffiteor me & professum esse: & in annotatiōibus nostris
scripsisse impietatis forsitan esse legendum. Sed longe nimium a dictionū
similitudine mihi uideor recessisse.

Quid est: quod illud Fabii dictum obscurius est: q̄ ut eius candori cōueni-
at? Vix uidetur posse fieri: ut pœna filio in eodem patre: & si affuerit & si
nō affuerit: constituta sit. An quia est deprauatum. Illa nanq; præpositio
in cū illis ablatiuis eodē patre: nihil sensum iuuare uidef. Qua ergo rōne
corrigatur? An illa in præpositio forsitan est eradenda: & eadem pro eo-
dem: & patri pro patre legendum? Sensus enim apertus erit: si legatur
hoc modo. Vix uidetur posse ut pœna filio eadem: patri & si affuerit
& si non affuerit constituta sit.

Quid est: quod ex illo Fabii præcepto nihil integri sensus elici potest? Quæritur per cōiecturam & qualitatem circa modum, speciem, numerū. An quia est deprauatum? Quid enī quæratu nihil apparet. Quo igitur modo corrigatur? An uel reiragātibus exēplaribus pro illo accusatiuo qualitatem: forsitan qualitas est reponenda. Per coniecturam enim quæstio etiam qualitatis tractatur circa modum, spēm & numerum. Qualitatē uero Fabius pro omni accidēti accipere uidetur, quo quidem modo quātitatem quoq; complectitur, id quod aperte quæ subiiciuntur exempla declarant. An sol inquit maior q̄ terra, Luna globosa an plana, an acuta, Vnus mundus, an plures & quæ sequuntur.

Quid est: quod illud Fabii præceptum minus integrum esse uidetur? Cum pariter negatur hoc modo, Adulteriū non commisi, tyrannidem non ascriptum. An quia est deprauatum? Quid enī pariter negetur: non est ascriptum. Qua ergo ratione corrigatur? An utrunq; est reponendum? Singulis enim membris assignatæ paulo ante diuisionis coniecturæ exempla Fabius subdit. Sic autem esse legēdum facile ex iis quæ paulo ante Fabius ipse præcepit: colligi potest. Ita nanq; scribit. In iis autē quæ accusatione ac defensione cōstant: unum est genus in quo quæritur & de facto & de auctore, quod interim coniunctam quæstionem habet: & utrunq; pariter, negatur. Interim separatam: cum & factum sit nec ne: & si de facto constat: a quo factum sit ambigitur.

Quid est: quod illud Fabii præceptum obscurius est: q̄: ut recte percipi possit? Nam ut cum inter id quod ab aduersario: & id quod a nobis propositum est quæritur: uidetur utiq; alterū uerū, ita ex euerso: quo defendimur: reliquum est quo premimur. An quia est deprauatum? Nihil enī integri sensus elici potest. Qua ergo ratione emendetur? An: ne admoneam pro euerso legendum esse aduerso: hoc nomen unum ac est uerbum sunt reponēda? Apertus nanq; erit sensus: si hoc modo legatur. Ita lex aduerso unū est quo defendimur, reliquū quo premimur.

Quid est: quod Fabius: cum exponit ex re quæri ueneficium fuerit an cruditas: ineptius præcipere uidetur? Refert enim cōuiuuium præcesserit an tristitia, laborantium uigilia, an quies, ætas quoq; eius qui perierit discrimē facit. An quia hic quoq; locus est deprauatus? Neq; enim illud participium laborantiū: aut sensum iuuat, aut orationem exornat. Miror autem ab iis qui laborantium hactenus putarunt esse legēdum, hoc quoq; participium dormientium non fuisse ascriptū. Neq; enim minus inepte laborantium uigilia q̄ dormientium quies dici uidetur. Quo igitur modo est corrigendum? An una duntaxat uocalis ita est reponenda, ut illud participium laborantium: quis exēplaria refragentur: in has tres dictiunculas labor an otium distinguatur? Sic enim si legatur: & Fabii candor

custoditur: & concinne singula singulis opposita redduntur.

Quid est: quod illud Fabii dictum obtusius intuenti apertum, acutius uero sane, q̄ confusum uidetur? Manifestum est quis potionem dederit: quæ si ueneni fuit: nulla quæstio est de auctore: tamen an fuerit uenenum ex argumentis a persona ductis colligetur. An quia imperiti alicuius arrogātia est deprauatum? Nam illa quatuor uerba, quæ si ueneni fuit: non modo sensum non iuuare: uerum magno quoq; esse impedimento uidetur: ne integer percipiatur. Quid enim ad hoc facit: ut nulla quæstio sit de auctore: si illa potio ueneni fuit? Profecto nihil. Siue enim uenenosa fuit potio: siue non: de auctore proculdubio constat. Qua igitur ratione emendetur? An quatuor illa uerba quæ dixi: ut superuacua penitus sunt eradēda? Sic enim legentes nihil absurdi cōsequetur. Manifestum est: quis potionem dederit, nulla quæstio de auctore: tamē an fuerit uenenum ex argumentis a persona ductis colligetur.

Quid est: quod illud Fabii præceptū πεπι αὐτικῶν ὑποπικῶν obscurius est: q̄ ut facile percipi possit? Sed in iudicio quoq; nihil interest actionū: utrū simul de utroq; pronuncietur, an etiam si de uno fertur. Quo in genere semper prior debet esse defensio. An quia est deprauatum? Ille enī duæ cōiunctiones etiā si totū cōfundūt sensum. Quo igitur modo est corrigēdum? An sententia illis cōiunctionibus etiā si erasis: forsitan est ascribēda? & a uocali reposita feratur legendum? Omnis nanq; tolletur obscuritas si hoc modo legatur. An sententia de uno feratur.

Quid est: quod illa Fabii expositio minus integra esse uidetur? Nam qui dicit, ego non occidi, habet reliquam partem: ut dicat, tu occidisti, superuacuum habet postea dicere, ego non occidi. An quia librariorum incuria aliquid est prætermisum? Qui enim habeat superuacuum: postea dicere nullus est appositus. Qua ergo ratione emendetur? An hæc quinque uerba, At qui dicit tu occidisti: forsitan sunt reponenda: quis exemplaria refragentur? Idem autem uerbum sæpius repetitum in causa huius deprauationis fuisse uidetur. Cum enim sic a Fabio fuerit scriptum, Nā qui dicit, Ego nō occidi: habet reliquam partem ut dicat, Tu occidisti. At qui dicit: Tu occidisti, superuacuum habet postea dicere, Ego non occidi: librarii minus diligētes illius uerbi occidisti repetitione turbati: illas quinque dictiones quas dixi: prætermississe uidentur.

Quid est: quod illud Fabii præceptū iis quæ subiiciuntur: exēplis nequaquā cōuenire uidetur? Est & alia duplex cōiectura huic anticategoriæ diuersa de præmiis: ut in illa controuersia, Tyrānus suspicatus a medico suo datū sibi uenenu: torfit eū, & cū id dedisse se negaret: accersit alterum medicū, ille datum ei uenenum dixit: sed antidotum daturum, & dedit ei potio-nem: qua epota tyrannus decessit, de præmio duo medici contendunt.

An quia est deprauatum? Illa enim duplex coniectura non diuersa: sed si millima anticategoricæ uidetur. Id uero facile ex iis quæ a Fabio inferuntur colligi potest. Nam ut illic inquit factum in aduersariū transferentiū: ita hic sibi uindicantiū personæ, causæ, facultates, tempora, instrumenta, testimonia cōparant. Qua ergo ratione est corrigendum? An hoc aduerbium non: & loco illius coniunctionis sed hoc pronomen se forsitan est reponendum? Si enim non diuersa legetur: inter se contraria Fabius tradidisse nequaquam coarguetur.

Quid est: quod illud Fabii præceptū cū exemplis quæ sibi obiciuntur obscurius est: quæ ut temere a quoque percipiatur? Alia est propositio accusatoris contra quæ loci oriuntur sæpe a persona prior dicit argumenta defensor, & interim generaliter. Incredibile est a filio uirū occisum, ab imperatore proditam hostibus patriam. An quia est deprauatum? Nam ille sensus, Prior dicit argumenta defensor, de margine in contextū uidetur esse translatus. Quo igitur modo est corrigendum? An quatuor illa uerba forsitan sunt eradenda? Prior dicit argumenta defensor. Sed ne sic quidem mendæ oēs sublatae esse uidentur. Tria enim hæc uerba: quæ a sensu desiderantur: forsitan sunt ascribenda. Patrem ab uxore, ut legatur. Contra quam loci oriuntur sæpe a persona, & interim generaliter. Incredibile est a filio patrem occisum, ab uxore uirum. Ab imperatore proditam hostibus patriam. Sic enim sensus perque aperti erunt.

Quid est: quod illud Fabii præceptū ineptius uidetur? At si proponitur cur factum sit: aut falsam causam aut leuē, aut ignotā pro reo dicet. An quia est deprauatum? Neque enim a Fabio: sed ab eorū aliquo qui ex cōmodo suo omnia in exemplaribus priscis: nulla cur id faciant reddita ratione: sibi permittūt: illā præpositionē pro cōtenderim fuisse ascriptā. Quis enim patronus nō pro reo dicit: cū etiā qui præuaricant: se pro reo dicere simulant? Quo igitur modo est corrigendum? An illa pro præpositio: ut integritatē sensus confundens penitus est eradenda? Causis enim sic quoque respondere solemus: ut dicamus eas reo fuisse ignotas: cū nemo ad aliquid faciendum ea causa moueatur: quam prorsus ignorat.

Quid est: quod illa Fabii ratio: qua monstratur magis secundū naturam esse incipere a persona: quæ a causa minus apta uidetur? Sed si mihi neutro litis ratio præponderet: secundū naturam uidetur incipere a persona. Nam hoc magis generale est rectiorque diuisio. Aut nullum credible, aut hoc. An quia est deprauata? quis parū acute intuētī nō uideat. Quid enim ad personā: si aut nullum crimen credible: aut hoc. Profecto nihil. Qua igitur rōne emendetur? An uel refragantibus exemplaribus nullo & hoc ablatiui cū hac præpositione in, pro illis nominatiuis nullum: & hoc ita sunt forsitan reponendi: ut hoc quoque pronomen id librariorum negligentia præter-

missum ascribatur. Ad personā enim hæc diuisio aperte referet: si hoc modo legatur. Aut in nullo id crimen est credible: aut in hoc.

Quid est: quod illud Fabii præceptū minus uerū esse uidetur? Sed uerba magis nocent aut minus. Magis profunt nostra quæ aliena, magis profunt & minus nocent aliena quæ nostra. An quia est deprauatum? Sine controuersia nanque falsum est: nostra uerba magis prodesse nobis quæ aliena: id quod aperte Fabius ipse præcipit: cum inquit. Magis profunt & minus nocent aliena quæ nostra. Quo igitur modo corrigatur? An tria hæc uerba: nocent & minus: quis nullo: quod sciam: in exemplari legantur: forsitan sunt reponenda? Ita nanque & perspicuus fuerit sensus: nec pugnantia inter se Fabii præcipere deprehendetur: si hoc modo legatur. Sed uerba magis nocent aut minus. Magis nocent & minus profunt nostra quæ aliena, magis profunt & minus nocent aliena quæ nostra. Nec ignoro in quibusdam exemplaribus aliter quoque hunc locum fuisse deprauatum: & ita quidem ut omnino falsa præcepisse Fabius coarguatur.

Quid est: quod illud Fabii præceptum: quo monstratur: quæ admodum a qualitate ad finitionem descendatur: minus integrum esse uidetur? Interim a qualitate ad finitionem descenditur: ut in actionibus dementiæ male tractationis, reipu, læsæ: in quibus si recte facta quæ obiciuntur dici non potest: illud succurrit. Non est male tractare rem, uerbis lædere. An quia est deprauatum? Cum enim Fabius ostendere uelit quid in causis dementiæ, malæ tractationis, læsæ reipu, dicendum sit: si quæ obiciuntur defendi non possunt: singula singulis responsa subiecit: quorum unum duntaxat in omnibus: quæcunque mihi uidere licuit: exemplaribus integrum habetur: tamen si distinctionibus sublatis id quoque est confusum. Qua ergo ratione emendetur? An tria hæc uerba, hoc dementē esse: reponenda: ac ille ablatiuis uerbis: imperiti alicuius temeritate ascriptus forsitan est eradendus? Singula nanque singulis causis paulo ante expositis referentur: si hoc pacto legatur. Non est hoc dementem esse, male tractare, rem, ledere. Sunt autem hæc themata declamatoria sane quæ uulgata. Dementiæ nanque patres a filiis accusari finguntur, Malæ tractationis uiri ab uxoribus. Læsæ reipu, imperatores a ciuibus.

Quid est: quod illa finitionis diuisio a Fabio assignata obscurior est quæ ut percipi possit? Nam tum est certum de nomine. Sed quaeritur: quæ res ei subiicienda sit: tum res est manifesta & quod nomine constat de re dubium est. An quia est deprauata? Vltimum nanque membrum ita est confusum: ut nullus omnino sensus eliciatur. Quo igitur modo in pristinam integritatem redigatur? An loco illius & copulæ: hæc itidem coniunctio sed: ac illius relatiui quod hæc præpositio de reponenda: ac non negandi aduerbium forsitan est ascribendum? Perspicuus nanque fuerit sensus: si hoc mo-

do legatur. Tum res est manifesta, sed de nomine non constat. Hic autem est distinguendum: ne sensus natura disiuncti inepte copulentur.

Quid est: quod illud Fabii de finitione præceptum uariis legitur modis? Licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum: qui responsurus est: uel carcere uel etiam inuitum id quod sit contra cogat fateri: non eadem tamen est eius in causis subtilitas. An quia est deprauatum? Quidam enim hunc locum ita in exemplaribus Romæ descriptis inuerterunt: ut & ipsi ridiculi uideantur: & sensus obscurior efficiatur. Nam illum carcere ablatium in crucem: & inuictum in unicum sibi persuaserunt esse immutandum. Sed quid ad hunc sensum boni uiri crux & uncus? Nempe id quod ueneri donatæ a uirgine puppe. Mihi certe & risum & stomachum mouent. Ceterum isti & cruces & uncos & carcerem sibi habeant. Nos ad hunc corrigendum reuertamur locum. Sed qua ratione in tanta uerborum uarietate emendetur? An uel reluctantes & exemplaribus & istis correctoribus: qui potius corruptores appellandi forent: hæc copula & ascribenda: & duæ illæ dictiones carcere & subtilitas in simillima uerba sunt immutandæ? Pro carcere nanque hic infinitus tacere: & utilitas non subtilitas a sensus integritate exiguntur: ut hoc modo legatur. Licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum qui responsurus est: & uel tacere: uel etiam inuitum id quod sit contra: cogat fateri: non eadem tamen est eius in causis utilitas. Sic namque citra crucem & unicum & perspicuus est sensus: & quanta uis finitionis sit in disputando aperte monstratur. Argumenta namque a diffinitione sumpta adeo sunt ualida: ut eum qui responsurus est: interim tacere: intetum ei quod negarit: quis inuitus accedere cogatur.

Quid est: quod illa Fabii propositio: nihil ratione quæ illi subiicitur confirmatur? Accusator autem potest dicere falsam rei. Nam est sacrilegium surripere aliquid sacri. An quia est deprauata? Si enim sacrilegium est: ut reus definit. subripere aliquid sacri: quo modo accusator dicere possit falsam rei esse definitionem? Quo igitur modo est corrigenda? An non ad uerbum forsitan est ascribendum? Apta namque ualidaque ratio uidebitur: si hoc modo legatur. Accusator non potest dicere falsam rei.

Quid est: quod illa serui & addicti distinctio a Fabio assignata acute intuenti minus integra esse uidetur? Seruus cum manumittitur: sit libertinus. Addictus recepta libertate est ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non consequetur. Ad seruum nulla lex pertinet. Addictus legem habet. An quia est deprauata: quis hæcenus ut integra fuerit lecta? Vnū enim membrum in omnibus: quæcunque ego legerim: exemplaribus mihi desi-

derari uidetur. Cum enim Fabius differentiā inter addictum & seruum exponat sic utrunque ab altero seiungit: ut quod uni inest: alteri deesse ostendat. Si igitur seruus inuito domino libertatem consequi non potest: addictus certe etiam nolente domino eam consequetur. Hoc autem uerbum consequetur repetitum in causa deprauationis fuisse contenderim. Qua ergo ratione emendetur? An hoc totum membrum forsitan est ascribendum? Addictus etiam nolente domino consequetur. Siquidem integra distinctio efficietur: si hoc modo legatur. Seruus inuito domino libertatem non consequetur. Addictus etiam nolente domino consequetur.

Quid est: quod illud Fabii præceptum de eo: quod natura iustum est: penitus falsum uidetur? Iustum omne continetur natura uel constitutione. Natura quod sit secundum cuiusque rei dignitatem. Hic sunt pietas, fides, continentia & talia. Adiciunt & id quod sit peruersum. An quia est deprauatum? Quo namque modo peruersum: quod natura malum est: iis quæ natura iusta sunt adiciat quisque? Qua igitur ratione corrigatur? An uel reluctantes omnibus: quæcunque mihi legere contigit: exemplaribus illud peruersum in has duas dictiones par. uerum. ita est commutandum: ut uerum sequentis sensus initium constituatur? Sic enim & perspicuus erit sensus: nec rationi contraria Fabius præcipere conuincetur. Hoc enim modo legetur. Adiciunt & id quod sit par. uerum id non temere intuendum est.

Quid est: quod illa ratio: qua Fabius ampliorem esse qualitatem coniectura probat: obscurior est: quam ut plene percipi possit? Etiam coniectura extrinsecus quoque adductas frequenter probationes habet: & argumenta ex materia sumit. Quale quicque uideatur: eloquentia opus est. An quia est deprauata? Illa namque etiam copula sensibus duntaxat coniungendis: non etiam rationibus assignandis adhiberi solet. Qua ergo ratione emendetur? An ut minimum a dictionum similitudine recedamus: hæc coniunctio etenim: pro illa copula etiam: ac hæc coniunctio ut: cum hoc uerbo sit librariorum culpa prætermissa forsitan est reponenda? Perspicuus namque erit sensus: si hoc modo legatur. Etenim coniectura extrinsecus quoque eductas frequenter probationes habet & argumenta ex materia sumit: ut quale sit quisque uideatur: eloquentia opus est.

Quid est: quod illa dementia iudiciorum diuisio a Fabio assignata minus integra esse uidetur? Dementia quoque iudicia: aut propter id quod adhuc fieri potest: instituuntur. An quia est deprauata? Non solum propter id quod fieri uel non fieri potest: dementia iudicia constituunt: sed etiam: & quidem frequentius: propter id quod est factum. Qua ergo ratione emendetur? An totum hoc membrum librariorum incuria prætermisum forsitan

est reponendum? Aut propter id quod factum est uel non factum. ut hoc modo legatur. Dementiae quoque iudicia aut propter id quod factum est: uel non factum. aut propter id quod fieri uel non fieri potest. Sic uero corrigendum esse ea quoque quae a Fabio subiiciuntur: aperte demonstrant. Et actor inquit in eo quod factum est: liberum habet impetum. sic tamen ut factum accuset: ipsius patris tanquam ualitudine lapsi misereatur.

Quid est: quod illud Fabii de translatione praecipuum sibi ipsi oppositis. fratribus repugnare uidetur? Cum ex praescriptione lis pendet: de ipsa requiri non est necesse. An quia est deprauatum? Quo namque modo de praescriptione non quaeratur: si ex ipsa praescriptione lis pendet? Qua igitur ratione est corrigendum? An illud uerbum requiri sic in duo est distinguendum: ut re & quaeri legatur? Sic enim & scitum & elegans uidebitur esse praecipuum. Huic uero emendationi astipulatur etiam quod infertur exemplum. Si namque ignominioso patri filius praescribat: quod se abdicare non possit: nihil de abdicatione quaerere est necesse. Sed hoc solum in quaestionem uenit. utrum ignominioso liceat abdicare.

Quid est: quod illud Fabii praecipuum superuacuum esse uidetur? Quoties tamen poterimus efficiendum esse: ut de reo quoque bene sentiat. An quia est deprauatum? Siquidem patronus semper & ubique efficere debet: ut iudex de reo quam optimam concipiat opinionem: non solum ubi agitur de praescriptione. Quo igitur modo est corrigendum? An pro reo illa uocali erasa re forsitan est legendum? Cum enim ex praescriptione lis pendet: non solum ut de iure nostro: sed etiam de re iudex bene sentiat: oratori est efficiendum.

Quid est: quod illa Fabii diuisio perceptu difficilior uidetur? Litem habet aut propter seipsam. aut propter alteram quaestionem. An quia est deprauata? Quo namque modo litem habeat lex propter alteram quaestionem? Qua igitur ratione emendetur? An quaestionem sic in duas dictiones se iungere debemus. ut quaestio est sequentis sensus initium esse dignoscatur? Nam lex omnis aut propter seipsam. aut propter alteram legem habet quaestionem id quod in contrariis legibus necesse est euenire.

Quid est: quod illa Fabii ratio minus eleganter assignata uidetur? Quia ex hac natus & meretrix est. An quia est deprauata? Aliquid namque uerborum in ea manifeste desideratur. Quid ergo dicemus ascribendum? An tria haec uerba ante quam esset: forsitan sunt reponenda? Siquidem & elegans & apertus restituetur sensus: si hoc modo legatur. Quia ex hac natus est ante quam meretrix esset. Sic uero esse corrigendum facile ex hac totius causae expositione colligi potest. Ex meretrice natus ne concionetur. Quae filium habebat: proficere coepit. Prohibetur adolescens concione. Nam de eius filio: quae ante partum meretrix fuit: certum est. An eadem huius causa sit: du

bium est. quia ex hac natus est antequam meretrix esset.

Quid est: quod illa contrariarum legum diuisio a Fabio assignata plene percipi non potest? Colliduntur autem aut pares inter se: ut si optio tyrannicidae. & uiri fortis comparetur utrique data quod uelit petendi potestate. Hic meritorum. temporum. praemii collatio est. Aut secum ipsae ut duorum fortium. duorum tyrannicidarum. raptarum. in quibus non potest alia quaestio esse quam temporis. utra prior sit. an qualitas. utra istorum sit petitio. An quia est deprauata? Ac primum quidem duarum genitius est reponendus: ut legatur duarum raptarum. Deinde loco illius an coniunctionis aut itidem coniunctio & ti. syllaba ascripta qualitatis est legendum. Sed ne sic quidem totus emendatus esse uidetur hic locus. Nam loco istorum hoc comparatiuum iustior forsitan est reponendum? Et integer namque & perspicuus fuerit sensus si hoc modo legatur. Aut qualitatis. utra sit iustior petitio.

Quid est: quod illa legum distributio a Fabio assignata obscurior est: quam facile percipi possit? Diuersae quoque leges conflagunt aut similes aut duae quibus etiam citra aduersam legem contradici possit. An quia est deprauata? Illa namque disiunctio aut inter opposita quidem eleganter solet collocari. Inter ea uero quae disparata uocantur: minus recte poni uidetur. Similes autem & duae adeo disparata significant: ut ne sub eodem quidem genere collocentur. Qua ergo ratione corrigatur? An & illa aut disiunctio expungenda: & non duae sed diuersae sic est forsitan legendum: ut expositionis initium constituatur? Sic enim distinguetur. Diuersae quoque leges conflagunt aut similes. Diuersae quibus etiam citra aduersam legem contradici possit. ut intelligamus diuersas a Fabio repeti: quo earum subiiciat exemplum.

Quid est: quod illud Fabii praecipuum de contrariis legibus: minus sibi consistare uidetur? Et in magistratu multa dicentur: quibus scriptum expugnetur. An quia est deprauatum? Quae enim subiiciuntur omnia non in magistratum: sed pro magistratu dici uidentur. Si incendium inquit in arce fuerit. Si in hostes recurrendum. Qua igitur ratione emendetur? An loco illius in praepositionis haec item praepositio a: forsitan est reponenda? Sic namque intelligemus pro magistratu multa dici posse: quibus lex illa expugnetur. Magistratus ab arce ne discedat.

Quid est: quod illud Fabii praecipuum acutius intuenti mutilatum esse uidetur? Contra quas nihil opponi potest nisi lex altera. An quia est deprauatum? Illud enim quas relatiuum id quod antecedens a grammaticis uocatur: non habet: nisi quis fortasse plane rudis dicta illa referri putet. Si incendium in arce fuerit. Si in hostes recurrendum. Tunc enim quas non quas legendum foret. Quo igitur modo corrigatur? An hic nomina

tius similes uel repugnantibus omnibus: quæcunq; mihi percurrere licuit: exemplaribus: forsitan est reponendus? Et integer nanq; & elegans fuerit sensus: si hoc modo legatur. Similes contra quas nihil opponi potest: nisi lex altera, ut intelligamus a Fabio similes repeti: quo earum subiciat expositionem. Ex qua manifeste quidem colligitur: sic esse: ut dixi: corrigendum. Hæ nanq; leges similes inferuntur. Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur. Cōtra. Mulieris imago in gymnasio ne ponatur. Mulier tyrannum occidit.

Quid est: quod ex illo Fabii præcepto de contrariis legibus nihil integri sensus elici potest? Aduersus desertores scripta nō potest nisi optionem subuertit. An quia est deprauatum? Quod enim non possit lex aduersus desertores scripta: nihil est. Quo igitur modo corrigatur? An optione & euerti m. & t. litteris expunctis forsitan est legendum? Nam & elegans & perspicua fuerit oratio: si hoc modo legatur. Aduersus desertores scripta non potest: nisi optione subuerti.

Quid est: quod illud Fabii de syllogismo præceptum obscuriusculum esse uidetur? In his syllogismus e scripto nititur, alter satis cautum dicit. An quia est deprauatum? Ac syllogismus quidem legendum esse: ut sit ablatiui casus: ne admonitione quidem est dignum. Sed aliæ mendæ qua ratione tollentur? An illa e præpositio forsitan est eradenda: & alter nominatiuus iterum ascribendus: ac non negandi aduerbium reponendum? Perspicuus nanque fuerit sensus si hoc modo legatur. In his syllogismis scripto nititur alter: alter non satis cautum esse dicit. Sic autem esse corrigendum etiam quæ subiiciunt exempla aperte demonstrant. Nam acufator scripto nititur: cum inquit. Postulo ut præcipietur incesta. Lex enim est quæ hoc iubet. Defensor contra. Non satis cautum esse ait: cum in lege scriptum non sit: ut damnata bis præcipietur.

Quid est: quod illud quod Fabius ait contra scriptum responderi posse minus proposito conuenire uidetur? Sed quia responderi potest, non est scriptum: ut uiuus præcipietur damnatus, aut quando rapta optet, aut tyrannicida duo præmia accipiat, nihil de uomere cautum, nihil de ouibus: ex eo quod manifestum colligitur quod dubium est. An quia est deprauatum? Illud enim epitheton uiuus nec sensui congruit nec legi: quæ iubetur incesti damnata de saxo præcipitari. Quo igitur modo corrigatur? An loco illius nominis uiuus hoc aduerbium bis forsitan est reponendum: & non damnatus: ut imperiti alicuius temeritate fuit deprauatum: sed damnata est legendum? Lex enim hæc erat scolastica. Incesti damnata de saxo præcipietur. Isti uero qui sibi omnia arrogat: Fabii acumina non percipientes & bis in uiuum, & damnata in damnatam ex

commodo suo peruertere nihil dubitarunt.

Quid est: quod Fabius illo in exemplo: quo amphibologian: quæ ex antecedentibus oritur: exponit uerbo minus latino uti uidetur. Heres meus uxori meæ dare damnas esto: argenti quod elegerit pondo centum, uter eligat quæritur. An quia est deprauatum. Damnus enim nisi cum secūda est uerbi persona a recta latine loquendi ratione respuit: tametsi apud Iurisconsultos quoq; frequenter sic legatur. Damnus esto. Sed illic quoq; eorum imperitia: qui antiquorum notas non percipientes illorum opera descripserunt: contenderim esse corruptum. Notis uero cum aliorum auctorum: tum iurisconsultorum libros scribi consueisse uel Iustinianus Imperator testatur: qui id fieri edita uetuit constitutione. Quare non dānas sed damnatus & hic & illic asseruerim esse legendum.

Quid est: quod illud Fabii præceptum uix quisq; qui percipiat: inuenitur? Sed quid una faciat aut altera quinimmo cētum ac mille in re finita quæ materia præceptoris est in alio atq; alio genere ostendere quis ordo sit rerū, & quæ copulatio: ut paulatim fiat usus & ad similia transitus. An quia est deprauatum? Neq; enim illud participium finita sensui ullo pacto conuenire potest. Qua ergo ratione emendetur? An pro finita infinita: ac illius quæ relatiui loco atq; coniunctio forsitan reponenda: itaq; est distinguendum: ut genitiuus illæ præceptoris initium sequentis sensus esse dignoscatur? Perspicua nanq; & elegans fuerit oratio: si hoc modo legatur. Quinimmo centum ac mille in re infinita atq; materia. Præceptoris est in alio atq; alio genere quotidie ostēdere: quis ordo sit rerum: & quæ copulatio: ut paulatim fiat usus & ad similia transitus.

Quid est: quod illud Fabii præceptum confusius uidetur? Sed hæc in oratione præstat: cui omnia affuerint natura, doctrina, studium. An quia est deprauatum? Neq; enim omnia illi adesse uidentur: qui natura, doctrina, studio præditus fuerit, sed tria duntaxat illa. Quo igitur modo est corrigendum? An ille nominatiuus omnia ante illud cui relatiuum forsitan est collocandus. Omnis enim confusio tollitur: si hoc modo legatur. Sed hæc in oratione præstat omnia: cui affuerint natura, doctrina, studium. His autem tribus eloquentiam comparari natura, arte, exercitatione Fabius sentit: tametsi quidam imitationem quoque putent adiciendam: quam Fabius arti sic subiicit: ut de illa complura tradat præcepta.

Quid est: quod illa Fabii expositio: quanuis ut integra legatur: acutius tamen intuenti minus recta uidetur? Nam uiam demonstrare potest uelocitas siqua est. An quia est deprauata? Nihil enim sensui illud nomen uelocitas conuenire uidetur. Qua igitur ratione corrigatur?

An uelocitas, in hoc aduerbium uelociter: & ars nomen forsitan est distin-
guenda? Sic enim legetur. Nam uiam demonstrare potest uelociter ars, si qua
est. Huic autem correctioni etiam quae a Fabio subiiciuntur: manifeste
astipulantur. Verum ars inquit satis praestat: si copias eloquentiae ponit
in medio nostrum est uti eis scire.

Quid est: quod ex illo Fabii praeepto nullus proposito conueniens elicif sen-
sus? Reliqua enim artium demum est dispositio. An quia est deprauatum? Cum enim
Fabius neque exponat, neque rationem assignet: illa coniunctio enim redundare ui-
detur. Cum non de partium orationis dispositione tractet: ille genitiuus artium a
sensu minime uidetur agnosci. Quo igitur modo corrigatur? An illa coniunctio
enim ut superuacua forsitan est eradenda: ac per littera ascripta hic genitiuus par-
tium loco illius artium est reponendus? Sensus namque & apertus & elegans erit
si hoc modo legatur. Reliqua partium est demum dispositio.

Quid est: quod illud Fabii praeeptum confusius est quam ut facile percipi possit? Ita
res non diuersae distantibus ex locis: quasi inuicem ignotae collidentur, sed ali-
qua societate, sed non prioribus ac sequentibus se copula tenebunt. An quia de-
prauationibus scaturit? Ac primum illud non negandi aduerbium de tertio loco
ad uerbum illud collidentur: uidetur transierendum: ut hoc modo legatur. Quasi
inuicem ignotae non collidentur. Deinde illae duae dictiones: sed non: eradendae:
ac loco earum haec praepositio cum: ac que copula reponendae: ut legatur. Sed
aliqua societate copulaque se cum prioribus tenebunt.

Quid est: quod illa Fabii repetitio: qua in octauo libri prologo breuiter com-
memorat quae de inuentione praecipit: minus uera esse uidetur? Depul-
sionem porro omnem inficiatione duplici factumne & an hoc factum esset,
praeterea defensione ac altercatione constare. An quia est deprauata? Neque
enim depulsio unquam altercatione constat. Qua ergo ratione corrigatur? An pro al-
tercatione forsitan actione translationeue: quis omnia nobis refragentur exem-
plaria: est reponendum? Nam depulsio interdum inficiatione constat, in-
terdum defensione, interdum translatione. Huic autem correctioni Fabius
ipse astipulari uidetur. Sic enim in tertio uolumine scribit. Nam ut a defen-
sione potissimum incipiamus: longe fortissima tuendi se ratio est: si quod obii-
citur negari potest. Proxima si id quod obiicitur non factum esse dicitur.
Tertia honestissima: qua recte factum ostendetur: quibus si deficiamus: ul-
tima quidem: sed iam sola superest salus aliquo iuris adiutorio elabendi
ex crimine: quod nec negari nec defendi potest, ut non uideatur recte actio
intendi. Hinc illae quaestiones siue actionis siue translationis.

Quid est: quod illud Fabii repetitum de quaestione praeeptum obscurius esse uidetur?
Quaestione autem ex scripto esse aut ex facto. De rerum fide, proprietate, qualitate.
Scripto de uerborum uoluntate? An quia est deprauatum? Cum enim
utriusque membri diuisionis expositio subiiciatur: aliquid uerborum a sensu

desideratur: quae in nullis quaecumque ego uiderim: exemplaribus leguntur.
Qua ergo ratione emendetur? An duae haec dictiones in facto: sunt ascribendae?
Sic enim a Fabio scriptum fuisse contederim. Quaestione autem ex scripto esse, aut
ex facto. In facto de rerum fide, proprietate, qualitate. In scripto de uerbo-
rum uoluntate. Ille autem ablatius facto repetitus in huius depra-
uationis causa fuisse uidetur.

Quid est: quod illa quinque partium iudicialis causae repetitio minus integra esse
uideatur? In omni porro causa iudiciali quinque esse partes: quarum exordio con-
ciliari audientem, narratione proposita confirmari, refutatione autem memori-
am iudicis refici: aut animos moueri. An quia est deprauata? Nam de quinque
partibus: quibus iudiciales causae constent: tres duntaxat commemorantur. Qua
ergo ratione emendetur? An haec quinque uerba: causam proponi probatione dis-
solui peroratione: quis omnia quaecumque mihi uidere licuit exemplaria refragantur:
forsitan sunt reponenda? Et elegans namque fuerit oratio & integer sensus:
si hoc modo legatur. In omni porro causa iudiciali quinque esse partes: quarum exor-
dio conciliari audientem, causam narratione proponi, probatione proposita confirmari,
confutatione dissolui, peroratione autem memoriam iudicis refici aut animos moueri.

Quid est: quod Fabius in octauo libri exordio ea Ciceroni ascribere uidetur:
quae nusquam ab eo scripta inueniuntur? Atque satis aperte Cicero praeeperat:
in dicendo uitium: uel maximum esse a uulgari genere orationis atque a consue-
tudine communis sensus abhorre. An quia hic quoque locus imperiti ali-
cuius temeritate fuit deprauatus? Illud enim genitiuum sensus non a Fabio: sed
a semidoctorum aliquo contenderim fuisse ascriptum. Quo igitur modo
corrigatur? An illa per littera expuncta communi legendum atque genitiuus ille
sensus est eradendus? Sic uero emendandum esse: quis nullum quod uiderim
exemplar nobis astipuletur: facile ex prologo de oratore percipi potest. Il-
lic enim sic Cicero scribit. In dicendo autem uitium uel maximum est a uulga-
ri genere orationis atque a communi consuetudine abhorre.

Quid est: quod illud Fabii de perspicuitate praeeptum sibi parum constare ui-
detur? Sunt autem humilia infra dignitatem rerum aut ordinis: in quo uitio
cauendo non mediocriter quidam errare solent: qui omnia quae sunt sine
usu: etiam si causae necessitas postulet reformidant. An quia est depraua-
tum? Quo namque modo quisque qui humilia atque uulgaria uerba uitet: re-
formidare ea possit: quae sunt sine usu? Humilia siquidem uerba omnia
sunt in frequentissimo uulgi usu. Quo igitur modo corrigatur? An loco
illius sine praepositionis haec itidem praepositio in: uel reluctatibus omni-
bus quaecumque mihi percurrere licuit: exemplaribus forsitan est reponenda?
Huic autem nostrae emendationi etiam quod infertur exemplum: quis ipsum
quoque sit deprauatum: astipulatur. Ut ille qui in actione hibericas herbas
se solo nequaquam intelligente dicebat: nisi irridens hanc uanitatem Cassius

Seuerus Spartum eum dicere uelle indicasset. Spartum enī uulgare uerbum est: pro quo quidā hibericas herbas dicere malebat. Quod uero dixi id exemplū esse corruptum: illud nequaquā negādi aduerbium omnino aspernatur sensus: hoc uero nequicquā item aduerbiū haud dissimile exposcit: ut legatur se solo nequicquā intelligente.

Quid est: quod illud exemplū: quo Fabius exponit proprii significationem obscurius est: quā ut plene percipiatur? Ut uortex est cōcorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexum capillorū pars summa capitis: ex hoc in quā in mōtibus eminentissimum recte dixeris hęc oīa uertices. proprie tamen unde initium est. An quia est deprauatum? Illud enī uerbū in quā nihil sensui cōgruit. Qua ergo rōne emēdetur? An illa ex praepositio in hęc & copulā haud ei dissimilē: & illud uerbū in quā in hoc relatiuū quod ac est uerbū forsitan est imutādum? Perpicua nāq; fuerit oīo: si hoc modo legat. Ut uortex est cōcorta in se aqua: uel quicquid aliud similiter uertitur. Inde propter flexum capillorum pars summa capitis & hoc quod est in montibus eminentissimum. Recte dixeris hęc omnia uertices. Proprie tamen unde initium est.

Quid est: quod illud Fabii praeceptum difficilius cognitu esse uidetur? At obscuritas fit etiā uerbis ab usu remotis: ut si cōmentarios quis pontificū & uetustissima fœdera & exoletos scrutatus auctores idipsum petat: ex hisq; inde cōtraxerit quæ non intelliguntur. An quia est deprauatum? Illud enim inde aduerbium nihil sensum iuuare uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An ea pronomen illo inde aduerbio eraso forsitan est reponēdum? Apertus nāq; fuerit sensus: si hoc modo legatur. At obscuritas fit etiā uerbis ab usu remotis: ut si cōmentarios quis pontificum: & uetustissima fœdera: & exoletos scrutatus auctores idipsū petat: ex hisq; ea contraxerit: quæ non intelligantur.

Quid est quod illa Fabii expositio acutius intuēti minus cū exemplis quæ inferuntur conuenire uidetur? Fallunt enim uerba uel religionibus quibusdam magis familiaria: uel artium propria: ut Atabulus uentus & nauis saccaria. An quia est deprauata? Nullum enim subiicitur exemplum: quod alicui religioni familiare uideatur. Quo igitur mō corrigatur? An una duntaxat syllaba erasa pro religionibus forsitan hoc haud dissimile nomen religionibus est reponēdum? Nā atabulus uentus est Apuliæ maxime familiaris απο του ατην βαλλειν hoc est ab immittendo nocumēto dictus. Illud quoq; uerbum fallunt nihil mihi sensui conuenire uideat. Exponit enim Fabius quo modo quidam eruditionis famam affectantes uerbis ab usu remotis utantur? Quid ergo ad rem si uerba fallunt? Profecto nihil. Colligunt autem quis nulla exemplaria nobis astipulentur: forsitan est legendum.

Quid est: quod illud Fabii dictum de ornatu: quo Cicero est usus in causa Cornelii: uarie legit? Nec fortibus modo: sed etiā fulgētibus armis proliatus est Cicero in causa Cornelii: cuius secutus docendo iudicē tantū: & utiliter demū perspicueq; dicendo: ut populus Romanus admirationē nō acclamatione tantū: sed etiam plausu confiteretur. An quia est deprauatum? In quibusdā enim exemplaribus legitur: cū consecutus: id quod in aliis legitur: cuius secutus. Neutro uero modo sensus illustratur. Qua ergo ratione emendetur? An loco illius genitiui cuius: duæ hęc dictiones qui nō cum hac syllaba as forsitan sunt reponendæ? Pulchræ nāq; percipietur sensus: si hoc modo legatur. Qui non affecutus esset docendo tantum iudicē: & utiliter demū perspicueq; dicēdo: ut populus Romanus admirationem non acclamatione tantū: sed etiam plausu confiteretur.

Quid est: quod illud fabii de ornatu praeceptū nō uno legit modo? Sed hic ornatus: repetā enī uiri sed fortis & sanctus sit: nec effœminatā lenitatē: nec fuco eminentē colorē manet. Sanguine & uiribus niteat. An quia est deprauatum? Quidam enim ex imperitis arrogātibus cū uiderēt uerbū illud manet: minus recte cum accusatiuo iungi eminentē colorē in eminentium colorū genitiuū deprauarunt: illū aliū accusatiuū effœminatam lenitatem imutare oblitī. Neq; enim et copula dissimiles casus cōnectere solet. Quo igitur modo est corrigēdum? An loco illius uiri genitiui hic nominatiuus uirilis: ac pro illa cōiunctione sed: hęc copula et: ac nō manet. sed amet: atq; pro illa et copula hęc particula nec forsitan est reponēda? Nā & loquendi ratio & sensus integritas exigere uidentur: ut hoc modo legatur. Sed hic ornatus. repetā enim uirilis & fortis & sanctus sit: nec effœminatam lenitatē: nec fuco eminentem colorē amet. Est enim trāslatio a lasciuis mulieribus sumpta: quæ corpa uellendo molliora & fucādo efficiunt rubi cundior.

Quid est: quod illud Fabii praeceptū plene nō percipit? An nō pudeat certam creditā pecuniā periodis postulare? aut circa stillicidia affici. aut mancipia redhibitione suadere? An quia est deprauatum? Quid enim est suadere mancipia redhibitione? Mihi profecto nullus integer elicitur sensus. Qua ergo ratione corrigatur? An hęc praepositio in ascribenda & mancipii nō mancipia: & illo uerbo suadere expuncto: hic item infinitus sudare haud dissimilis: & una duntaxat syllaba breuior: forsitan est reponendus? Perpicuus nāq; fuerit sensus: si hoc modo legatur. Aut in mancipii redhibitione sudare? Nihil. n. decet oratorē dū humiles cās agit: sudare: hoc est tāta uti uehementia: ut sudorē emittere cogat. Est autē redhibitio actionis nomē quæ & redhibitoria actio uocat. Quæ qdē in eū itēta: q aliquid corrupti uitiosue uēdiderit: ut cogatur & prætium restituere: & quod tradiderat recipere. Hoc enim est redhibere: ut aperte ex iis quæ ad titulū.

De editio edicto & redhibitoria: & quanto minoris actione a Iurecon-
sultis scribuntur colligi potest.

Quid est: quod illud Fabii præceptū superuacuis onerari uidetur? Et quæ-
dam in usu perq̄ recentia. ut Messala primus reatum. Munerarium Au-
gustus primus dixerunt. Reatum nemo ante Messalam. Munerariū ne-
mo ante Augustum dixerat. An quia est deprauatum? Etsi enim nulla in
ultimis sensibus inest menda: mihi tamen a Fabii candore perq̄ alienum
esse uidetur: ut statim repetat ea quæ apertissime præcepit. Quid autem
apertius q̄ hoc dici potest? Ut Messala primus reatū. Munerarium Augu-
stus primus dixerunt. Qua ergo ratione corrigatur? An illa duo mēbra
de contextu in marginem forsitan sint transferenda? Reatum nemo ante
Messalam. Munerarium nemo ante Augustum dixerat.

Quid est: quod illius præcepti exemplū difficilius perceptu uidetur? De for-
mitati proximū est humilitatis uitiū. ταπεινωσις uocat. qua rei magnitu-
do: uel dignitas minuitur. ut ex ea est uerruca in sūmo mōtis uertice. An
quia est deprauatum? Nullus enim integer elicitur sensus. Quo igit̄ mo-
do corrigatur? An loco illius in præpositionis: hæc itidē præpositio pro
forsitā est reponēda? Apta nāq̄ fuerit oratio: si hoc modo legat̄. Ex ea est
uerruca pro sūmo montis uertice. Nā si uerruca quæ est caruncula duri-
or in multorum corporibus extans atq̄ eminent: pro montis uertice ab
aliquo poneretur: is nimirū in ταπεινωσις incidere.

Quid est: quod illud Fabii de amplificatione dictū minus plene p̄cipi pōt?
Sed alius diuideret hæc: & circa singulos gradus moraret̄. Hic in subli-
me etiā currit: & ad sūmū nō puenit nixu sed impetu. An quia est depra-
uatum? Fieri enim nō potest. ut si quis in sublime currit: ad summū non
perueniat. Qua ergo ratione emendetur? An illud nō negandi aduerbi-
um post illud uerbum peruenit est collocandum: ac loco illius & copulæ
hæc aduersatiua coniunctio sed forsitan est reponenda? Neq̄ enī pugnā-
tia inter se continere uidebitur hoc præceptum si hoc modo legatur. Hic
in sublime etiā currit: & ad summum peruenit nō nixu sed impetu.

Quid est: quod illa metonymiæ descriptio a Fabio assignata cōfusior uide-
tur: q̄ ut Fabii candore sit digna? Nec procul ab hoc genere descendit me-
tonymia: quæ est nominis tropus pro nomine positio. An quia est depra-
uata? Non solum enim illud uerbū descendit: nihil conuenit sensui: sed
tropus quoq̄ redundare uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An hoc
uerbum discedit pro illo descendit reponendum: & tropus expungen-
dus: & pro posito i. uocali ascripta positio est legendum? Et elegans nāq̄
& perspicua fuerit descriptio: si hoc modo legatur. Nec procul ab hoc ge-
nere discedit metonymia: quæ est noīs pro nomine positio.

Quid est: quod illud Fabii de abusiōe præceptū difficilius p̄ceptu uidetur?

Discernendumq̄ hoc totū trāslatiōis genus: quod abusio est: ubi nomē de-
fuit trāslatio ubi aliud defuit. An quæ est deprauatū? Nā & abusio & trāsla-
tio in idē potius recidere: q̄ discerni uident̄: si abusio est ubi nomē defuit:
& trāslatio ubi aliud defuit. Qua igit̄ rōne emēdetur? An loco trāslatio-
nis hic ablatiuus trāslatione cū a præpositione ita est reponendus: ut illa
præpositio de ex ultimo uerbo eradatur? Perspicua nāq̄ fuerit distinctio:
si hoc modo legatur. Discernendumq̄ hoc totum a translatione genus:
quod abusio est ubi nomen defuit. Translatio ubi aliud fuit.

Quid est: quod illa μεταληψις descriptio a Fabio assignata difficilius esse
uidetur. Superest ex his quæ aliter significat μεταληψις: id est trāsumptio:
quæ ex alio tropo in aliud uelut uia præstat: & rarissimus & improprius.
græcis tamē frequētior: q̄ sciēt aurū. qui haronē hoc cona. insulæ νησοῦσ
ἄρα dicunt. An quæ deprauationibus scaturit? Quo igit̄ modo corrigatur?
An pro tropo sic est tropus reponendus: ut post illud uerbū præstat collo-
cetur: & pro illis duobus uerbis sciēt aurū hic accusatiuus cetaurū. & pro
illis quatuor uocibus. Qui haronē. hoc cona hic accusatiuus græcus Chi-
rona: & loco illius insulæ insulas acutas cū & copula sunt reponēda? Inte-
ger nāq̄ & apertus fuerit sensus: si hoc modo legat̄. Superest ex iis quæ ali-
ter significant μεταληψις id est transumptio: quæ ex alio in aliud uelut
uia præstat: tropus & rarissimus & improprius. græcis tamē frequentior: q̄
centaurum chirona & insulas acutas νησοῦσ ἄρα dicunt. Nam insulæ
quæ οἰεῖται: hoc est acutæ nomen proprio dicuntur: ἄρα ab Homero illo
in uersu uocantur ἐνὲν δὲ νησοῖσι ἐπιπροηκε θηοσι. τοὺν nanq̄ & uelox
significat & acutum.

Quid est: quod illud Fabii de epitheto præceptū minus uerū esse uidetur?
Nō potest ergo esse iunctū. An quæ est deprauatum? Semp enī epitheton
nomini est iunctū: alioqui antonomasia foret. Qua ergo rōne emēdetur?
An nō negandi aduerbiū iterū est ascribendū. Nam & uerū & elegans illud
erit præceptum: si hoc modo legatur. Non potest ergo nō esse iunctum.
Nam epitheton: ut dixi: semper nomini adhæret.

Quid est: quod illa allegoriæ descriptio inconcinna ineptaq̄ habetur? Ad
allegoriā: quā iuersionē interpretant̄: ut aliud uerbis aliud sensu ostēdat:
aut etiam interim cōtrarium. An quia est deprauata? Nam definiendi ra-
tio exposcit: ut quod definitur: in recto casu ponatur. Qua ergo ratione
emendetur? An allegoria illis ad præpositione ac ut coniunctioe erasis:
& ostēdit a. uocali in i. conuersa: & ac loco illius disiunctionis aut est legē-
dum? Elegans nanq̄ & aperta fuerit oratio: si hoc modo legatur. Allego-
ria quam inuersionem interpretantur: aliud uerbis. aliud sensu ostendit:
ac etiam interim contrarium.

Quid est: quod illud gradationis exemplum ex Demosthenis oratione pro
d

Ctesiphonte a Fabio interpretatum: nullam in se habere gradationē uideatur. Non enim dixi quidē, sed non obligationem, sed nō persuasit hęc uanis. An quia est deprauatum? Quauis enim Fabii tempore: quo non minus græcis q̄ latinis litteris opera dabatur: notissimum: ut ipse ait: illud foret exemplum: librariorum tamen inscitia ita fuit corruptum: ut nihil gradationi conueniat. Id uero ex ipsa Demosthenis oratione pro Ctesiphonte ubi sic legitur: facile perspicitur potest. ΟΥΚ ΕΙΠΟΝ ΔΕ ΤΑΥΤΑ, ΟΥΚ ΕΙΠΟΝ ΜΕΝ, ΟΥΚ ΕΥΡΑΨΑΔΕ, ΟΥΚ ΕΥΡΑΨΑΜΕΝ, ΟΥΚ ΕΠΡΕΟΒΕΥΣΑΔΕ, ΟΥΚ ΕΠΡΕΟΒΕΥΣΑΜΕΝ, ΟΥΚ ΕΠΕΙΣΑΔΕΘΗΒΑΙΟΥΣ. Qua igitur ratione corrigatur hoc exemplum? An Fabius quidem hoc modo est interpretatus? Non enim dixi hęc, non dixi quidem, sed non scripsi, non scripsi quidem, sed non obii legationem, non obii quidem, sed non persuasi Thebanis. Romanus uero Aquila qui diligentissime de liguris scripsit: hoc idem exemplum sic in latinum uertit: Non dixi hęc, nō dixi quidem, nec scripsi hęc, nec scripsi quidem, nec profectus sum ad legationem, nec profectus sum quidem. Non persuasi autem Thebanis.

Quid est: quod illud exemplum de Ciceronis epistola a Fabio descriptum: nihil præcepto: cui subiicitur: conuenire uidetur. Ne ego quidem αποσιωπησιν semper uoco: in qua res quæcunq; relinquatur intelligenda, ut ea quæ in epistolis Cicero. Data supercalibus quo die Antonius Cæsari nihil optiuit lusitq;. Quia nihil aliud intelligi poterat q̄ hoc diadema imposuit. An quia est deprauatum? Quo nãq; pacto nihil aliud intelligi poterat q̄ hoc diadema imposuit: si illa quatuor uerba sunt ascripta? Nihil optiuit lusitq;. Profecto nulla ibi erit αποσιωπησις. Quo igitur modo corrigatur? An illa quatuor uerba nihil optiuit lusitq;: sunt eradenda? Citra illa nanq; si legatur: nunq; exemplū a præcepto dissonare coarguet.

Quid est: quod illa similiter cadentis: ac similiter desinentis distinctio a Fabio assignata inter se repugnantia continere uidetur? Tertium est quod in eisdem casus ομοιοπτωτον dicitur. Sed neq; quod finem habet similem. Vtiq; in eundem finem uenit ομοιοτελευτον. An quia est deprauata? Qui enim fieri potest: ut quod finem habet similem in eundem finem uenire non possit? Quo igitur modo corrigatur? An duo hęc: est uerbū & ομοιοπτωτον sunt ascribenda? Nulla enim in sensu cōtrarietas inerit: si hoc modo legatur. Sed neq; quod finem habet simile ομοιοπτωτον. Vtiq; in eundem finem uenit ομοιοτελευτον.

Quid est: quod illud Fabii de Cicerone dictum obscurius est q̄ ut facile percipi possit? Sed quicquid est: nec hęc superiora in oratore repetit. Sola est in eo libro posita par est inter figuras uerborum exclamatio: quam sententiæ potius puto. An quia manifeste est deprauatum? Quo igitur modo

corrigatur? An hęc copula que: ac neq; particula sunt reponendæ. Ac duo illa par est expungenda? Perspicua nanq; oratio fuerit: si hoc modo legatur, sed quicquid est, neque hęc neque superiora in oratore repetit. sola est in eo libro posita inter figuras uerborum exclamatio quam sententiæ potius puto.

Quid est: quod illud Fabii præceptum difficilius perceptū uidetur? Sunt qui neglecto rerum pondere & uiribus sententiarum: si uel inania uerba in hos modos deprauarint: summos se iudicēt artifices: ideoque non desinunt eas neq; nec substantia sectari tam est ridiculum quam quærere habitum gestumque sine corpore. An quia est deprauatum? Illud enim aduerbium quasi nihil agnoscitur a sensu. Qua ergo ratione emendetur? An illis quasi & nec expunctis: hic accusatiuus quas cum sine præpositione est reponendus: & non substantia: uerum sententia forsitan est legendum? Omnis enim sublata fuerit obscuritas: si hoc modo legatur. Quas sine sententiā sectari tam est ridiculum q̄ quærere habitum gestumq; sine corpore.

Quid est: quod illud Fabii præceptum minus elegans uidetur? Et orator habeat rectam quandam uelut faciem: quæ ut stupere immobili rigore non debeat: ita sæpius in ea quam natura dedit specie continenda est. An quia est deprauatum? Illud enim uelut similitudinis aduerbiū redū dare uidetur. Nam orator rectam faciem habet. Quo igitur modo corrigatur? An ut orator non agnoscitur a sensu: ita oratio desideratur? Neq; enim Fabius hoc loco de pronuntiatione præcipit: ut ostendat qualem orator faciem debeat habere. Sed similitudine ab actione sumpta monstrat orationem nec ubique rectā: nec ubique figuratā esse debere.

Quid est: quod illud Fabii de compositione præceptum confusius esse uidetur? Neque enim locuti sunt ad hanc regulam & diligentiam homines, nec prohemii præparare, docere, exponere, argumentis probare, affectibus commouere scierunt. An quia est deprauatum? Illud nanque exponere nihil mihi sensum iuuare uidetur. Qua ergo ratione emendetur? An loco illius infiniti exponere hic ablatiuus expositio: ne uel refragantibus exemplaribus ac quorundam commentationibus est reponendus? Sic uero corrigendum esse illud est argumento: quod singulis infinitis singuli sunt appositi ablatiui. Expositione autem & narratione iudex causam docetur.

Quid est: quod illa similitudo: qua utitur Fabius ad uires compositionis ostendendas minus eleganter descripta esse uidetur? Quare mihi in compositione uelut amentis quibusdam neruisue intendi & concitari sententiæ uident. An quia est deprauata? Nā illa in præpositio penitus redūdat

ac ita orationem perturbat: ut minus congrua esse censeatur. Quo igitur modo corrigatur? An illa in præpositione de contextu sublata integer perspicuusque relinquatur sensus? sic enim compositione sententias intendi Fabius ait: ut hastæ amentis atque neruis. Amentum autem Lorum illud dicitur: quo in emittendis longius hastis iaculatores utuntur.

Quid est: quod illud Fabii de Herodoti compositione dictum minus elegans esse uidetur? In Herodoto uero cum omnia: ut ego quidem sentio: leniter fluunt: tum ipsa dialectos habet etiam iucunditatem: ut latentes in numeros complexa uideatur. An quia est deprauatum? Nam illa præpositio in iterum ascripta non sensum modo: uerum etiam orationem perturbat. Qua igitur ratione emendetur? An illa etiam copula erasa: hic accusatiuus eam est reponendus: ac in locum illius in præpositionis hæc copula etiam est transferenda? Et elegans namque compositio & aperta fuerit sensus: si hoc modo legatur. Tum ipsa dialectos habet eam iucunditatem ut latentes et numeros complexa uideatur. Vfus est autem Herodotus Ionica dialecto: quæ auditu iucundissima esse censeatur.

Quid est: quod illud Fabii de ordine præceptum difficilius intellectu uidetur? Hæc arbitror: ut in breui de ordine fuisse dicenda: qui si uitiosus est: licet & uincat & sit aperte cadens oratio: tamen merito incomposita digne dicatur. An quia est deprauatum? Id uero hinc facile colligitur: quod duobus legitur modis. Quidam enim qui nuper hoc duntaxat caput de compositione exposuit: uinciat scripsit esse legendum: Sed nihil magis sensui uinciat quam uincat mihi conuenire uidetur. Qua igitur ratione corrigatur? An illo uerbo uincat eraso hoc participium iuncta: & apte pro illo aperte est reponendum: ac illud digne aduerbium expungendum? Perspicuus namque fuerit sensus: si hoc modo legatur. Hæc arbitror ut in breui de ordine fuisse dicenda: qui si uitiosus est: licet iuncta sit ac apte cadens oratio: tamen merito incomposita dicatur.

Quid est: quod illud Fabii de iunctura præceptum ineptius esse uidetur? Iunctura sequitur. & in membris. incis. periodis. An quia est deprauatum? Illa enim & copula redundare ac aliquid uerbi deesse uidetur. Qua igitur ratione emendetur? An hoc pronomen ea: ut ascribatur ac loco illius & copulæ hoc uerbum est reponatur sensus exposcit? Et elegans namque & composita fuerit oratio: si hoc modo legatur. Iunctura sequitur. Ea est in uerbis incis. membris. periodis.

Quid est: quod illud Fabii præceptum confusius uidetur? Ne uerba quidem uerbis: aut nomina nominibus similiaque his continuari decet: cum uirtutes etiam ipse tedium patientur: nisi gratia ueritatis adiutæ. An quia est deprauatum? Illud enim uerbum patientur: minus sensui conuenire uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An pariant loco illius patientur: & uarietatis loco ueritatis est reponendum? Virtutes namque orationis: quæ

sunt uerborum exornationes atque sententiarum: tedium pariunt: nisi uarietatis gratia adiuuentur.

Quid est: quod illa rhythmici metrique distinctio a Fabio assignata ineptior uidetur: quam ut Fabii candori conueniat? Nam rhythmici in numeris spatia temporum constant. Metra esse ordine. An quia manifeste est deprauata? Quo igitur modo corrigatur? An illa in præpositione erasa: hæc duo uerba: id est: sunt reponenda: ac s. littera sublata numeri est legendum? Nam & elegans & aperta distinctio fuerit: si hoc modo legatur. Nam rhythmici id est numeri spatia temporum constant. Metra etiam ordine.

Quid est: quod illud Fabii præceptum confusius esse uidetur: quam ut facile percipi possit? Et contra nihil est quod prosa scriptum non redigi possit: in quædam genera uersiculorum uel in membra. An quia est deprauatum? Illa enim tria uerba: uel in membra de margine in contextum translata mihi esse uidentur. Qua ergo ratione emendetur? An quod relatiuum de suo loco in alienum translatum iuxta illud non negandi aduerbium est collocandum: ac tres illæ dictiones: uel in membra. sunt expungendæ. Hoc modo namque castigatæ legatur. Et contra nihil est prosa scriptum: quod non redigi possit in quædam genera uersiculorum. Sic autem esse corrigendum etiam Diomedes grammaticus innuere his uidetur uerbis. Nulla non pars orationis in aliquam rhythmici aut metri speciem potest figurari.

Quid est: quod illud Fabii præceptum difficilius intellectu uidetur? Oratio non descendit ad strepitum digitorum: & quæ Cicero optime uidetur ac testatur frequenter. se quod numerosum sit querere: ut magis non arrhythmum: quod esset inscitum atque agreste quam rhythmum compositionem esse uelit: quod poeticum est. Sicut etiam quos palæstras esse nolimus: tamen uolumus eos qui dicuntur apalæstri. An quia est deprauatum? Eurhythmum enim: non rhythmum sensus exposcit. Eurhythmum siquidem & arrhythmum contraria sunt: ad compositionemque referuntur. Nolumus præterea utroque in loco legendum uidetur. Apalæstri uero dicuntur palæstræ imperiti. Sic autem legendum esse ex Ciceronis oratore colligi potest. Itaque inquit qualis eorum motus: quos apalæstros græci uocant: talis horum mihi uidetur oratio: qui non cludunt numeris sententias.

Quid est: quod illud Fabii præceptum ineptius uidetur? Collocatio autem uerba iam probata & electa & uelut assignata sibi debet connectere. Nam uel dura intercommissa potiora sunt inutilibus: tamen & eligere quædam: dum ex iis quæ idem significant: atque idem ualeant permiserim & adicere: dum non ociosa: & detrahere dum non necessaria. sed figuras mutare & casus & numeros: quorum uarietas frequenter gratia compositionis ascita etiam sine nomine solet esse iucunda. An quia est deprauatum?

d iii

Nam & se pronomen uidetur ascribendum: ut inter se legatur: & loco illius sed coniunctionis hæc copula & reponēda: ut legatur hoc modo. Nā uel dura inter se cōmissa potiora sunt inutilibus, tamē & eligere quædā: dum ex iis quæ idem signi icent atq; idem ualeant permiserim: & adice re, dum non otiosa: & detrahere: dum non necessaria: & figuris mutare & casus & numeros: quorum uarietas gratia compositionis ascita etiam sine nomine solet esse iucunda.

Quid est: quod illud Fabii præceptum uariis legitur modis? Deinde quod uersus semper similis sibi est: & una ratione decurrit. Orationis cōpositio nisi uaria est: & offender similitudine: & affectatione deprehenditur. & in omni quidē corpore totoq; ut ita dixerim: tractu numeris inserta. Neq; enim loqui possunt: nisi ex syllabis breuibus & lōgis: ex quibus pedes fiunt. An quia est deprauatum? Quidam enim loco illius possunt: legunt possumus. Sed ne sic quidem: mihi flagitia sublata uidentur. Qua ergo ratione corrigatur? An illo infinito loqui expuncto: hic item infinitus sequi forsitan est reponendus? Sequuntur enim oriunturq; numeri ex syllabis breuibus & longis.

Quid est: quod illud Fabii præceptū parum sibi constare uidetur? Proximā clausulis diligentia postulāt initia. Nā & ad hæc intentus auditor est. Sed eorū facilior rō est. Nō enī cohæret aliis. Sed præcedentibus seruiunt. exordium sumant. cū ea q̄libet. Sic enim cōposita ipsa gratiā perdet. si ad eā rupta uia ueniamus. An quia est deprauatum? Si. n. initia aliis non cohærent: quo modo præcedentibus seruiant? Qua ergo ratioe corrigatur? An illa sed copula erasa hæc particula nec: forsitan est reponēda: ac hæc duæ dictiones: sed nouū: ascribēdæ: & sit loco illius aduerbii sic legēdum & hæc cōiunctio enī expungēda & ipsam atq; perdat legendum? Nihil enim absurdum in illo inerit præcepto: si hoc modo scribatur. Nō enī cohærent aliis nec præcedentibus seruiunt. sed nouū exordiū sumunt: cum ea q̄libet sit composita: ipsam gratiā perdat: si ad eam rupta uia ueniamus.

Quid est: quod illud Fabii præceptū ineptius uidetur? Nā quidē cōtra sæpe etiā decet: quia & cludit & interim optime prima pars uersus dum intra paucas syllabas præcipue senarii atq; octonarii. An q̄a est deprauatum? Imperiti nanq; linguæ latinæ Aristotelis interpretes frequentissime sic loquuntur: ut has tres connectant dictiones. Nā quidē certe. Istiusmodi uero ineptiis Fabii dicta inquinata permittere grāde flagitium est. Qua ergo ratione emēdetur? An uel refragātibus exemplaribus loco illius quidē: hæc duæ dictiones: quod est: sunt reponēdæ? Elegans nanq; fuerit oratio. si hoc modo legatur. Nam quod est contra sæpe etiam decet.

Quid est: quod illud Fabii præceptum difficilius intellectu uidetur? Illi ni-

mis sunt notabiles: q̄a hoc genus sermonis proximum est. Itaq; & uersus hic fere excidunt: quos Brutus ipso cōponēdi ductus studio sæpissime facit. An q̄a manifeste est deprauatum? Quo igit modo corrigatur? An illic: nō illi: & minus loco illius nimis. & sermoni loco sermōis forsitan est legendum? Sic enim intelligemus in epistolis hexametrorū fines minus esse notabiles: quod epistolaris stilus proxime ad sermonē accedit.

Quid est: quod illud Fabii præceptū minus elegans uidetur? Sed quia orationem oratoriam constare pedibus dixi: de iis quoq; quorum nomina quam uaria tradunt: constituēdum est: quo quenq; appellemus. An quia est deprauatum? Nam loco illius aduerbii q̄ hæc cōiunctio quoniam ut reponatur: sensus exposcit. & ut syllaba ascripta tradūtur legatur. Et oratio nāq; elegans & sensus erit perspicuus: si hoc modo scribat. Sed q̄a orationem oratoriam constare pedibus dixi: aliqua de his quoq; quorū noīa quoniam uaria tradūtur cōstituēdū est quo quenq; appellemus.

Quid est: quod illud Fabii de pedibus præceptum uariis legitur modis? Ergo cum constent quatuor pedes binis. octo ternis: spondeum longis duabus. Pyrrhichium: quem alii periambum uocant: breuibus. Iambū breui longaq; huic contrarius e longa & breui hunc nos: ut alii: trocheū nominemus. An quia est deprauatum? Quidam enim sic legunt. Choreum nos. ut alii trocheum nominemus. Qua ergo ratione emendetur? An nō trocheum sed choreum est legendum? Fabius enim ubiq; choreum pro pede bisyllabo accipit. Trocheum uero eundem esse cum tribraco aperte scribit. Quare ne Fabius parum constare uideatur. hoc quoq; loco choreum legamus hoc modo. Hunc nos ut alii choreum nominemus.

Quid est: quod illud Fabii de Bacchio præceptum minus uerum esse uidetur? Longa inter breues amphibrachiis. huic contrarius longam breuē præcedentibus Bacchius. cui contrarius palimbacchius erit. An quia est deprauatum? Bacchius enim non ex longa & breui & longa. sed ex breui & duabus longis constat. Quo igitur modo corrigatur? An amphimacrus: quis exemplaria refragentur ascribendus: & longas pro longis: & breui non breuem: & præcedente: non præcedentibus scribendum? Sic enim recte legetur. Huic contrarius amphimacrus. Longas breui præcedente Bacchius. Amphimacrus nāq; amphibracho est contrarius. Nam ex longa & breui & longa constat.

Quid est quod illud Fabii de Ephoro dictū minus plene percipi pōt? Licet enim Pæonē sequat Ephorus inuentū a Thrasymacho. probatū ab Aristotele dactylū ut tēperatos breuibus & lōgis. fugiat trocheū alterius tarditate: & enī alterius celeritate dānata. An q̄a ē deprauatū? Manifeste nāq; ut imperfectā esse orōnē taceamus: alicuius pedis nomē a sensu desiderat.

Qua ergo ratione emédetur? An illa coniunctio enim ex utroq; loco est eradenda: & molossus ascribendus? Et oratio náq; congrua: & sensus integer fuerit: si hoc modo legatur. Licet pæoné sequatur Ephorus inuentum a Thrasymacho. probatum ab Aristotele dactylum: ut temperatos breuib; ac longis. Fugiat molossus ac trocheum alterius tarditate. alterius celeritate damnata.

Quid est: quod illud Fabii præceptum minus uerū esse uidetur? Est & dochimus qui fit ex iambo & bacchio & cretico stabilis in clausulis ac seuerū. An quia est deprauatum? Dochimū náq; ex Ciceronis sententia in quinque demum syllabas excurrere paulo ante Fabius affirmavit. Nunc eundem ex bacchio & iambo & cretico cōstare ait. Quod quidem si admittamus: in octo syllabas manifeste producet. Nam & bacchius & creticus trisyllabi sunt pedes. Iambum uero ex duabus constare syllabis etiam pueri nō ignorant. Quo igitur modo corrigatur? An ille ablatius cretico est eradendus? Nam dochimus ex bacchio & iambo solis constat. Tametsi hoc quoq; modo possit emédari: ut hæc coniunctio uel & hic ablatius iambo iterū ascribatur. Sic enim si legatur: uerus habebit sensus. Est & dochimus q; ex bacchio & iambo. uel iambo & cretico stabilis in clausulis ac seuerus.

Quid est: quod illud Fabii præceptum uariis legitur modis? Illud est: quod supra dixi: multum referre: unone uerbo pedes sint duo comprehēsi: an uterq; liber. Sic enim fit forte. Criminis causa. molle archipirata. mollius si tribrachys præcedat facultates. temeritates. An quia est deprauatum? Quidam enim priori exemplo moti: quod nihil cōuenire tribracho uidetur: totum hoc præceptum confuderunt hoc modo legentes. Molossus tribrachum præcedat. Quod sane flagitium est perq; grande: cū præsertim ne eo quidem modo exemplum congruat præceptioni: & Fabiū de pedibus duobus uno uerbo comprehēnsis hoc loco præcipere manifestius sit q; ut uideatur dubitandum. Qua ergo ratione emendetur? An facultates sunt expungendæ: ut facilitates reponantur? Hac náq; in dictione & tribrachys inest & spondeus.

Quid est: quod illud Fabii de compositione præceptū minus sibi cōstare uidetur? Nec non & illud nimia est superstitionis: ut quæq; sint tēpore: ea etiam facere ordine priora. non quia frequenter sit hoc melius. Sed quia interdum plus ualēt ante gesta. An quia est deprauatum? Si enim sic legatur uidebitur Fabius id negare: quod affirmare contendit. Quo igitur modo corrigatur? An loco illius quia hæc particula quin est reponenda? Nā & oratio elegans & sensus fuerit concinnus: si hoc modo legatur. Nō qn frequēter sit hoc melius: sed quia interdū plus ualent ante gesta.

Quid est: quod illud exēplū ex secūda Cicerōis philippica a Fabio descriptū

minus integrū esse uidetur? Ut tibi necesse esset in conspectu populi Romani uomere. An q; imperiti alicuius temeritate est deprauatum? Is. n. quisquis fuit: putauit hunc sensum infinito illo uomere esse cludendum: quod Fabius his uerbis præcipere uidetur. Sæpe tamen uehementis aliquis sensus est in uerbo: quod si in media parte sententiæ latet: transiri intentione & obscurari circūiacētibus solet. In clausula positum assignatur auditori & infigitur. quale illud Ciceronis: ut tibi necesse esset in conspectu populi Romani uomere. Putauit autē iste loci huius corruptor: uerbū in ea demū significatione accipi: qua pars orōnis significatur: quæ sine casibus declinatur: neq; animaduertit Fabiū ipsum in primo iā præcepisse libro: id quod alias quoq; est notū. uerbū non solum pro una parte orationis: sed pro omni quoq; dictione accipiendum. Qua igitur ratione emendetur? An postridie aduerbium ita ut sensum cludat: est ascribendum? Sic uero esse corrigendum tum ex secunda Ciceronis Philippica. tū ex Fabii ipsius uerbis aperte percipi potest.

Quid est: quod illud Fabii præceptum confusius uidetur? Atq; ut ordinem sequar primum quæ sunt imperitis quoq; ad reprehensionem notabilia uidentur: id est: quæ cōmissis inter se duobus uerbis ex ultima sine prioris ac prima sequentis syllaba deforme aliquod nomē efficiunt: tum uocaliū concursu: qui cū accidit hiat atq; itersistit & quasi laborat oratio. An quia est deprauatum? Nullus enim integer sensus elici potest. Qua ergo ratione emédetur? An uitāda sunt ascribēda ac sunt uerbū ante illud quæ relatiuū collocandū. & ille ablatius sine forsitan est expungendus. Syllaba. n. ad utrūq; adiectiuū ultima & prima referē. Siquidē & orō integra & sensus fuerit apertus: si hoc modo legatur. Atq; ut ordinē sequar: primū uitanda sunt quæ imperitis quoq; ad reprehensionem notabilia uidentur: id est: quæ commissis inter se uerbis ex ultima prioris ac prima sequentis syllaba deforme aliquid efficiunt.

Quid est: quod illud Fabii præceptum una cū exemplis obscurius esse uidetur? Cæterū cōsonantes quoq; præcipue earū: quæ sunt asperiores in cōmissura uerborū rixantur: & s. ultima cum x. proxima: quarum tristior etiam si binæ colligantur: stridor est: ut uastudiorū. An quia est deprauatum? Id uero facile hinc intelligi potest. quod uariis legitur modis. Quidam enim loco uastudiorum: quod neq; latinū nomē est: neq; græcum: uastus duarum putant esse legendum. Sed ne sic quidē præcepto conueniens fuerit exemplum. Quo igitur modo corrigatur? An hæc copula que est ascribenda: ac loco earum hic nominatiuus: eæ & pro illa & copula hoc aduerbium ut: & loco uastudiorū hæc tres dictiones: ut ars studiorum forsitan sunt reponendæ? Apertus nanq; fuerit sensus: si hoc modo

legat. Cæterū cōsonantes quoq; præcipueq; hæ quæ asperiores in cōmī/
sura uerborū rixantur. ut s.ultima cum x. proxima : quarū tristior etiā si
binæ collidantur: stridor est: ut ars studiorum.

Quid est: quod in illo præcepto Fabius a seipso dissentire uidetur? Videndū
etiā ne syllaba uerbi prioris ultima sit prima sequētis. An quia est depra/
tum? Nā paulo ante Fabius præcepit: ut quæ cōmissis iter se uerbis duo/
bus ex ultima prioris ac prima sequentis syllaba deforme aliquid effici/
unt: uitentur. Nunc in uniuersum præcipe uidetur: siue deforme qd effi/
ciant: siue nō: fugienda esse. Qua igitur ratione emendetur? An illi nomi/
natiui singulares in plurales sunt cōmutandi? Nihil enim absurdi præci/
pere uidebitur Fabius: si hoc modo legat. Videndū etiā ne syllabæ uerbi
prioris ultimæ sint primæ sequentis. Sic autē legendum eē etiam quæ in/
feruntur exempla declarant. Res mihi inuisæ uisæ sunt brutæ. Et in car/
mine. O fortunatam natam me consule Romam.

Quid est: quod illud extremæ cōclusionis exemplū a Fabio assignatū inepti/
us uidetur? Quādo ergo incipit corpus esse? cū uenit extrema conclusio.
Quē quasi nostrū fefellit hic uos esse facturos: quā Cicero breuissimā pu/
tat. An quia est deprauiatum? Nō enim quasi sed quæso legēdū esse facile
ex Ciceronis oratione pro Cornelio perspici potest. ubi sic legitur. Quem
quæso nostrū fefellit: id uos ita esse facturos?

Quid est: quod illud Fabii de Pyrrhichio præceptum uariis legitur modis?
Pyrrhichius quidē decurrit: sed quantū celeritatis: tantū grauitatis amit/
tit. An quia est deprauiatum? Quidā enī admittit putāt esse legēdū. Quo
igitur modo corrigatur? An hoc uerbū habet forsitan est ascribēdum: &
amittit legendum? Elegans nanq; fuerit sensus si hoc modo legatur. Sed
quantum celeritatis habet: tantum grauitatis amittit.

Quid est: quod illud Fabii præceptum duobus legitur modis? Et sane nul/
lum aptum atq; idoneum uerbum permittemus gratia lenitatis. An quia
est deprauiatum? Quidam enim permutemus putant esse legēdum. Sed
neutro modo mihi sensus procedere uidetur. Quo igitur modo corriga/
tur? An prætermitemus forsitan est legendum? Sic enim sensus & ele/
gans erit & apertus.

Quid est: quod illud Fabii præceptum ineptius uidetur: quam ut Fabio sit
ascribendum? Optime autem de illa iudicant aures: quæ poema senti/
unt & parum expleta desiderant: & fragosis offenduntur. lenibus mul/
centur. & contortis excitantur. & stabilia probant. clauda deprehendunt.
redundantia & nimia fastidiunt. An quia est deprauiatum: quauis ut re/
ctum legatur atq; exponatur? Cum enim singulis uerbis singula subiiciā/
tur adiectiua: illud poema ab eleganti respuitur sensu. Quo igitur modo

corrigatur? An non poema: sed plena est legendum? Nam plena parum
expletis eleganter opponuntur.

Quid est: quod illa incisi descriptio a Fabio inuecta perplexior uidetur: q̄ ut
facile percipi possit? Incisum quantum mea refert opinio: erit sensu non
expleto numero cōclusum plerisq; pars membri. An quia est deprauiata?
Ille enim sensu ablatius totam cōfundere descriptionem uidetur. Quo
igitur modo corrigatur? An pro illo ablatiuo sensu: hic nominatiuus sen/
sus est reponendus: & illa re syllaba expuncta fert: & non conclusum sed
conclusus legendum? Et elegans nāq; & perspicua erit oratio: si hoc mo/
do legatur. Incisum quantum mea fert opinio: erit sensus non expleto
numero conclusus.

Quid est: quod illa membri definitio: quam Fabius tradit: minus recta esse
uidetur? Membrum est sensus membrum conclusus: sed a toto corpore
abruptus & per se nihil efficiens. An quia est deprauiata? Nihil enī quicq;
per se ipsum: sed per diuersa explicari solet. Quo igitur modo corriga/
tur? An pro membrum: licet exemplaria refragentur: hic itidem ablatiuus
numeris a uero exposcitur sensu? Neque enim minus membro nume/
ri insunt q̄ inciso.

Quid est: quod illa membri expositio a Fabio assignata ineptior uidetur?
Ideo callidos homines perfectum est. At remotum a cæteris uim non ha/
bet. An quia est deprauiata? Illud enim uerbum ideo: nihil sensum iuuat.
Qua ergo ratione emendetur? An illud ideo in has tres dictiunculas. Id
enim o. est distinguēdum? Elegans nanq; & sensus & oratio fuerit: si hoc
modo legatur. Id enim: O callidos homines: perfectum est. Sic uero esse
corrigendum facile ex Ciceronis oratione pro Cornelio: unde hoc sum/
ptum est exemplum: perspici potest. Ibi nanq; sic est scriptum. O callidos
homines: quem quæso nostrum fefellit: id uos ita esse facturos?

Quid est: quod illud Fabii de periodo præceptum duobus legitur modis?
Habet periodos membra minime duo. medius numerus uidentur qua/
tuor. sed recipit frequenter & plura. An quia est deprauiatum? Quidam
enim illud minime in minima putant esse conuertendum. Cæterum
a sensu non minus repelli mihi minima uidentur quam minime. Qua
igitur ratione emendetur? An minimum uel refragentibus exempla/
ribus est legendum? Ita nanque intelligemus duo saltem membra in pe/
riodo contineri.

Quid est: quod illud Fabii præceptū confusius esse uidet: q̄ ut Fabii elegan/
tiæ cōueniat? Aspera cōtra iābus maxime concitatus non solū quod sint
& duobus modo syllabis eoq; frequentissime quasi pulsus habent: quæ
res lenitati contraria est: sed etiam quod omnibus pedibus insurgunt:

& a breuibus in longas nituntur ac crescunt. An quia est deprauatum? Id uero hinc facile apparet: quod ne congrua quidem oratio esse uideatur. Qua igitur ratione corrigatur? An non iamibus, sed iambris: ut sit ablatiui casus: & concitantur: non cōcītatus: & pro pedibus forsitan partibus est legendum? Et oratio nanq̄ cōgrua & sensus fuerit p̄spiciuus: si hoc modo legat̄. Aspera cōtra iābis maxime concitantur.

Quid est: quod illud Fabii de compositione p̄ceptum uariis legitur modis? Sed neq̄ longioribus hyperbatis compositioni seruiemus. neq̄ eius rei gratia fecerimus propter fecisse uideamur. An quia est deprauatum? Quidam enim loco illius genitiui eius putant legendum esse cuius. Quo igitur modo corrigatur? An illud neq̄ iterato ascriptum ita est distinguendum: ut ne coniunctio: & quæ nomen esse dignoscantur: & hic accusatiuus eam est ascribendus? Apertus nanq̄ fuerit sensus si hoc modo legatur. Sed neq̄ longioribus hyperbatis cōpositioni seruiemus: ne quæ eius rei gratia fecerimus propter eam fecisse uideamur.

Quid est: quod illud ultimum de compositione p̄ceptum ocnfusius esse uidetur: q̄ ut facile percipi possit? Prior sit dissimulatio curæ p̄cipua: ut numerum sponte flexisse non arcessisse: nō arcessiti & coacti esse uideantur. An quia est deprauatum? Ille enim accusatiuus numerum totam cōfundit orationem. Quo igitur modo corrigatur? An numeri: non numerum: & fluxisse: non flexisse legendum: ac duo illa uerba. non arcessisse forsitan sunt expungenda? P̄spiciuus nanq̄ fuerit sensus: si hoc modo legatur. Prior sit dissimulatio curæ p̄cipua: ut numeri sponte fluxisse nō arcessiti & coacti esse uideantur.

Quid est: quod primus prologi uoluminis decimi sensus & uarie legitur & plene non percipitur? Sed hæc eloquendi p̄cepta sicut cogitationi sūt necessaria: ita non satis ad uim dicendi ualent: nisi illis formæ quædam facilitas: quæ apud græcos λεξις nominatur accesserit. ad quam scribendo plus. an legendo an dicendo consequamur solere quæri scio. An quia est deprauatus? Non enim cogitationi: sed cognitioni: ut est in quibusdam scriptum exemplaribus: est legendum. Quid præterea ille genitiuus formæ sibi eo in loco uelit: mihi non liquet. Nihil certe agnoscitur a sensu. Quo igitur modo corrigatur? An ut minimum a uerborum similitudine recedamus: loco formæ hoc nomen firma est reponendum: ac illa p̄positio ad expungenda? P̄spiciuus nanq̄ fuerit sensus si hoc modo legatur. Sed hæc eloquendi p̄cepta sicut cognitioni sunt necessaria: ita non satis ad uim dicendi ualent: nisi illis firma quædam facilitas quæ apud græcos λεξις nominatur accesserit: quam scribendo plus: an legendo: an dicendo consequamur: solere quæri scio.

Quid est: quod illud Fabii de uerborū copia p̄ceptum minus elegans esse uidetur? Omnibus enī fere rebus uel præter pauca: quæ sunt parum uerū recūda in oratione est locus. An quia est deprauatum? Ille enim ablatiuis rebus nihil mihi sensui cōuenire uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An pro rebus: quibus exemplaria refragentur: ut uerbis legatur sensus exposcit? Nisi enim sic emendetur: facile Quintilianus in solœcismum incidit se coarguetur.

Quid est: quod illud Fabii p̄ceptū uariis legitur modis? Omnia uerba exceptis de quibus dixi: sunt alicubi optima: & humilibus interim & uulgaribus opus & quæ utiliore in parte uidentur sordida ubi res poscit p̄prie dicuntur. An quia est deprauatum? Pro utiliore nāq̄ in exemplaribus quibusdā legitur occultiore. sed neutro modo uerus efficiet̄ sensus. Qua igitur rōne emendetur? An pro illo utiliore: hoc itē cōparatiuū cultiore est reponendum? Quædam enim uerba in cultiore & ornatiore loco sordida: ubi res & utilitas causæ poscit: apta esse uidentur.

Quid est: quod illud Fabii p̄ceptum difficilius intellectu uidetur? Nam omnium quæcūq̄ docemus hæc sunt exempla potentiora etiam ipsius quæ traduntur artibus: cum eo qui discit perductus est: intelligere ea sine demonstrāte & sequi iam suis uiribus possit: quia quæ doctor p̄cepit: orator ostendit. An quia est deprauatum? Non enim hæc sed hoc: ac loco ipsius: illa u. uocali expuncta ipsis legendum: atq̄ hæc coniunctio ut. ascribenda uidetur: ut hoc modo legatur. Nam omnium quæcūq̄ docemus hoc sunt exempla potentiora etiam ipsis: quæ traduntur artibus: cum eo qui discit perductus est: ut intelligere ea sine demonstrante & sequi iam suis uiribus possit.

Quid est: quod illud Fabii p̄ceptum confusius uidet̄: q̄ ut temere a quoq̄ percipiatur? Quid etiam easdem causas utrisq̄ erit scire. An quia est deprauatum? Ille nanq̄ ablatiuis utrisq̄ a sensus elegātia uidetur esse alienus. Quo igitur modo corrigatur? An pro utrisq̄ forsitan utrinq̄ legendum: & hæc duo uerba: egerit utile: sunt ascribenda? Et elegans nanq̄ & aperta fuerit oratio: si hoc modo legatur. Quis etiam easdem causas utrinq̄ egerit: utile erit scire.

Quid est: quod illud Fabii p̄ceptum minus elegans esse uidetur? Nos uero armatos stare in acie: & summis de rebus decernere: & ad uictoriam niti. An quia est deprauatum? Nullum enim inest in hac oratione uerbum: cui illi infiniti inherere possint. Quo igitur modo corrigatur? An decet uel simile uerbum ut ascribatur sensus exposcit integritas? Concinna siquidem oratio fuerit: si hoc modo legatur. Nos uero armatos stare in acie & summis de rebus decernere. & ad uictoriam niti decet.

Quid est: quod illa Fabii similitudo cōfusior uidet̄: q̄ ut facile percipi possit?

Nec ego arma squallore situ ac rubigine uelim: sed fulgore munisse: qui terreat. An quia est deprauata? Ille namq; infinitus munisse nihil sensui conuenire uidetur. Qua igitur ratione emendetur? An pro illo ablatiuo squallore hic infinitus squallere: & nō munisse: sed hoc participium munita cum esse infinito forsitan est reponendum? Perspicua namq; fuerit oratio si hoc modo legatur. Nec ego arma squallere situ ac rubigine uelim: sed fulgore munita esse qui terreat.

Quid est: quod illud Fabii præceptum minus scitum esse uidetur? Audio quod. M. Tullius nec Thucydidem quidem aut Xenophontem inutiles oratori putat. An quia est deprauatum? Illud enim uerbum audio minus elegantiae sensus conuenire uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An nō audio sed adde: & in præpositione erasa utiles: & illa quæ copula expuncta ne forsitan est legendum. Concinna siquidem fuerit oratio: si hoc modo legatur. Adde quod. M. Tullius ne Thucydidem quidem aut Xenophontem utiles oratori putat. Sic autem esse corrigendum ex Ciceronis quoq; oratore facile colligi potest. Ibi namq; hæc leguntur. Thucydides autem res gestas & bella narrat: & prælia grauius sane & probe. Sed nihil ab eo transferri potest ad forensem usum & publicum. Ipsæ illæ conciones ita multas habent obscuras abditasq; sententias: uix ut intelligantur. quod est in oratione ciuili uitium uel maximum.

Quid est: quod illud Fabii præceptum ineptius uidetur? Quosdam elatior ingenii uis & magis concitata & alias spurcitiis plena capit. An quia modo turpissimo est inquinatum? Quo igitur modo corrigatur? An illis spurcitiis de contextu reiectis: hic genitiuus spiritus exigitur a sensu: quanuis exemplar a refragantur? Et elegans namq; oratio & sensus apertus fuerit: si hoc modo legatur. Quosdam elatior ingenii uis & magis concitata & alias spiritus plena capit.

Quid est: quod illud Fabii de Philisto dictum uariis legitur modis? Philistus quoque meretur: qui turbæ quanuis bonorum post hos auctores existimatur: imitator Thucydidis: ut multo infirmior: ita aliquatenus lucidior. An quia est deprauatum? Quidam enim quid turbæ putant esse legendum: quod quidem q̄ sensui conueniat: uiderint ipsi. Mihi certe penitus repugnare uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An pro illo uerbo existimatur: hoc item uerbum existimatur haud dissimile est reponendum? Nulla enim in sensu ambiguitas inerat si hoc modo legatur. Philistus quoque meretur: qui turbæ quanuis bonorum post hos auctores existimatur.

Quid est: quod illud Fabii de Vergilio dictum minus elegans esse uidetur? Itaque ut apud illos Homerus: sic apud nos Vergilius auspiciatissimum

dederit exordium omnium eius generis poetarum græcorum nostrorumque: haud dubie proximus. An quia est deprauatum? Cui enim sit proximus non apparet. Qua igitur ratione emendetur? An hic datiuus illi: ut Homerus referatur: uel re: ragantibus exemplaribus est ascribendus? Nihil enī huic sensui deesse uidebitur: si hoc modo legatur. Omnium eius generis poetarum græcorum nostrorumque haud dubie illi proximus

Quid est: quod illud Fabii de Asinio Pollione dictum sibi ipsi repugnare uidetur? Multa in Asinio Pollione inuenio. summa diligentia. adeo ut quibusdam etiam nimia uideatur. & consilii & animi satis. a nitore. & iucunditate Ciceronis ita longe alienus ut uideri possit secundo prior. An quia est deprauatum? Qui enim fieri potest: ut qui longe a Ciceronis nitore & iucunditate absit: uideatur secundo prior? Qua igitur ratione emendetur? An pro illo uerbo inuenio: hoc nomen inuentio: & pro secundo hic item ablatiuus sæculo est reponendus? Nulla enim in sensu inerat cōtrarietas: si hoc modo legatur. Multa in Asinio Pollione inuentio. summa diligentia: adeo ut quibusdam etiam nimia uideatur. & consilii & animi satis. A nitore & iucunditate Ciceronis ita longe alienus ut uideri possit sæculo prior. Qui enim sæculo ante Ciceronē floruerunt: non multum orationis nitore indulserunt.

Quid est: quod illud Fabii de imitatione præceptum minus elegans esse uidetur? Et cum illi qui nullum cuiusquæ rei habuerant magistrum: plurima in posteros tradiderunt: nobis usus aliarum rerum ad erudiendas alias non proderit. An quia est deprauatum? Illud enim participium erudiendas a sensu non uidetur agnosci. Qua ergo ratione corrigatur? An non aliarum sed illarum: & eruendas: nō erudiendas forsitan est legendum? Et concinna siquidem & elegans fuerit oratio: si hoc modo legatur. Et cum illi nullum cuiusquæ rei habuerunt magistrum: plurima in posteros tradiderunt: nobis usus illarum rerum ad eruendas alias non proderit.

Quid est: quod illud Fabii de imitatione præceptum obscurius est quod temere a quoquam percipiatur? Etiam solet hoc incommodi accideri: qui se uni generi alicui dederunt: ut si asperitas iis placuit alicuius: hanc etiam in leni ac remisso causarum genere non exuant. sed tenuitas ac nuditas in asperis grauiusque causis ponderi rerum parum respondeat: cum sit diuersa non causarum modo inter se condicio: sed in similis etiam partium causis. An quia est deprauatum? Non solum enim nullus elegans elicitur sensus: sed ne oratio quidem congrua esse uidetur. Qua ergo ratione emendetur? An hac littera n. ascripta respondeant legendum: ac loco illius nominis similis: hic

ablatiuus singulis: & pro causis hic genitiuus causæ est reponendus? Per-
spicua nãq; fuerit oratio: si hoc modo legat. Sed tenuitas ac nuditas in aspis
grauioribusq; causis pōderi rerū parū respōdeat: cū sit diuersa nō causarū
modo inter se condicio: sed in singulis etiā partium causæ.

Quid est: quod illud Fabii dictum ineptius uidetur? An nō ipsi nobis ac sæ-
pius de eadē re dicimus & quidē cōtinuus nō nunq̄ sentētias? An quia est
deprauatum? Ille enī datiuus nobis a recto sensu alienus esse uidet. Quo
igit modo corrigatur? An pro illo nobis hæ duæ dictiunculæ nos bis for-
sitan sunt reponendæ? Et elegans nãq; & apertus fuerit sensus: si hoc mo-
do legatur. An non ipsi nos bis de eadem re dicimus & quidem continu-
as nonnunq̄ sententias.

Quid est: quod illud Fabii præceptū minus integrū esse uidetur? Diligenter
effecta plus proderit: q̄ plures inchoatæ & quasi degustatæ. An q̄a est de-
prauatum. Illud enim comparatiuū plures ad quid referatur nihil habet.
Quo igitur modo corrigatur? An hic nominatiuus una uel reluctātibus
exemplaribus forsitan est reponendus? Integra nãq; fuerit oratio: si hoc
modo legatur. Vna diligenter effecta plus proderit q̄ plures inchoatæ: &
quasi degustatæ.

Quid est: quod illud Fabii præceptum contraria inter se cōtinere uidetur?
Pectus est enim quod disertos facit & uis mentis. Ideoq; imperitis quoq;
si modo nō sint aliquo affectu concitati uerba non desunt. An quia est de-
prauatum? Quo igitur modo corrigatur? An illud nō negandi aduerbiū
penitus est eradendum? Omnis enim tolletur contrarietas. si hoc modo
legatur. Pectus est enī quod disertos facit & uis mentis. Ideoq; imperitis
quoq; si modo sint aliquo affectu concitati: uerba non desunt.

Quid est: quod illud Fabii de memoria dictum ineptius uidetur? Creden-
dum enim Ciceroni non quia temporibus quoq; nostris non & fecerint
quidam hoc & faciant: quod non tam ipsum probabile puto. An quia est
deprauatum? Illud enim aduerbiū tā nihil sensui cōuenire uidetur. Quo
igitur modo corrigatur? An hæc coniunctio tamen ascribēda: & illud tā
aduerbiū ad illud nomen probabile est referendum? & elegans nãq;
& concinna oratio fuerit: si hoc modo legatur. Credendum enim est Ci-
ceroni: non quia nostris quoq; temporibus non & fecerint quidam & fa-
ciunt: quod tamen non tam probabile puto.

Quid est: quod illud Fabii præceptum uariis legitur modis? Hoc dum egre-
dimur e portu: si nos non dum aptatis satis armamētis aget uentus. De-
inde paulatim simul euntes aptabimus uela: & disponemus rudentes: &
impleri sinus optabimus. Id potius q̄ se inani uerborum torrenti dare
quasi tempestatibus qui uolent auferendum. An quia est deprauatum?
Quidam enim non auferendū sed auferentē putant legendum. Sed ne sic

quidē integer habetur sensus. Quo igit modo corrigatur? An illa duo uer-
ba: qui uolēt: sunt expūgenda? Aptus nãq; fuerit sensus: si hoc modo legat.
Id potius q̄ se inani uerborū torrenti dare quasi tempestatibus auferendū.
Quid est: quod illud Fabii de Cicerone dictū in undecimo uolumine cōsu-
sius esse uidetur? Quod fuisse timidus si criminis loco negasset Cicero
equitis Romani esse filiū se defendēte. At ille fecit hoc etiā fauorabile cō-
iungēdo cū iudicibus dignitatē suā. An q̄a est deprauatum? Illud enī timi-
dus sensui minus cōuenire uidetur. Quo igit modo corrigatur? An tu-
midus i. uocali in u. cōuersa est legendū: & loco illius at cōiunctionis hoc
pronomē id reponēdū? Cōcinnus enī fuerit sensus si hoc modo legatur.
Quod fuisse timidus: si criminis loco negasset Cicero equitis Romani
esse filium se defendente: id ille fecit etiam hoc fauorabile coniungendo
cum iudicibus dignitatem suam.

Quid est: quod illud Fabii de Cicerone dictū obscurius uidetur? Verum &
iusta sic faciēdo nō se de ingenii fama: sed de fide esse sollicitū. An quia est
deprauatum? Nihil enim pulchri sensus elici potest. Quo igit modo cor-
rigatur? An illa & copula erasa hic datiuus ei. & pro illo aduerbio sic: hoc
uerbum fit: ac pro faciēdo: hoc item participiale nomen una solum lit-
tera minus fatendo forsitan est reponendum? Perspicuus nãq; fuerit sen-
sus: si hoc modo legatur. Verum ei iusta fit: fatendo non se de ingenii fa-
ma: sed de fide sollicitum esse.

Quid est: quod illud quod Fabius de M. Tullio refert difficilius pceptu ui-
detur? Difficilior ei ratio in iudicio Cluētiano fuit: cū Scamandrū necesse
haberet dicere nocentē: cuius egerat causam. uerū illud elegātissime cum
eorū a quibus ipse perductus esset precibus: tū etiā adolescentiā suā excu-
sar: detracturus alioqui plus auctoritatis: sicut in causa præsertim suspe-
cta: si eum esse: qui temere nocentes reos suscipere fateret. An quia est de-
prauatum? Nā loco auctoritatis hic datiuus auctoritati: & pro illo sicut
aduerbio si cōiunctio: & hoc pronomē se loco illius si cōiunctiōis: & hoc ad-
uerbiū temere pro illo uerbo timere sensus itegritas exposcere uidet: ut
hoc modo legat. Detracturus alioqui plus auctoritati si in causa præsertim
suspecta se eum esse: qui temere nocentis reos susciperet fateretur.

Quid est: quod illud Fabii præceptū uariis legitur modis? Apud iudicē uero
quod aut ppter aliquod cōmodū in causa: quā susceperimus: aut sunt: ut
psuadendi ardua ratio: ita dicendi expeditissima. An q̄a est deprauatum?
Quidā enī illud uerbū sunt in hæc duo: suū & sumit: putat cōmutandū.
Sed ne sic qdē ullus integer sensus elici posse mihi uidet. Quo igit modo
corrigatur? An pro illa præpositiōe in hic genitiuus eorū ac loco illius ac-
cusatiui quā: hic genitiuus quoq; & pro causa hic accusatiuus causam sic
ut relatiuo postponat: & pro illo uerbo sunt suū pronomē forsitan est re-

ponendum: Dum enim castigatius exemplar inueniatur: si hoc modo legatur: sensus non absurdus elicietur. Apud iudicem uero quod aut propter aliquod commodum eorum: quorum causam susceperimus: aut suum ut persuadendi ardua ratio: ita dicendi expeditissima.

Quid est: quod illud Fabii præceptum obscurius uidetur? Accidit etiã nonnunquã eadem causa: de qua pronunciauit cogatq; iterũ. An quia est deprauatum? Nullus enĩ aptus colligitur sensus. Quo igitur mō corrigatur? An hæc particula ut reponenda: & illud uerbũ cogat. in hoc item uerbũ passiuum agatur cõuertendũ: & illa que copula forsitan est eradenda? Perspicuus nanq; fuerit sensus: si hoc modo legatur. Accidit etiam nonnunquã ut eadem causa: de qua pronunciauit: agatur iterum.

Quid est: quod illud Fabii de memoria dictũ uariis legitur modis? Ex hoc Simonides factõ notauit uidetur iuuari memoriam signatis animo sedibus idq; credere suo quisq; experimento. An quia est deprauatum? Quidam enim Simonidis & notari putant esse legendum. Sed cum Simonides ipse id notauerit: illud uerbum uidetur a sensu non agnoscitur. Quare ergo ratione corrigatur? An uidetur uerbum est expungendũ: & quẽq; non quisq; legendum? Nam sensus fuerit apertus: si hoc modo legatur: Ex hoc Simonides factõ notauit iuuari memoriam signatis animo sedibus: idq; credere suo quẽq; experimento.

Quid est: quod illud Fabii de pronũciatione Hortensii dictũ difficiliter perceptum uidetur? Et. M. Cicero unam dominari in dicendo actionem putat. Hac. C. N. Lentulum plus opinionis consecutum q̃ eloquentia tradit. Eadem. C. Grachũ in deßenda fratris nece totius populi Romani lachrymas concitasse. Antoniũ & Crassum multũ ualuisse. Plurimũ uero. Q. Hortensium: cuius rei fides est: quod eius scripta tantũ intra famã sunt: q̃ diu deinceps orator aliquãdo æmulus Ciceronis existimatus est. An quia est deprauatum? Illud enim aduerbium deinceps nihil a sensu agnoscitur uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An loco illius particule q̃ hoc relatiuum qui: & loco illius aduerbii deinceps hoc nomen princeps: & illo nominatiuo orator expuncto hic genitiuus oratorum forsitan est reponendus? Perspicua nanq; fuerit oratio: si hoc modo legatur. Qui diu princeps oratorũ. Aliquando æmulus Ciceronis existimatus est.

Quid est: quod illud Fabii de eloquentia dictũ in duodecimo uolumine obscurius uidetur? Id nõ eo tantum: quod si uis ista dicendi maliciã instruxerit: nihil sit publicis priuatiscq; rebus perniciosius eloquentia. An quia est deprauatum? Spectat enĩ uel simile uerbũ a sensu desiderat: forsitanq; loco illius quod hæc cõiunctio ut: est reponenda. Perspicua nanq; fuerit oratio si hoc modo legat. Id nõ eo tantum spectat: ut si uis ista dicendi maliciã instruxerit: nihil sit publicis priuatiscq; rebus perniciosius eloquentia.

Quid est: quod illud Fabii de rerũ natura dictũ cõfusus uidetur? Quid de nobis loquor? Rerũ ipsa natura in eo quo præcipue idulsiße homini uidetur: nos quoq; a cæteris animalibus separasse. nõ parẽs sed nouerca fuerit. An quia est deprauatũ? Illa enĩ cõiunctio quoq; nihil sensum iuuare: qn̄ potius pturbare uidet. Quo igitur modo corrigat? An illa cõiunctio quoq; ita apice est notãda: ut nõ cõiunctio: sed ablatiuus cum q; copula esse dignoscatur: & ante illũ accusatiuũ nos collocetur? Elegans nanq; fuerit & oratio & sensus: si hoc modo legatur. Quid de nobis loquor? rerum ipsa natura in eo quo præcipue idulsiße homini uidet quoq; nos a cæteris animalibus separasse: nõ parens: sed nouerca fuerit.

Quid est: quod illud Fabii dictum ineptius uidetur? Quod si agrorũ nimia cura & sollicitior rei familiaris diligentia. uenãdi uoluptas & dati spectaculis dies multũ studiis auferũt. Huic enĩ rei perit omne tẽpus: quodcũq; alteri datur: quid putamus facturas cupiditatẽ. auariciã. inuidiam? An quia est deprauatum? Cũ enĩ non de rusticis: sed de urbanis artiq; oratorie dantibus operã loquat Fabius: ille genitiuus agrorũ mihi parũ candido sensui conuenire uidetur. Quo igitur modo corrigatur? An loco agrorum quis exemplaria refragentur: hic itẽ genitiuus corporũ forsitan est reponendus? Nimum enĩ tẽporis in corporis cura a pleriscq; cõsumi solet.

Quid est: quod illud Fabii de eloquentia præceptũ confusus uidetur? Hoc certe procul eximatur aiorũ pulcherrimam eloquentiã cum uitiiis mētis posse misceri. An quia est deprauatum? Ille enĩ genitiuus aiorũ totã confundit orationẽ. Quo igitur modo corrigatur? An illo aduerbio procul eraso hoc itẽ aduerbiũ profus: & loco aiorũ animo ablatiuus: & hic genitiuus rerũ forsitan est reponendus? & apta nanq; oratio & sensus elegãs fuerit: si hoc modo legatur. Hoc certe profus eximat animo: rerũ pulcherrimam eloquentiam cum uitiiis mentis posse misceri.

Quid est: quã illo in p̄cepto Fabius parũ sibi cõstare uidet? Nãq; defēdat ois orator idẽ: portũq; illũ eloquentiã suã salutarẽ nõ etiã piratis patefaciet. An quia est deprauatũ? Si. n. idẽ orator oēs defēdere debet: cur piratis quoq; portũ suũ nõ aperiat? Qua ergo ratione emēdet? An illa nanq; cõiunctio expuncta: hoc negãdi aduerbiũ neq; reponendũ: & defēdet: ut modi cõueniãt est legendũ? Ois. n. abfuerit cõtrarietas: si hoc mō legat. Neq; defēdet ois orator idẽ: portũq; illũ eloquentiã suã salutarẽ nõ et piratis patefaciet.

Quid est: quod illud Fabii dictũ obscurius esse uidetur? Nihil ergo acquirere uolet orator? Vtraq; q̃ satis erit: ac ne paup qdẽ tanq; mercedẽ accipiet: sed mutua beniuolentia utetur. An quia est deprauatum? Illud enim nomen utraq; loquendi ratio aspernatur. Quo igitur modo corrigatur? An non utraq; sed ultra est legendum? Apertus nanq; fuerit sensus si hoc modo legatur. Nihil ergo acquirere uolet orator? ultra quam satis erit nihil.

Respōdet. n. obiectiōi Fabius: ac nihil ultra q̄ fatis est oratori acgrēdū ait. Quid est: quod illud Fabii præceptum minus elegans uideretur? Illud certū erit neminem peius agere: q̄ qui displicente causa placet. Neesse est enim extra causam sit quod placet: nec ullo fastidio laborabit orator non agendi causas minores quantam infra eum sint. An quia est deprauatum? Ille enī accusatius quantam ad quod referatur uerbum non habet. Quo igitur modo corrigatur? An pro illo nomine ullo hoc pronomen illo: & illo accusatiuo quantam eraso hoc aduerbiū tanq̄ forsitan est reponēdū? Perpicuus. n. simul & elegans fuerit sensus: si hoc mō legat. Nec illo fastidio laborabit orator agēdi causas minores: tanq̄ infra eum sint.

Quid est: quod illud Fabii præceptū ineptius uideretur? Sed siue respōdendis fuerit subito dicendū: siue quæ alia ita exegerit ratio: nunq̄ pressū se ac depressum credet orator: cum disciplina & studiū & exercitatio dederit uires etiā facilitatis. An quia est deprauatum? Illud enim respondendis participiale nomen: loquēdi ratio nō agnoscit. Qua igitur emendetur ratione? An hæc præpositio in ascribenda. & nō respōdendis: sed respōdēdo: & hic datiuus cui pro illa coniunctione cū forsitan est reponendus? Siquidē concinnus & elegans fuerit sensus: si hoc modo legatur. Sed siue in respōdendo fuerit subito dicendū. siue quæ alia ita exegerit ratio: nunq̄ pressū ac deprehēsum credet orator: cui disciplina & studium & exercitatio dederit uires etiam facilitatis.

Quid est: quod illud Fabii præceptū duobus legitur modis? Verborū gratia quam in ipsis non habemus extrinsecus cōcidenda est. An quia est deprauatum? Quidam enim pro illo participio concidenda: hoc itidē participium condienda putant reponendum. Sed neutro modo mihi sensus illustris haberi uideretur. Qua ergo ratione corrigatur? An cōducenda forsitan est legendum? Hoc enim sensui maxime conuenire uideretur.

Quid est: quod illud Fabii de Domitio Afro dictum confusius uideretur? Vidi ego longe omniū: quos mihi cognoscere contigit: summū oratorē Domitium Afrum ualde senem quotidie aliquid ex ea: quā meruerat auctoritate perdentem cum agente illo: quem principem fuisse quondam fori alii non erat dubium quod indignum uideatur: riderent. alii erubescerēt quæ occasio illi fuit dicendi malle eū deficere q̄ desinere. An quia est deprauatum? Ille enim nominatius alii ad illud quod relatiuū uidet trāsferendus ac illis non illi esse legendum hoc modo. Quem principem fuisse quondā fori nō erat dubiū: alii quod indignū uideat: riderent. Alii erubescerent: quæ occasio illis fuit dicendi malle eum deficere q̄ desinere.

Quid est: quod illud Fabii præceptū ineptius uidet? Discendi rō talis ut nō multos annos poscat. Quælibet. n. plus ex iis artibus: quarū habui mētio nem: in paucos libros cōtrahi solet ab eo infinito spatio ac traditione opus

est. An quia est deprauatum? Illud enim plus totam perturbat orationē. Quo igitur modo corrigatur? An loco illius discendi hoc item gerendum dicendi est reponēdum: & illud plus ita est in prius cōuertendum: ut post illud relatiuū quarum sit collocandum: ac nō aduerbium cum hoc uerbo est: ascribendum? Elegās nanq̄ fuerit & oratio & sensus: si hoc modo legatur. Dicendi ratio talis: ut nō multos annos poscat. Quælibet enī ex iis artibus: quarum prius habui mentionem: in paucos libros contrahi solet. Adeo infinito spatio ac traditione opus non est.

Quid est: quod illud Fabii præceptum minus elegās uideretur? Nam qui primum renuncient sibi quanta sit humani generis uis: q̄ potens efficiendi quæ uelit. An quia est deprauatum? Cum enim neq̄ causam reddat: neq̄ superiora exponat Fabius: illa particula nanq̄ in sensus initio posita parū huic loco uideretur conuenire. Quo igitur modo corrigatur? An loco illius nanq̄ hæc coniunctio sed: & non qui sed hi sunt reponendi? Concinnā siquidem oratio fuerit: si hoc modo legatur. Sed hi primū renūcient sibi: quanta sit humani generis uis. q̄ potens efficiendi quæ uelit.

Quid est: quod illud Fabii dictū uariis legitur modis? Neq̄ enī siquis Achillis gloriam imbecillis consequi non potest: Aiace aut Diomedis laudem aspernabitur. Neq̄ qui Homeri nō Tyrrei. An quia est deprauatum? In quibusdam enim exemplaribus duo hæc nomina sunt ascripta Hesiodi & Theocriti hoc modo. Neq̄ Hesiodi & Throcriti: qui Homeri nō Tyrrei: Sed ne sic quidem mendæ sublata: quin potius multiplicata uident. Quo igitur modo corrigatur? An mutatione unius litteræ emendatur hic locus? Nam illa r. liquida in hæc mutā t. conuersa Tyrtei uideretur esse legendum. Fuit enim Tyrteus poeta Heroicus genere Atheniensis omni parte membrorum deformis: de quo in arte poetica Horatius. Post hos insignis Homerus Tyrtaeusq̄ mares animos in martia bella Versibus exauit. Hic ut Porphyrio grammaticus scribit: primus tubæ moderatinoes dedit ex hac causa. Cū Lacedæmonii bellum aduersus messenios gererēt: diuq̄ traheretur dubius Martis euentus: responsum ab Apolline acceperunt: ut si uellent uincere: Atheniensi duce uterētur. Ab illis igitur Athenienses rogati miserunt Tyrteum claudum & Luscum: ut quem deformem contemptum iri crederent. Vñ sunt autem eo duce lacedæmonii: quibus ille cantum mōstrauit tubarū: quarum inaudito territi sono Messenii fugerunt: adeptiq̄ sunt uictoriam Lacones. Non ignoro autem apud Horatiū ipsum & Porphyriōne corrupte Dyræum legi: & a quodam qui nuper in Horatium grandia scripsit cōmentaria: pro Pindaro exponi: quod sane perq̄ ridiculum est: cum eo in loco de heroici carminis auctoribus non lyrici uerba fiant. Sed opinionis suæ rationem uiderit ille: qui acuta illius poetæ sensa non modo non percipit: sed etiam pleraq̄

carmina corrupte legit ineptissimeq; exponit: ut illud statim in primo carmine: quod a me multis iam annis emendatum istius cōmentatoris auctoritate denuo fuit deprauatum. Nobilium namq; & legit & exponit: cū pluribus alibi ostēderimus: mobilium ex sentētia Porphyriōnis & sensus candore elegantiaq; exposci illo in uersu. Hūc si mobilium turba quiritium. Memnonis quoq; fabulam describit: ubi Merionen est legendum. Et puluere Troico nigrum Merionen. Sed de istiusmodi ineptiis uel nimium: cum tot tantæq; sint: ut nullam nisi ignis aquæue admittāt emendationem. Scripsit autē Tyrtaeus politiam Lacedæmoniis & ὑποθηκας elegiaco uersu & carmina bellica libros quinq;.

Raphael Regius Antonio Caluo Patricio
Veneto Senatori sapientissimo felicitatem.

Auisus sum: & quidem uehementer Calue: quem a Caluo illo Romano Clarissimo oratore originem traxisse facile contenderim: cum alias ex annotationibus meis in oratoriam Quintiliani institutionem: quas paucis ante diebus in disputationem deduxeram: tum tres illas emendationes: quibus eam periodum illustraui: qua totū opus Victorio Marcello dicatur: perq; acri iudicio tuo fuisse comprobata. Quidam enim librorum Quintiliani infrequentes quidem lectores: sed qui sibi perq; eruditi uidentur: mihi uitio uertere cœperūt: quod quæ a clarissimo quoq; professore atq; correctore hætenus fere approbata fuissent: ego nunc immutare auderem. Istis uero quid aliud respondeam q̄ ut ipsos hortor: ut sint diligentiores elegantiaē candorisq; Fabii obseruatores? Ita namq; facile cōperient Quintilianum adeo elegantiaē latini sermonis fuisse studiosum: ut ne minimū quidem ullo in loco ab illa recessisse deprehendatur: non nihilq; referre cognoscent: utrum Marcelle an Marce legatur. cū & prænomina nominibus: non autem cognomina anteponi solita sint: & in uetustis exemplaribus. M. littera: quæ sola prænominis fere est nota: Marcūq; significat: scripta uideatur. & ubicunq; alibi Marcellum alloquitur Fabius: ipsum. M. Victorium appellet. Nato autē pro filio dicemusne Fabium: ut isti putant: contra sua præcepta in prologo statim fuisse usum? Absit a Quintiliano tantum dedecus: ut quæ aliis uitanda præcipit: ipse utatur. Nam inter uitia orationis numerat: si quis uerba sublimia humilibus. uetera nouis. poetica uulgaribus misceat. Id enim tale esse monstrū ait: quale Horatius in prima parte libri de arte poetica fingit. Humano capiti ceruicem pictor equinam iūgere si uelit. & cætera. ex diuersis naturis subiiciat. Natum uero pro filio poeticum esse uerbum uel hīc perspicue cōstat: quod in ea significatione: neq; apud alium quenq; priscorum ora-

torum: quod sciam: neq; apud Quintilianum usq; inuenitur. Sed quid de illa locutione dicemus: quæ istis & elegans & admodum cōcinna esse uideatur? Nonne sic est affectata ut uix poetæ sit permittenda? Sic enim fere legitur. Cuius prima ætas manifestum iter ad ingenii lumen ostendit. Quis uel mediocriter doctus non uideat primam pueri ætatem nullo pacto posse ad eloquentiā: cuius penitus est ignarus: iter ostendere? Is namq; iter ad aliquid ostendit: qui qua ratione ad id perueniat monstrat. Quare sic esse legendum. Cuius prima ætas manifestū iam ingenii lumē ostendit: ut in primo problematum diximus: cum tu quoq; sentias: nihil dubito quin doctissimus quisq; in nostram sentētiā sit cōcessurus: quorū iudicium quidem tanti facio: ut istorum imperitorū: qui sua inscitia inuidiaue ac potius utroq; ea quæ non percipiunt: damnare facile dignoscuntur: uoculas prorsus nihilipendam. Vale rarum studiorū ornamentum,

Raphael Regius Ioanni Frãcisco Paschalico Equiti ad illustrissimũ :
Mediolani ducem a grauiſſimo Senatu Veneto oratori felicitatem.

Ratulatus tibi antea fuiſſem equeſtria iſignia: quibus nuper
ab Inuiſtiſſimo Mediolani duce Ioanne Galeacio ſexto in or/
natiffimo clariffimorũ principũ coetu merito donatus fuiſti:
niſi aliquo munuſculo quãta ego quoq; lætitia nouæ huius
dignitatis acceſſione ſim affectus: declarare libuiſſet. Ea nãq;
me benignitate ſuperiore anno: cũ Mediolanũ pueniſſem ex/
cepifti: ut tibi nõ gratulari: quod q̄libet uel minus amicus facere põt: ſed
tui & honoris & gloriæ debeã ſtudioſiffimus eẽ. Panegyricũ igit̃ mihi olĩ
de eloquentiæ laudibus habitũ exiſtimaui tibi: qui ſingulari facundia es
præditus: in primis gratũ eſſe futurũ. Quod enim eloquẽtiæ laudatione
munus tibi gratius eſſe poſſit: cui ea & natura & ſtudio & exercitatione
facundia eſt cõparata: ut nõ tibi modo: uerũ patriæ quoq; maximo ſis &
in aduerſis adiumẽto & in proſperis ornamento. Hinc ſiquidẽ nec iniuria
fit: ut ad quos & populos & principes a grauiſſimo ſapiẽtiſſimoq; ſenatu
mitteris legatus: eorũ animos ſic tibi cõcilies: ut facile & ea quæ tibi a pa/
tria iniuncta ſunt perficias: & firmiſſima ſocietatis & amicitiaẽ fundamẽ/
ta iacias: & maximã omniũ in te Venetãq; repu. beniuolẽtiã reportes. Hu/
ius uero felicitatis tuæ teſtes ſũt Genuẽſes: ad quos difficillimis patriæ tẽ
poribus orator miſſus: tantũ eloquentiæ uiribus effeciſti: ut qui minime
putabant: ſoli ex oĩbus Italiæ populis a Veneta repu. ſtare deliberarint in
officioq; perfeuerarint. Teſtes ſunt hoc tempore Principes Mediolanẽſes
apud quos tantũ & gratia & auctoritate polles: ut nihil ſit tam magnũ: ni/
hil tam arduũ: quod cũ ab aliis oĩbus: tũ ab inuiſtiſſimo Ludouico Sfor/
tia illius ducatus ſapiẽtiſſimo gubernatore facillime nõ aſſequaris. Sed de
laudibus tuis plura: q̄ ut epiſtolari breuitati: aut tã paruo muneri cõueni/
at. Quod quidẽ: ut mei erga te animi certũ eſt argumentũ: ſic perpetuũ
tuæ gloriæ utinã ſit monumentũ. Vale eximiũ Senatus Veneti decus cla/
rumq; benignitatis exẽplũ. Venetiis Quinto cal. nouẽbres. Meccclxxxii.

Raphaelis Regii De laudibus eloquentiæ
panegyricus in Academia Patauina habitus.

Iquis unq; præclari operis aliquid enarraturus faciendũ ſibi
putauit humaniſſimi auditores: ut de qua diſciplina tracta/
tus foret habendus: eã in magna præſtantũ uirorũ frequẽtia
uerbis cõmendaret: id eloquẽtia totius ciuilitatis parens atq;
magiſtra iure quodã ſuo nũc a me repoſcere ac potius effla/
gitare uideſ. Tamẽſi nanq; probe ſcio me nequaq; parẽ neq;
diuinis copiæ dicendi laudibus. neq; tam eruditiffimi coetus expectacioni
orationẽ allaturũ: munere tamen rhetorices profitendæ cunctis huiusce
f

florentis academix suffragiis mihi nuper benignissime demadato adino-
neor: ne ea arte pranseamus illaudata: quæ & humanæ societatis auctor
extiterit: & qua rone unūquodq; laudari posset: comodissime enarrarit.
Atq; hoc eo magis mihi est faciūdu: q; & superioribus seculis & nostris te-
poribus quidā nō defuerūt: qui hāc artē ut puerilē, parū utilē: ac si diis pla-
ceret: reliquis studiis cōtrariā negligendā esse: iactitare nō erubuerunt: ut iā
defensioē quoq; eloquētia implorare uideat. Ac nisi cū ex aliis p multis: tū
ex hoc tanto eruditissimorū iuuenū cōcurso apertissime colligerē: istam
adolescentibus studiosis perniciosissimā opinionē ex hac nobilissima aca-
demia iam pridē fuisse explosam: minime cōmitterē: ut siquid dicēdo cō-
sequi ualere: defensionē eius artis deessem: quæ hoibus fortunis, honore,
uita periclitantibus semper & ubiq; præsto adesse consuerit. Cū uero hu-
iusmodi homūculos tam in sese cōtumeliosos ridere solita sit eloquētia:
mihi quoq; cū suis ineptiis uident prætermittēdi: ac potius de foecundissi-
ma studioꝝ humanitatis parēte oratio altius est repetēda: quo & ii qui de
ea bene sentiūt: maiore afficiant uoluptate: & siquod grauissimi istius er-
roris uestigiū in aliquorū fortasse mētibus resedit: ex eorū animis: nisi pti-
naces esse maluerint: funditus eradicetur. Quantū enī dedecoris atq; de-
trimenti & latinæ linguæ & his artibus: quæ liberales appellant: insulsa
ista persuasione inuectū sit: haud facile uerbis possem explicare. Siquidē
per multos iam annos ex eloquētia contēptu nō eminetū modo in omni
scientiarū genere auctorū scripta nostris litteratoribus nō fuere percepta:
sed eorū quoq; plurima cum grauissima studiorū iactura: amissa nō exti-
tisse utinā falso quereremur. Nā neq; tantopere in addiscendis nobilibus
disciplinis laboraremus: neq; tam multos ad difficultatē rerū etiā oratio-
nis obscuritate deterritos ab incoeptis studiis desistere uideremus. Vt enī
omnes igenuæ artes stili elegantia cōditæ semp floruerūt: cognitūq; facil-
limæ extiterūt: sic ea neglecta & diu iacuerūt: & quadā barbariæ rubigine
opp̄ssæ q̄ durissimū corticē traxerūt: ut ex facillimis difficillimæ, ex iucū-
dissimis asperrimæ uideant effectæ. Quod quidē si cui nō p inde rerū anti-
q̄rū pito fortasse minus liquet: is nobiscū q̄so cōsideret: primū quot quā-
taq; beneficia in genus humanū cōtulerit eloquētia, deinde quātope excel-
lentia priscorū quoq; philosophorū ingenia delectarit: ac deniq; quāto ho-
nore digna eruditioribus seculis fuerit existimata. Sic enī & quāto in erro-
re isti uersent facile apparebit: & nōnullas ex infinitis prope artis dicendi
laudibus (Quis enī uniuersas uel lōga oratiōe se posse cōplecti spauerit?)
breuiter pcurremus: & ingeniosos adolescentes ac potius omnē ætatē ad
studia eloquētiæ capeffenda: quātū exiguæ ingenioli nri uires poterūt: co-
hortari enitemur. Quam præclare de humani generis societate pmerita
fuerit eloquētia: ii mihi q̄ optime tenere uident: qui illā totius ciuilitatis

auctore: oīumq; ingenuarū artiū parentē fuisse attestant. Nā ut omittam
hoies a sūmo illo rerū opifice a brutis animatibus orōnis facultate potissi-
mum distinctos fuisse atq; segregatos: sermonis certe cōmercio hoies ipi
cuncta sibi ad bene ciuilitatē uiuēdū instrumēta cōpararūt: adiuuēta cō-
quisiuerūt, ornamēta adinuenerunt. Minime uero fortasse mihi statim
quispiā dixerit: sed rone præcipue: cuius socii cū diis imortalibus demū
esse uidemur. Atqui rone ne ego quidē ab eloquentia excludo. Sed ratio
ipsa quātulū nos iuuaret: nisi quæ mente cōcepissemus: depromere tandē
etiā loquēdo possemus: Nepe minimū: ac potius ad humanā societate ni-
hil. Hoc uero ii nobis facile declarāt: qui loquēdi facultate priuati: quis in-
genio ualeant: q̄a tamē quæ sentiunt: uerbis exprimere nō possunt: muti
pariter ac stulti: perinde ac si pecoribus nihil præstarent: appellari uulgo
cōsueuerūt. Quēadmodū nanq; ignis in silice latens: nisi ferro excudatur:
nullū ex sese emittit splēdorē: sic animis nostris ingenita ratio: nisi perspi-
cua eliciat orōne: splēdescere nullo modo pōt. Nec minus sine dicendi co-
pia uis rōnis nostræ torpescit: q̄ corpora aiæ uigore priuata penitus mar-
cescere uidemus. Cū, M. igif Cicerone tandem sentiamus: existimemusq;
suauis ac diuina cuiusdā præstantis ingenio uiri oratione primos illos ho-
mines in montibus ac siluis serinam uitam degentes unum in locum pel-
lectos atq; congregatos: urbescq; non solum ædificatas: sed legibus quoq;
firmissimo societatis humanæ uinculo sapientissime fuisse munitas. Post
tam fidelia uero ciuilitatis fundamenta orandi facultate potissimum ia-
cta: quas artes præclaras, quas uirtutes egregias eloquentiæ acceptas non
censebimus esse ferendas? Vt enim de religioso deorū cultu, de sacra ma-
trimonii copula, de filiorum in parentes pietate: de parentum in filios ca-
ritate: ut de reliquis taceam uirtutibus: sine quibus hominum uita nulla
prorsus existimanda foret: Poetice quidem foecundum quoddam artiū
honestarum seminarium ab eloquentia profecta sese primā hominibus
optulit excolendam. Errat nanq; & quidem uehementer: siquis ullā ar-
tem poetica: profamue orationem carmine priorem litterarū monumē-
tis mandatā fuisse arbitratur. Quod quidē tum grauissimo Plynii secūdi
in omni disciplinarum genere summi: atq; Strabonis geographi testimo-
nio: tum uero hoc firmissimo argumento cōprobari potest: quod solutā
orationē a solutis carminibus cōstat fuisse appellatā. Poetice igitur ciuilita-
tem ab eloquentia institutam diuina quadā carminum suauitate confir-
mare, exornare, amplificare nullo unquā tempore cessauit. Siquid nanq;
feritatis in agrestium illorū mentibus propter diuturnā cōsuetudinem:
id omne sapiētia præceptis: iucūdo fabularū uelamine ac mirifico eloqui
lepore conditis prorsus est mitigatū: ad humanitatēq; colendā facile præ-
paratū: Primi etenim poetæ Orpheus, Linus, Museus, Amphion, & de-

inceps ceteri: quorum nonnulli ad uim modulatae orationis exprimenda non solum imanes illos homines & feras lenisse: sed arbores quoque & saxa sensus omnino expertia ad sese traxisse ferunt: in opibus suis tum de rebus natura: tum de more qualitate differetes: rebus quae plurimis cognitu dignissimis uita hominum instruxerunt: sermonisque cultum ac elegantiam studiosissime composuerunt. Quod quidem prope cognoscetes prisca legum latores: & eminentes poetas summo semper honore dignos iudicauerunt: & praestatibus grammaticis poetae enarratoribus honestissima de publico salaria constituerunt: quo adolecentium ingenia poeticis opibus primum erudita: facilius deinde philosophorum dogmata iurisque prudentiam interpretamenta ac rhetorice precepta assequerent. Nam ex poetae fere uoluminibus uocabulorum copia, loquendi genera, uariae orationis figurae: sine quoque omnium perfecta cognitione aditus nobis ne ad unam quidem praestantiorum artium: nisi difficillimus habetur: commodissime percipiuntur. Haec enim ea sunt quae in primo posteriorum analyticorum libro Aristoteles ille peripateticorum princeps unicuique liberalibus disciplinis operam ipsi iure praecognoscenda esse censeret: atque domo secum ad doctores afferenda. Quare non immerito omnes bene institutae ciuitates: ut primam ueramque philosophiam poeticam sunt amplexae: qua ab ineunte quidem aetate ad bene beateque uiuendum instituantur. quae uarios hominum mores, quae animorum affectiones edoceantur, qua denique res gerenda in uniuerso uitae nostrae curriculo: ac nonnulla honestae artium doctrinam maxima cum iucunditate percipiamus. Haec itaque lepidissima eloquentiae alumna tantisper sola hominum studia detinuit ad humanitatemque formauit: donec praestanti quae optimae indolis neptem ac de se praeclearissima quaeque pollicentem summo cum omnium gaudio in lucem emisit. Quae ab auia quaedam quae primum adoptata liberaliterque instituta haud inferior matre apparuit. Haec a graecis *παιδοσοφία*. A nostris prosa siue pedestris oratio nominari consueuit: tanquam ab excelso loco & eo uehiculo: quo primum tragodias circum uicos Thespis uexisse dicitur: in planum descendisse uideatur. Cyri namque primi Persarum regis aetate Pherecydes Syrius Cadmusque Milesius omnium primi Carmen soluere ausi regum ac populorum gesta ad imitationem poetarum scriptis commendare coeperunt. Ita historia testis temporum: ut uerbis Ciceronis utar: lux ueritatis, uita memoriae, magistra uitae: nuncia uetustatis: quam ignorare est inter pueros semper uersari: rudis quidem ac inculta primum in lucem progressa uidetur. Secuta uero aetas cum semper redundantis aliquid in superiorum scriptis animaduerteret: eoque refugeret: in eam uenustatem, in eum nitorem, in eam elegantiam redegit: qua terfos excellentesque deinceps auctores in operibus suis usos fuisse uidemus. Commoditate igitur solutae orationis inuitati praestantes ingenio uiri: quas frequenti lectione in poetarum libris uirtutes annotassent: earum artes tum primum atque praecipua conscripserunt: hisque uar-

ria nomina indiderunt. Hinc enim perfecta est grammatica: cuius nisi quis: ut eleganter praecipit Fabius: fidelia iecerit fundamenta: frustra in reliquis laborabit. Hinc dialectica: quae a ui disputandi nomine sortita ueritatem a falso suscepit discernenda. Hinc Rhetorice quae diuinae illius eloquentiae pauca quaedam ueestigia nobis proponit imitanda. Hinc quatuor mathematicae. Hic ethice. Hic physice. Hic denique theologia ipsa originem traxisse uidetur. Quod quidem si cui fortasse minus sit uerisimile: hinc planissime comprobari potest: quod omnes ingenuae humanaeque artes tanquam germanae unanimes ab eadem editae pariter uno quodam: ut ait Plato: societatis uinculo continentur. Ac quae earum omnium cognitio ne perciperent: philosophi quidem posterioribus seculis: hoc est sapientiae studio si fuerunt nominati: cum ante huiusmodi seiunctionem poetae soli utpote iuuetores σοφοί hoc est sapientes appellarentur. Quis igitur praecipue non uideat omnium laudatarum artium semina quaedam a natura eloquentiae, ab eloquentia poeticae, a poetica solutae orationi suppeditata fuisse? Ea uero ab excellentibus ingeniiis ita fuerunt celebrata splendoreque orationis illustrata: ut sine his iniucunda hominibus uita prorsus fuerit futura. Studiis namque uni ex omnibus animantibus homini datis priuata paulum admodum ac potius nihil a ferino uictu distare proculdubio iudicanda foret. Cum enim multa atque adeo plurima nobis sint cum brutis animalibus communia: liberalium artium studia humano generi peculiariter esse uidentur: unde humanitatis quoque cognominantur: quod uni demum erudiendo homini sunt accommodata. Humanum namque praestantes latinae linguae auctores plerumque eruditum: ac humanitatem eruditionem: quae a graecis *παιδεία* dicitur: appellare consueuerunt. Ex quo quidem manifeste colligitur eos grauissime errare: quae grammaticam modo, poeticam atque Rhetoricam humanitatis studia putant esse nuncupanda: cum omnes ingenuae artes, ius civile ac pontificium hac appellatione comprehendantur. His etenim omnibus humaniores eruditoresque fieri homines quae ignoret: existimo esse neminem. Sed quod ego multa uobis de harum artium dignitate atque praestantia dicam: quando paucis ante diebus in principali huius iclytae urbis templo luculentissimam de ipsarum audibus acciperitis orationem: & singulae singulas: ac quaedam bene longas exposceret laudationes: & multa de praeclearis copiae dicendi opibus mihi supersint referenda? Quod si nihil aliud praeter has pulcherrimas artes: quibus tantopere humana expoliuit uita: ab eloquentia accepissemus: nonne ipsam summam beniuolentiam, summam uenerationem, summam laudem praconis, summo studio praesequi, celebrare, extollere deberemus? Quae namque aut qualis esset uita nostra sine hac: quam dixi: ciuilitate ab eloquentia constituta? Nepe sermonis nullus esset cultus, nulla more ratio uigeret, nulla aequa iniquiae regula extaret. Nullus metus, nulla esset deorum religio. Nemo legitime nuptias celebraret, nemo proprios liberos agnosceret, omnes in promiscuos concubitus pecudum more plaberemur. Viribus & animi & corporis ad proximorum perniciem abuteremur. Nulla historiae monumenta le-

gerent. Nullæ artes, nulla studia nobis pponerent excolenda. Nō regē natu-
rā. Nō tēporē uicissitudines. Nō fideꝝ motus. nō dei ipsius deniqꝫ maieſta-
tē scrutari cōtēplariqꝫ dare. O p̄clara igit̄ eloquētiæ merita: q̄ tot tātaqꝫ
ab humano genere auertit calamitates. Quæ nobis eas pepit artes: qbus
nō solū naturæ arcana puestigare: sed naturæ quoqꝫ ipsius auctore aliqua
ex pte cognoscere & admirari ualeamus. Nō iniuria igit̄ p̄stantissimi qꝫ
philosophi: ut iā id qđ secūdo loco, pposuimus: explicādū aggrediamur:
semp̄ eloquētiā & plurimi fecerūt: & ita sunt amplexati: ut difficillimū sit
iudicatu: acutiores ne ī excogitando, an faciūdiore in eloquēdo fuisse ui-
deant. Tamen si enī eorū pleriqꝫ otio delectati a foro ac rei publicæ admini-
stratiōe abstinerūt: ad scribēdūqꝫ sese cōtulerūt: p̄inde tamē eloquentiæ
curā suis ī opibus susceperūt: atqꝫ si corā iudicibus cā agēda: aut in senatu
cōcione ue snia dicēda foret. Probe nāqꝫ tenebāt nulla re alia magis homi-
nū aīos ad audiendū legēdūue sollicitari q̄ faciūdi sermonis elegātia, p̄spi-
cuitate, ornatu. Quare Socrates ille: q̄ primus oīum de moribus disputa-
re cœpit: eoqꝫ de cœlo philosophiā traxisse dictus est: iuuenes Atheniēses
pariter & philosophiæ p̄ceptis īstruebat: & dicendi facultate ad reipu. gu-
bernacula suscipiēda īstituebat: ac discipulis: quos eminētes philosophos
futuros esse cernebat: simul & benedicēdi p̄cepta & recte agēdi p̄fitenda
tradebat. Quicūqꝫ igit̄ ex illius ludo: q̄ sane fuerūt q̄ plurimi: exiuerē: aut
excellētissimi oratores aut p̄stantissimi philosophi extiterūt. Ab hoc nāqꝫ
affluētissimo fonte: ut oratores ī suū differant locū: oēs philosophoꝝ se-
ctæ manātes: uarios qđē dogmatū riuulos traxerūt. eloquētiæ uero eūde
alucū cūctæ pariter tenuerūt: nisi q̄s fortasse epicureos: q̄ oēs tollebat disci-
plinas: īter phōs putat eē numerādos. Plato enī Socratis alūnus atqꝫ disci-
pulus: q̄ & academicoꝝ sectā primus īstituit: & sūmā philosophiæ manū:
logicen adiiciēdo iposuit: tā mirabili elocutiōe opa sua distinxit: ut īde po-
tissimū & cognomē diuini meruerit: & priscoꝝ iudicio inter phōs semp̄
optinuerit principatū. Quid Xenophontē Platonis æmulū atqꝫ cōdiscipu-
lū uobis cōmemorē? q̄ ob in affectatā stili iucūditatē musa attica meruit
appellari: p̄inde ac si græcis ei sermonē fingere cōtigisset? Quid stoicos? q̄
tamen si florē orōnis nō multū affectarent: eloquētiā tamē unā e summis
uirtutibus eē māifestissime asseruerūt: eorūqꝫ princeps Zeno grauissimæ
uir auctoritatis Rhetoricen bene dicēdi eē artem breuiter atqꝫ uerissime
definiuit. Quid Peripateticos? quorū princeps Aristoteles diuino uir īge-
nio tātū oratoriæ facultati attribuit: ut nō cōtētus de ea arte duo opa con-
scripsisse: pomeridianis scholis ad æmulationē Isocratē rhetoricen cœpe-
rit p̄fiteri? Cū enī Isocratē florere discipuloꝝ nobiliū multitudine uide-
ret: mutauit repēte: ut Cicero ait: totā p̄pe formā disciplinæ suæ: omnēqꝫ
regē cognitionē cū orōnis exercitatiōe cōiūxit: aī sui affectū. his uerbis ap-
te declarās, αἰσχρὸν σιωπᾶν καὶ ἰσῶκρητὴν ἐκλεγεῖν, hoc ē, Turpe est

nos tacere: ac Isocratē loq̄ sustinere. Sed quod nā fuerit tāti uiri de facultate
dicendi sermonisqꝫ elegātia iudiciū: hic māifestissime p̄cipe ualemus.
Cū enī aristoteles duos & sexaginta ānos natus ægro affectoqꝫ corpore cu-
baret: uniuersa eius sectatoꝝ cohors ad ipm̄ accessit rogātes atqꝫ obsecrā-
tes: ut sibi ipse deligeret loci magisteriiqꝫ successorē: quo post ultimū eius
uitæ diē ad studia doctrinæ: qbus ab ipso fuerāt ībuti: excolēda cōpiēda
qꝫ p̄ceptore uterent. Illis se plibenter factūqꝫ benigne respōdit Aristoteles:
cū id sibi opportunū foret. Erāt tūc ī eius ludo īgenio doctrinæqꝫ excellē-
tes multi: sed p̄cipue duo: Theophrastus ex īsula Lesbō: & Menedemus ex
Rhodo cæteris eruditiōe p̄stabāt. Haud igit̄ multo post cū iudē illi: qui de
successore designādo petierāt: adessent. Vinū inq̄ Aristoteles qđ tum bi-
beret: nō eē id ex ualetudine sua: sed īsalubre atqꝫ asperū: ac p̄pterea se desi-
derare p̄grinū aliqđ uel rhodiū: uel lesbiū: idqꝫ sibi ut p̄curaret: postula-
uit. eo nāqꝫ usūqꝫ qđ sese magis iuuisset. solliciti de p̄ceptoris ualetudine
boni discipuli p̄pere curatū eūt: iuentūqꝫ ad doctore afferūt. Tū Aristote-
les Rhodiū cū gustasset: firmū inq̄ hercle uinū & iucūdū. petit mox les-
biū: quo similiter degustato: utrūqꝫ ait optimū est: ἀλλὰ γλυκιὸν ὀλεσ-
ρῖος hoc est: sed suauius ē lesbiū. quo qđē dicto nemini fuit dubiū qn̄ lepi-
de simul & uerecūde Theophrastū ob sermōis suauitatē atqꝫ elegātiā suc-
cessore sibi delegisset. Itaqꝫ nō multo post Aristotele uita fūcto cūcti Theo-
phrastū sectati sunt hoīem ī eloquētia tātū: ut īde diuinū nomē fuerit cō-
secutus. Cū. n. primū Tyrtamus appellaret: ab Aristotele p̄ceptore Theo-
phrastus hoc ē diuine loquēs: meruit nūcupari. Eant nūc qđā & hāc orādī fa-
cultatē sermōisqꝫ elegātiā aliæqꝫ disciplinæ studiis īpedimēto eē cauillēt:
cū & aristoteles ipse uel sup̄mo uitæ. diē tāti eā fecerit: & clarissimis qbusqꝫ
philosophis nō mīori curæ orōnē q̄ res ipas semp̄ fuisse iā apte fuerit cō-
probatū. Sed iā tēpus exposcere uidef: ut ad tertiū nobis p̄positū deuenia-
mus: ac nō nihil de summa quoqꝫ nobiliū oratoꝝ grā & auctoritate dica-
mus: ne trāsīugæ more n̄ras ptes deseruisse uideamur. Quāto igit̄ ī ho-
nore semp̄ apud priscos fuerit egregii rhetores atqꝫ oratores: cū alii p̄mul-
ti: tū ī primis Gorgias ille leōtinus Empedoclis Agrigētini discipulus ma-
gno nobis eē documēto pōt. Is. n. post illos Coracē & Tisiā ātiq̄ssimos fere
artis oratoriæ magistros: tāto græciæ totius cōcursu rhetoricen p̄fessus
ē: ut oīum primus ī Delphici apollinis tēplo solida nō aurata: sed aurea sta-
tua fuerit honoratus. Tāta priscis tpibus eximii oratoriæ artis doctoribꝫ
p̄mia erāt cōstituta. Gorgias aut̄ ipse nō solū iuuenes ad sese cōueniētes di-
cēdi facultate īstituebat: sed ī magna quoqꝫ eruditoꝝ hoīum corōa se ad
oīa: de q̄bꝫ q̄sqꝫ audire uellet: ex tpe eē respōsurū denūciabat. In admīstra-
tionē uero reip. accitus optiē d̄clarauit: q̄to & usui & honori suis ciuitatibꝫ
sint eloq̄ntes uiri. Si qđē legatus ad atheniēses missus cū sapiētissie suorū ci-
uiū mādata ī cōtiōe exposuisset: cū socrate illo clarissio tūc sapiētiae oracu

lo cōgressus: tanta orōnis copia, tāto lepore, tāta grauitate de nobilissimis
q̄stionibus differuit: ut ex ea disputatiōe facile cōstiterit eloquētiā sapien/
tiāq; nō re ipsa: sed noīe tātū diuersas uirtutes eē iudicādas. Vterq; enī ita
ptes suas tutatus ē: hic qdē oratoris: ille uero philosophi: ut neuter alteri
succubuisse fuerit existimatus. Admirabilior tamē gratiorq; Gorgiæ orō
Atheniēsis fuisse uidet: utpote q oēs eos dies: qbus Athenis cū Socrate
disputauit: festos eē uoluerūt: atq; ipsi ueluti deo alicui dedicarūt. Sermo/
nes uero illius luculētissimos faces lāpadasq; fuisse appellatas nō īmerito
memoriæ pleriq; pdiderūt. Tāta regē copia, tāto uerborū splēdore illius di
ctio erat exornata. Quēadmodū nāq; ignis splēdore e locis obscurioribus
tenebræ expellunt: sic illustri sapientiāq; orōne ex aīs hominū imprudētia
atq; īscitia fugat. Quid uero post hūc Demosthenis eloquētiā uobis ego
cōmemorē: q tāta ī eo phibet fuisse: ut ea freti Atheniēses Philippo Ma/
gni Alexātri parētī tum potētissimo regi aduersus fœdera resistere ac nō
mō suā uegē sociorū quoq; libertatē tutari nō dubitarint? Quāta ī existi/
matiōe apud ciues suos fuisse putādus ē: cui hostes quoq; uel inuiti nihil
negare ualebāt? Quid Aeschinē Demosthenis æmulū? Quid hyperidē?
Quid Isocratē oī nectare suauiorē? Quid Lysia illū acutū atq; elegātē pu/
rissimoq; fonti p̄similē? Cuius nitidissima orōne si reus ī pietatis Socra/
tes uel apud iniquissimos iudices uti uoluisset: facile ardētē flagitiosissimorū
hominū furorē extinxisset. Cæterq; de illis antiquioribus qd dicemus: q ta/
met si scripti nihil posteris reliq;re: quāta fuerint tamē eloquētia: duo ex q̄
plurimis demū Pericles atq; Themistocles sūmi nō mō oratores: uegē et
īperatores magno eē nobis argumēto possunt: Eorū enī alter ī Athenien/
siū cōtiōibus: ut ē a ueteribus comicis notatū: ciuibus suis non dicere &
orare: sed tonitrua atq; fulgura ex ore iaculari uidebat. Adeo sua eloquen/
tia eorū aīos q audissent attonitos stupētēsq; reddebat. Themistocles ue/
ro tantū facultate orādi ualuit: ut Xerse illo p̄sagē rege Græciæ imminente:
cū suorū uires īnumerabilibus hostiū copiis terra mariq; iuadētibus neq;
quā pares esse posse uideret: ciuibus suis p̄suaserit: ut suas qsq; ædes, fora,
theatra, deorū īmortaliū tēpla: totā deniq; urbē hostibus diripiendā, incē/
dendā, euertēdā desererēt: atq; ad nauale certamen: ī quo uno salutis aliqd
uidebat: pariter oēs cōuerterent. Ita diuina Themistoclis eloquentia urbē
qdē icēsā, uniuersā uero ciuitatē fuisse cōseruatā, historiāq; monumēta
testant. Quid? nōne idē atq; iisdē græciæ tēporibus dissētiētes īter se græ/
ciæ ciuitates tāto īpendēte libertatis amittēdæ piculo sua eloquētia recō/
ciliauit? recōciliatas cōfirmauit? cōfirmatas ita contra hostes armauit, ut
quāuis īuicti copiāq; multitudine uiderent: felicissime tamē eos p̄fligauē/
rint, fuderint, ceciderint: ipsumq; tāti belli īperatorē: q paulo ante gentiū
terror mare classibus strauerat: piscatoria cymba ī asiā sūma cū ignomi/

nia refugere coegerint? Adeo in bello quoq; eloquentia ea cōficit: ut nobi/
lis tragicus Eurypides testat: q nullis armis unquā effici posse uideantur.
Qui nāq; militū animi: q lacertorū robora? Quæ corporū uires: tāti exer/
citus īpetū: nisi diuina Themistoclis eloquētia aruisset: nō dico p̄ferre: sed
expectare potuissent? Merito igit; Athenæ illæ oīum laudatæq; artiū alū/
næ simul atq; parētes: & Themistocle p̄inde atq; terrenū quēdā deū sunt
admiratæ: & reliq; oratoribus primū ī urbe locū semp assignarūt: & rē/
publicā administrandā utroq; & belli & pacis tpe tutissime demandarūt.
Quid Romani oratores haud quāq; græcis īferiores: nōne apud ciues su/
os plurimū semp & auctoritate & grā ualuerūt? Quātæ enī amplitudinis
fuisse cēsendus ē Menenius ille agrippa: quē senatus pacis inter se & plebē
faciēdæ auctorē delegit? Cū enī capitali odio plebs Romana noua & īsoli/
ta libertate temere nimiū exultās a senatoribus dissideret: is arbiter utriq;
electus blāda sacūdaq; sic plebis aīos leniuit orōne: ut q iā armata collē: cui
postea cognomē sacro fuit: pessime de patriciis cogitās occuparat: ad sani/
ora reuocarit cōsilia: ac senatui: a quo uelut a capite diuulsa uidebat: subie/
cerit: optēperantēq; reddiderit. Ita Romanū īperiu: quod facile ī ortu suo
corruisset: unius uiri eloquētia fuit cōfirmatū. Quid? M. Antonii orato/
ris faciēdiā: quæ Marii Cinnæq; milites ciuiliis profundēdi sanguinis cupi/
ditate flagrātes potuit īhibere: q admirabilē fuisse existimare debemus? Si
quidē a crudelissimis factionū ducibus ad M. Antoniu trucidandū satelli/
tes missi exiguæ admodū orōnis suauitate op̄stupefacti districtos iā gladi/
os cōtinuerūt: ac sanguine uacuos in uaginas reposuerūt. Euaseratq; peri/
culū orator: nisi Centurio Antonianæ uocis expers: ut qui militibus ad
Antoniu īgrediētibus extra cubiculū remāserat: crudelissimū facinus ne/
farie nimiū pegisset. Quātū apud ciues suos ualuisse cēsendus est: q fero/
ciū inimicorū aīs furētibus tāta uim dicēdo afferre potuit? Antiores hoc
loco oratores Publicolas dico. Valerios. Catones. Lælios. Scipiōes. q t̄pibus
suis & Senatus & ciuitatis p̄cipes fuere: cōsulto p̄termitto. Quid enī ī rē
tā aptissima pluribus īmorer? Cū iā p̄clare cōstet egregios oratores ī oī. be/
ne īstituta ciuitate honestissimū semp locū optinuisse: maximaq; regē &
belli tpe & pacis auctores extitisse? Cæterq; M. Tulliū: quo potissimū alū/
no sese iactat eloquētia: quo piaculo tacitū omitemus? Nōne iure meri/
toq; nos obiurget tanquā īgratissimos: si citra ullā sui mētione de eloquē/
tiæ dignitate uerba faceremus? Cū p̄sertim eius diuinis opibus nō mīus
oratoria facultas q Romana līgua fuerit illustrata. Huic enī munere quo/
dā naturæ genito: ī quo totas uires suas ostētaret eloquētia: tātū honoris
nouo alioq; ciui a senatu populoq; Romano ē attributū: ut ad cōsulatum
usq; summā illius ciuitatis dignitatē piculosissimo reip. tēpore fuerit eue/
ctus. Illo aut in magistratu q sit opportuna ac potius necessaria reip. admi/

nistrationem suscipere cupientibus prudens dicendi facultas pulcherrime declarauit. Cū enī in maximā rege pturbationē icidisset: quod & liberi p/ scriptorū a Sylla ad honores restitui nō tam iniuste q̄ alieno tēpore postu/ larent: & tribuni plebis ad captandos multitudinis aīos legē agrariā agita/ rent: luculentissimis oronibus facile oēm pacauit tumultū. Ita nāq; tribu/ nos plebis & in senatu & in cōtione cōpescuit: ut nihil unquā cōtra hisce/ re ausi fuerint. Ita p̄scriptorū liberos benigne coarguit: ut ipsos id ampli/ us flagitare puduerit. Tā grata uero populo Romano illius orō fuit: cum ostēderet prius reip. habēdā esse rōnē q̄ priuatā: ut oēs tribus diuidūdi pu/ blici agri deposita cupiditate legē agrariā: hoc est alimēta sua spōte abdicā/ rint: eiusq; ferendā deseruerint auctores. Age uero effrenatā Catilinæ te/ meritātē nōne eadē eloquētia eodē ī cōsulatu pfregit? nōne illū urbe eie/ cit? nōne de teterrimis eius cōplicitibus nefandissima quæq; ī bonos ciues die noctuq; machinatibus suppliciiū sūmendū esse pcurauit? Ob hæc igit̄ tā p̄clarissima gesta nō mō supplicatiōes: q̄ honōr̄ uictoribus tantū bello ducibus dabat: Laureāq; oībus triūphis antepōndā solus ī toga meruit: sed Romanorū quoq; primus se uero illo Catone ad senatū referēte parēs patriæ fuit appellatus. Quod qdē cognomētū quātū fuerit faciūdū: secuti deinde īperatores id sibi aliis nō deferētibus certatim uindicātes facile de/ clararūt. Quid? ea q̄ in aduersa quoq; fortuna Ciceroni optigerunt? nōne sūmā illius uiri præ se ferūt apud hoīes p̄bos & gloriā & auctoritatē? Cū enī Clodii p̄niciosissimi patriæ ciuis furore circūuentus in publicū p̄dire fordidatus foret coactus: uniuersus repēte equester ordo cū ipso parēte pa/ triæ uestē mutauit: accirciter uiginti milia hominū pullatorū urbis cōser/ uatorē certatim comitari cōperūt. Senatus quoq; tanto ppugnatoris sui piculo motus q̄ primū decreturus cōuenit: ut cūcta ciuitas perinde atq; ī publico mœrore pullis uestibus īdueret. Sed clodiano furore armatis mi/ litibus curiā obsidēte id facere p̄hibitus gratū saltē aīum erga p̄tectorem suū declarauit. Quod si Clodianæ temeritati armis repugnare uoluisset: nū ei defuturos fuisse adiutores existimemus? Cæterū optimus ciuis nūq; potuit sustinere: ut quā urbē ipse ab rapinis, cædibus, icēdiis tāta diligētia: ac potius sollicitudīe cōseruasset: ī ea ferro sui cā decertaret: ac boni ciues: quos tātis laboribus a rabie Catilinæ tutos p̄stitisset: Clodianorū seruoze telis obiicerent. Patriæ igit̄ ac suoz ciuiū caritatē pprie salutē antepōnēs ī exiliū totius hūanitatē specimen, suauissimus eloquētiæ alūnus, patriæ parentis cognomine paulo ante decoratus amicis, fratre, liberis, uxore de/ relictis, ædibus crudelissime direptis: atq; solo æquatis, oībus deniq; amif/ sis: ac si patriæ proditor fuisset: in exilium inquam abire coactus est. Tan/ tum teterrimi ciuis pessima consilia armaq; ualuerunt. Sedenim tam cla/ ro lumīe Romana ciuitas orbata: p̄inde atq; si ab hostibus obsessa fuisset: tristis ac mœsta: oratoris sui desideriiū haud quāq; diu ferre potuit. Cum

primū. n. Clodius nefandissimo illo tribunatu functus est: optimates cū/ cti. T. Annio Milone duce de reuocādo reddendoq; orbæ ciuitati parente posthabitis rebus cæteris & priuatis & publicis: tanto aīoz ardore agita/ re cōperūt: ut nihil aliud nisi de Cicerōe patriæ restitūdo cogitaret. Cæ/ terū nefariā Clodii temeritas q̄q; de Cicerōis reditu decerni armata ma/ nu p̄hibebat: in auctores ferēdæ legis modo ex una: modo ex alia fori par/ te subinde impetū faciēs: ut e sacrosanctis quoq; tribunis unus fuerit uul/ neratus, ex aliis q̄ plurimi necati. Quintus uero frater Ciceronis non alia euasisset uia: nisi inter cadauera ubiq; in foro iacētia se mortuū simulans latuisset. Tādē uero Pōpeius ille magnus auxiliis undiq; cōuocatis optia/ tumq; uiribus collectis cū e foro Clodianā factiōne expulisset: sanctissimū illud de reditu Ciceronis plebi citū tāto populi Romani: ac potius Italiæ cōsensu pfecit: ut nō īmerito postea Cicero ipse gloriatus fuerit: se totius Italiæ humeris ab exilio fuisse reportatū. Quēadmodū autē uniuersa ciui/ tas mœsta, lugēs ac pullata cōseruatorē parentēq; suū inuita ab se dimise/ rat: Sic eīdē ab exilio redeunti hilaris ac læta totaq; purpurata obuiā p̄dit gratulabūda: ipsumq; tanq̄ imperatorē de ferocissimis hostibus triūphā/ tem in capitolii usq; ad gratias diis agēdas tanto cū omniū gaudio est co/ mitata: ut quacūq; trāsiret flores atq; odores affatim spargerentur. Adeo gratus eximii oratoris in patriā reditus populo Romano fuisse p̄hibetur. Quis igit̄ uel maximi exercitus ductor. Quis princeps? Quis uel potētis/ simus rex tantā apud ullas nationes gloriā tā candide, tā benigne unq; legi/ tur cōsecutus? Quænā ars alia? quæ sciētia? quæ philosophia? Quod ius ciuile aut pōtitiū in tam excelsum honoris fastigiū suos alūnos & uiuen/ tes & mortuos unq; euexit? Ut enī. M. Tullius ab hoībus ætatis suæ in fo/ ro, in cōcionibus, in senatu regnare dictus est: Sic apud posteros id est cō/ secutus: ut Cicero iā nō Arpinatis hoīs: sed eloquētiæ nomē esse uideat. Verissime igitur Eurypides ille tragicorū facundissimus eloquentiā rerū humanarū singulare esse reginā affirmauit. Ut enī omittam q̄ sit pulchrū atq; excellēs: qua re maxime a brutis distamus animantibus: ea in re aliis præstare hoībus: nōne illi proculdubio regnare dicendi sunt: & in ipsos quoq; reges imperiū habere qui in iudiciis, in cōcionibus, in senatu, apud principes, reges, imperatores, pontifices, sic uerba facere possunt: ut audi/ torum mētes ad sese allicere, uolūtates in quā placuerit partē impellere: ac unde libuerit ualeant remouere? Age uero quid tā benignū tanq; munifi/ cum excogitari possit: q̄ amicis capite periclitātibus opitulari posse, salutē tribuere, eosdē afflictos subleuare, periculis liberare, in ciuitate retinere? Quid porro tam regiū tanq; præstati uiro necessariū: q̄ iis armis ita sem/ per esse instructū: ut neq; īproborū calūnias p̄timeas, neq; impunita ini/ micorū scelera: si ulcisci libuerit: abire patiaris? Dicendi nanq; facultate &

fraudes hominū ad perniciē uocant: & probitas atq; integritas ad honorē & gloriā extollūtur. Quid uero potētius aut magnificentius q̄ uiri eloquē-
tis oratione tumultuosam uulgi seditionē pacari: iudicū legibus addi-
torū mētes cōuerti: senatus grauitatē ad utrūlibet: uel misericordiā uel
indignationis affectū cōmoueri? Quid tā imperatoriū q̄ milites ita orō-
ne inflāmare: ut audacter cū hoste cōgredi: ac oīa citra ullā salutis suā ra-
tionē subire pericula nō dubitēt? Quid tēpore pacis: nōne in liberis ciui-
tatibus oratores ita regnant: ut leges atq; instituta in potestate sua habere
uideantur? Nā & quas uolūt abrogāt leges: & nouas si libuerit ferūt: & la-
tas: ita ex causā suā utilitate interpretant: ut aliter legislatorē sensisse pu-
deat arbitrari. Ac ne semp̄ fori tribunalia: cōcōnes curiāq; spectemus: qd
in otio iucūdius: siue cū amicis præsētibus colloqui: siue ad ablētes scri-
bere uelis: q̄ sermo facetus ab oīq; rusticitate alienus? Quis enī hoīum ani-
mos oratore ardentius ad uirtutē excitare: a uiciis acrius possit deterrere?
Quis mœrore affectos consolari mitius: honore sublimius gratulari co-
piosius: benemeritis grās agere cumulatius? Hancigic tā præclarā: tā cō-
modā: tam humanæ societati necessariā artē: quis nisi infulsus ac omni-
no imperitus ut puerilē ac uanā negligendā esse putabit? Quis nō potius
omni studio excolendā: excellētibusq; rhetoribus honestissima de publi-
co salaria proponenda iudicabit? Hoc nāq; uno integerrimi magistratus
Academia patauina alias florentissima maxima cū studiorū iactura priua-
ta esse uidef. Nā superiorū huius Academiae rectorū negligētia factū est:
ut a quadringētis aureis nūmis: quibus cū alii nōnulli: tum Gasparinus
Bergomas cōterraneus meus: q̄ primus elegātiora studia excitauit ad rhe-
toricē hic p̄fitendā cōductus fuit: ad quinquaginta (proh studiorū dede-
cus) iam deuētū fuerit. Et miramur: si pauci admodū excellētes huiusce
facultatis p̄fessores hac tēpestate reperiuntur. Quod si eloquētiā fauere
integerrimi magistratus ac honesta huius quoque artis doctoribus præ-
mia cōstituere uolueritis: rē profecto utilissimā cōmodissimāq; toti Aca-
demia patauinæ efficietis. Præstantiū nāq; disciplinarū studiosis qd po-
rest esse aut honestius aut magis necessariū q̄ perspicuitas ornatus & co-
pia orationis? Etsi enī eloquētia in maximarū administratione rerū sibi
locū potissimū delegit: Tamē ut ornatissima parēs tāto aliis quoq; ē artibus:
& ad iumētō & splendori: ut ex hac sola cēseri uideāt. Nā ut reliqs artis ora-
toriae ptes p̄termittā: elocutio: unde ipsa sibi nomē sūpsit eloquētia: q̄ nō
oratori mō: sed cū oīb; ciuilitē uiuēt cupiētibus: tū aliqd lrag: monumētis
mādare uolētibus necessaria ē iudicāda. Hac. n. uirtute potissimū cōmēdā-
tur poetæ. Hac cēsent philosophi. Hac maxime orator oratore p̄stātor ē.
Hac una historicos admiramur. Hac ad theologos lecturandos. Hac ad
grandes iurisperitorum codices euoluendos allici solemus. Hac una

sermo noster ab omni rusticitate barbarieq; iteger custodif. hac orationi
perspicuitas. ornatus. gratia. dignitas. elegantia cōparatur. Hac deniq; una:
id quod Plynio secundo non iniuria perq̄ arduum existimatur: uetustis
nouitatem. nouis auctoritatem. obsoletis nitorem. obscuris lucem. fastidi-
tis gratiam. dubiis fidem: ac suam omnibus naturam tribuere ualemus.
Eniuero si boni rerum æstimatores eē uolumus: omnia studia omnesq;
disciplinas obseruata potissimum elocutionis ratione floruisse. Eadem
uero neglecta fere iacuisse facile comperiemus. Quid nāq; causā est ut
priscos auctores tanto nostri temporis scriptoribus in omni disciplinarū
genere præstitisse censeamus? An quia illi recte ornateq; loquēdi fuerūt
studiosissimi? Quod quidem ita recentiorum pleriq; neglexere: ut nō so-
lum ornatu aliquo stiliq; suauitate studiosorum animos ad sua perlegen-
dum scripta non alliciant. Sed protinus quadam obscuri sermonis asperi-
tate: ac potius (Neq; enim id quod sentio: mihi est dissimulandum) foeda
barbarie abigant atq; repellant. Apud antiquos autem quanto quis copi-
ose ornateq; dicendi iuisset studiosior: tanto reliquis habebatur excellen-
tior. Cur nāq; Plato. Aristoteles. Theophrastus: de quorum eloquentia
paulo ante fecimus mentionem: summi omnium censentur philosophi?
An q̄a & i disputationibus & in operibus suis dilucida & ornata ubiq; usi
sunt oratione? Cur Seruius ille Sulpitius primum orator. deinde etiā iu-
risperitus? Cur Scæuola? Cur Paulus: ut de reliquis taceā: præstantissimi
& sunt & habentur iurisperiti? An q̄a in exponendis duodecim tabula-
rum aliisq; legibus ac prætorum edictis ubiq; latine. ubiq; eleganter locu-
ti esse cognoscuntur? Cur Demosthenes apud græcos. Aeschines. Isocra-
tes? Cicero apud Latinos. Plynus. Quintilianus diuini existimantur ora-
tores? Nempe quia fuerunt eloquentissimi. Cur. T. Liuii huius præclaræ
urbis alumni historia tam libenter. tanta cum uoluptate lectitatur? Nem-
q; lactea quadam dicendi ubertate exundare uidef. Qua sane in quotidiana
quoq; ac familiari sermone adeo polluisse uir ille traditur: ut quidā no-
bilitate opibusq; præstantes uiri tam admirabilis faciēdiā fama permoti
ex ultimis Hispaniæ Galliæq; finibus: quo illum audirent loquentē: Ro-
mam sese contulerint. Et quod maxime mirandum: nec iniuria diuo Hie-
ronymo uidetur: quos tantæ urbis ac tum maxime triumphantis contē-
platio antea ad sese nō sollicitarat: unius uiri eloquētia pertraxit. Quid di-
uus Paulus: nōne iter apostolos mirifica dicendi facultate peculiare apo-
stoli cognomen est cōsecutus? Quid diuorū uobis Hieronymi. Augusti-
ni. Ambrosii. Gregorii scripta cōmemorē? q̄ latina? q̄ elegātia? q̄ plana? q̄
lucida? q̄ aperta? Quæ certe si quis cum argumētosis recentiorum istorū
uoluminibus cōferre nō grauabitur: comperiet: profecto illos fulgētibus
aquilis: istos uero sordidis muscis: ne dicam formicis nunq; se humo tol-

lentibus simillimos esse. Cæterū quid plura de hac tertia rhetoricæ parte dicam? cū præsertim qui ea in familiari quoque sermone careat: rudis, opus, agrestis: barbarus existimetur? Quæ uero citra ipsam litteris mandantur: præsentis & luce & gratia & honore uacent: nedū ullā posteritatis memoriā consequantur? Quāobrem humanissimi auditores si nihil melius eloquentia, nihil cōmodius, nihil magis necessariū a diuina benignitate humano generi est attributum. Si inde tantū splendoris aliis quoque infunditur disciplinis: ut ipsius ornata fraudatæ iniucundæ esse uideant: quid est quod tam dignū cultu, opera, studio, labore nostro existimare debeamus? Maxima mortaliū turba lucellis intenta plurima per discrimina maria transire ac longinquas regiones peragrare: ut inde altū caducarum fragiliūque diuitiarū aceruū extruāt: minime grauant. Nos litterarū studiis incubentes eloquentiā omni indica gēma, omni thesauro pretiofiorem: unde nobis opes, amici, honores: patriæ aut nostræ quæ plurima pueniūt cōmoda: pro uirili parte nostra adipisci nō enitemur? Cōplures honestarū artium expertes die noctuque toto: ut aiunt: pectore honoribus magistratibusque inhiant: Nos musarum sacra colentes orandi facultatem fecundissimā honore omniū dignitatūque segetem toto animo nō amplectemur? Generosissimi quique terrarū principes: ut aliquā sui memoriā posteritati relinquāt: lapideas aeneasque statuas maximis pecuniarū impediis sibi erigi: iisque titulos uel breui tempore duraturos inscribi sollicita diligentia procurāt. Nos copiarū dicendi: qua unica mortalium gesta perpetuitate æternitateque donantur: non omnibus ingenii nostri uiribus incubemus? Eia igitur ingeniosissimi iuuenes: si ulla gloriæ suauitate mouemur. Si memoriā nostri quæ maxime longā ac potius sempiternā efficere præclarū existimamus: ac nō semp̄ baiulorum more: id quod plerisque nunc esse in ore audio: de pane lucrando solliciti esse debemus: imitemur priscos & philosophos & iuriscōsultos: ipsamque orandi maiestatem ciuiliū uitæ regnam: citra cuius lumē omnia studiorū genera difficilia obscura sordidaque habentur: toto animo petamus spectemusque cum aliis rhetores atque oratores. Tum in primis, M. Tullium & Fabium Quintilianum alterum latinæ eloquentiæ lumen nobis legendos imitandosque proponamus. Quod enim ad me attinet: hoc anno & Ciceronis eloquentiæ principis rhetoricos: & de institutione oratoria Quintiliani libros: quo neque apud græcos neque apud latinos de ratione dicendi accuratius elegantiusque scripsisse inuenies neminem: enarrandos suscepi. Quibus quidem operibus si ut spero: diligenter incubuerimus: & amicis tutissimo præsidio, & patriæ in aduersis auxilio: in prosperis ornamento facile esse poterimus, nobis uero ac familiis nostris opes, honores, gloriam immortalitatem proculdubio consequemur. Dixi.

Ad Sacrosanctū Romanæ ecclesiæ Cardinalē Ioannē medicē Raphaelis Regii quæstio. Vtrū ars rhetorica ad Hereniū Ciceroni falso inscribatur.

R

Elegenti mihi nuper accuratius & duos Ciceronis de inuentione rhetoricos: & quatuor ad Hereniū libros de eadē facultate cōscriptos: ut deprauationibus sublatis castigatioribus: mille & amplius exēplaria describerent: quæstio illa. Vtrū ars rhetorica ad Hereniū Ciceroni falso inscribat: ex operis utriusque stili cōparatione pulcherrima tractatu est uisa. Cū enī Laure-

tius Valla per quædam uir iudicio quodā in libello asserat opusculū illud uix Cicerone esse dignū: & quidā citra omnē eorum quæ cōtra dici possent: refutationē Ciceronis esse negent, plerique uero adduci non possint: ut illā a M. Tullii familia ueluti subditiciā putēt sūmouēdā: rē tibi nō ingratā: quæ Cicerōis ipsius maxime es studiosus: existimaui me esse facturū: si breuiter ipsā descriptis utriusque opinionis rōnibus explicuissē quæstionē. Tametsi nāque sublimi dignitate tua ē minor: tenellæ tamē adhuc ætati apta hoc mihi saltē præstabit: ne singularis tuæ in me humanitatis uidear esse oblitus. Cū enī me nup̄ florentiā cōtulissē: ut uetustū illud Quintiliani exēplar: quod in uestra biblioteca spectat: uiderē: quāto studio quātaque liberalitate ut mihi plegendū traderet effecisti? Quare & eximia benignitate & aliis eminentissimis uirtutibus tuis: quarū clarissimo fulgore summus pōtifex Innocentius octauus iuitatus ac uere spiritu sancto repletus te in collegiū illud sacrosanctū Romanæ ecclesiæ Cardinaliū sūma cū bonorū omniū lætitia cooptauit: me tibi sic deuinxisti: ut nō hanc mō quæstiunculam: sed siquid est in me ingenii id totum me tibi debere putem. Sed iam ad explicandam quæstionem propositam reuertamur.

Qui rhetoricā ad Herenium Ciceronis opus esse aiūt: tribus potissimū rōnibus niti uident: tū quod operis inscriptioni Ciceronis nomē est appositū. tū quod quidā nō ignobiles auctores id eē Ciceronis opus apte testari uident Ciceronē in rhetoricis ad Hereniū allegātes. tū quod & filii Ciceronis & Terentiæ uxoris in quodā opusculi illius exēplo mentio habet. Ac primū quidem argumentū facile refutatur: cū id quod est controuersum & in quæstione positū perinde atque si certum cōcessumque foret: icōsiderate nimium imperiteque assumatur. Quid nāque aliud quæritur quæ utrū rhetorica ad Hereniū Cicerōi falso per inscriptionē attribuat? Neque enim ex appositis inscriptioni noībus: sed ex præceptorū ac stili præsertim similitudine auctoribus opera adiudicari solēt. Alio quæ nunquā uideret quæredū an aliquod opus alicui falso inscribat. Sic enim unicuique facile foret suis scriptis ex præstantū uirorū noībus auctortatē: ac potius immortalitē cōparare. At quidā scriptores quorū est diuus Hieronymus: id esse Ciceronis opus sentire uident. Ante oīa tollatur e disputatione auctoritas: nec mihi

3

nitio def: si oēs eos qui rhetoricā ad Hereniū Ciceronis opus esse putant: nominibus inscriptioni appositis deceptos & se & cōplures alios eā in opinionē cōiecisse asseruero: ut quod penitus a Cicerōis maiestate est alienū: id Ciceroni putauerint inscribēdū. neq; sciuisse in hoc ope diiudicādo cēforia illa uirgula uti: qua ueteres grāmatici nō uersus mō notabāt: sed libros etiā qui falso iscripti uiderent tanq; subditicios: ut inquit Fabius: sibi similia sū mouere pmittebāt. Fabius quidē ipse Quintilianus Ciceronis librorū diligentissimus obseruator: quē grāmaticis oībus aliisq; scriptoribus nō opposuerim mō: sed facile: anteposuerim nusq; illius opusculi facit mentionē: nequaq; pratermissurus: si aut Ciceronis esse putasset: aut certe suo tpe extitisset. Verū quoddā illius opusculi exemplū: & Ciceronis filii & Terentiae uxoris cōtinet mentionē. Hoc quidē argumēto rhetorica ad Hereniū nō modo non probatur Ciceronis esse opus. Sed contra nō esse procul dubio mihi demōstrari uidetur. Nam. M. Tullius aut nunq; quod paulo post uerū esse colligā: aut certe dū adhuc puer esset: ante q; aut uxorem duxisset: aut filios sustulisset: rhetorica ad Hereniū scripsit. Neq; enī mihi fieri uerisimile potest: ut eos matura iam aetate cōposuerit libros: in quibus puerilia magis deprehēdūtur errata: q; in iis quos sibi ipse puero adhuc excidisse in prohemio de oratore testat. Non enī de rhetoricis ad Hereniū eo in loco Tullius loquit: ut quidā oīa temeritate sua peruertentes opinant: sed eā in qua Hermagorā tere est secutus: cuius duo tantū de inuentione libri extant: damnare uidet. Quare exēplū illud de Ciceronis filio uxoreq; cōpositū facile demōstrat rhetoricā ad Hereniū ab alio q; Cicerone fuisse conscriptā. Ac si ea refutauimus: quibus illud opusculū Ciceroni plerisq; uidetur inscribendum: iam qd ipsi sequamur aperiamus. Stilius ante oīa & cōpositione & sententiis sane q; puerilis: nec ulli aliorū operum: quae Cicero: uel adolescens: uel iuuenis uel senex cōposuit ulla ex parte similis: ac minus q; ut Ciceronē ipsum deceat elegans prorsus alii q; M. Tullio opusculū illud adiudicare uidet. Præceptorū deinde ordo: ut de uarietate sileamus: peruersus ac iis quae a Cicerone ipso & Fabio Quintiliano aliisq; accuratis rhetoribus tradunt: cōtrarius aperte ostendit aliū a Cicerone illius artis fuisse auctore. Vt enim omittā quod ante de memoria atq; pronūciatione q; de elocutiōe illis natura priore illo: in opusculo præcepta tradunt: exordiendi certe narrandiq; rōnes: ante q; de constitutionibus præcipiatur: descriptæ longe a Ciceronis dispositione recedere uidentur. Nam ut Cicero ipse in primo de inuentione libro ait: non solum genus causæ ante q; exordiamur considerandum est: sed constitutio quoq; & quæstio & ratio & iudicatio & firmamentum est inueniendum. Nam inquit non ut quodque dicendum est primum: ita primum animaduertendum uidetur: ideo quod illa quae prima dicuntur: si uehementer

in hanc
parte
ca ad
m ad
lib et
quæ
quæ
nominat

3

uelis cōgruere & cohærere cum causa: ex eis ducas oportet: quae post dicenda sunt. Quare cum iudicatio & ea quae ad iudicationem oportet inueniri argumenta diligenti erunt artificio reperta cura & cogitatione pertractata: tūc demū ordinandæ sunt cæteræ partes orationis. Hoc idem alibi quoq; præcipit Tullius: nec ab hoc ordine Fabius Quintilianus recedit. Ex quo quidē aperte colligimus: opusculū illud ab alio q; Cicerone fuisse cōscriptum. Quid? quod in primo libro ubi de numero cōstitutionū dīferitur. Hermestis cuiusdā doctoris sui meminit illius operis auctor: qui nusq; Ciceronis tēporibus fuisse memorat: cū de oībus claris suorū tēporum rhetoribus Cicero ipse aliquā faciat mētionē? A. præterea Gelius totius antiquitatis diligentissimus indagator in duodecimo noctiū atticarū libro scribit: antiquorū neminē usq; ad Augusti tēpora hoc noīe barbarismo usum fuisse: cū in rhetoricis ad Herenium & barbarismus definiatur & solœcismus. Aut Gelium igitur falso ea memoriæ cōmēdasse: aut opusculum illud Ciceronis nō esse fatendū est. cum ante Augusti imperium Cicero ipse Antonii rabie fuerit interemptus. Quāobrem satis superq; patere arbitror Rhetoricā ad Hereniū Ciceroni hætenus falso fuisse inscriptam. Cui autē id opusculi sit attribuendū i tanta præsertim antiquorū rhetorū copia: quorū noīa sine opibus extat: haud facile diiudicari potest. Minime tamen id est dissimulandū: quod mihi pridem cū paduæ profiterer: uulgatum quidam exceperūt. Cornificium uidelicet illius opusculi idcirco auctorem uideri: quod Fabius Quintilianus eā statuū diuisionem: ac quædā alia: quae in rhetoricis ad Hereniū legūt: Cornificio ipsi ascribit. Sed nō omnia quae ad Cornificium a Fabio referunt: in libris ad Herenium iueniunt: nisi forte quis dicat alia quoq; opera de facultate dicendi a Cornificio ipso fuisse conscripta. Quod quidē ut uerū esse potest: ita nihil impedit libros ad Hereniū ab alio q; Cornificio: & fortasse multo post Quintiliani tēpora: nō solum Cornificii fuisse conscriptos. A stilo certe & cōpositione illorū tēporū longe abesse uidetur. Quāq; autem nihil in tanta rerum omniū perturbatione ac potius confusione affirmare ausim: fortasse tamen nec i merito Timolauis Zenobiae e triginta Romanorum tyrannis unus id sibi opusculū uindicaret. Is namq; ut testatur Pollio Treuellius non indiligens historicus: & grāmatices & rhetorices fuit peritissimus: ut sūmus latinorum rhetor illis tēporibus haberetur. Huic frater Herenianus natu maior fuisse memorat: qui & ipse imperiū usurpauit. Sed ab Aureliano Imperatore superati: & in triumphum una cum Zenobia matre ducti principis indulgentia in Tiburti agro otiosam uitā uixerūt. Vbi fortasse Timolauis Herenianū fratrem præceptis rhetoricis instruxit: ad eumq; id opusculi scripsit. Facile autē Timolauis rhetor obscurus a posterioribus in Tullium oratorum clarissimum: & Herenianus in

3
12
unde
alle
cicer
esse
thru

Heranium propter nominum similitudinem ab iis: qui posterioribus & rudioribus seculis fuere: potuit commutari. Cui nãq; potius libri de arte rhetorica scripti q̄. M. Tullio eloquentiæ parèti ab imperitis rudioribusq; temporum infelicitate hominibus ascribi debuerint: cum pleraq; alia de eadem facultate opera Tullio ipsi conscripta uiderent? Sed ut mihi hoc uerisimile uidetur. ita cum nullius certa auctoritate nitimur in medio est relinquendum: ne aliquid temere affirmasse uideamur. Quisquis uero illius opusculi auctor fuit: minime est negligendum. Si enim diligenter: ac cum eorum annotatione: quæ minus recte præcipiuntur expositum studio iuuenes edidicerint cum aliarum eloquentiæ partium rudimenta. tum elocutionis præcepta maxime aliquid scribere uolentibus necessaria se percepisse gaudebunt. Omnes namq; & uerborum & sententiæ exor nationes non solum definiuntur: sed iis etiam illustrantur exemplis quæ fere de Ciceronis orationibus sumpta ad imitatione uel ipsius composita plerosq; in ea detinent opinione: ut libros ad Heranium nulli alii q̄ Ciceroni ascribendos putent. Sed de hac questione satis. Quæ quidem si tibi & probari & gratam esse cognouero: non parum lucri mihi fecisse uidebor. Vale nostri seculi eximium decus: Venetiis, xiiii, Calendas octobres. Mcccc, lxxxix.

Registrum

iiii	iiii	iiii
a	b	c
iiii	ii	v
d	e	f

Emendationes deprauationum a librariis admissarum.

Valerii maximiq; quo. Maximi quo.
 Nunc uero cum in peruetustum. Cum peruetustum.
 Omnino referantur. Referatur.
 Aut e palmæ termes. E palma.
 Nulla enim nunquam tanta. Vnquam tanta.
 Id est artificiales uocauerunt. Id est inartificiales.
 has εντεχνοσ. id est artificiales uocauerunt.
 Forstian est deponendus Disponendus.
 Ita si illa uera sunt. Ita si illæ ueræ sunt.
 Itaq; uidens alios. Videas.
 Et inuictum in unicum. Inuitum.
 Extrinsecus quoq; eductas. Adductas
 Ut quale sit quisq;. Quidq;.
 Et damnata in damnatam. Damnatum
 Cum non de partium. Cum uero
 Efficiunt rubicundior. Rubicundiora.
 Nomen proprio. Nomine.
 τοου namq; εοου
 Parum constare uideatur. Parum sibi constare.
 Quod fuisse timidus. Quod fuisset
 Propter diuturnam consuetudinem. Resederat consuetudinem.
 Hæc sunt studiose lector in quibus librarii artis difficultate lapsi ueniam rogant.

Die. xxv. Septembris. Mcccc, lxxxii.

Cum eruditus uir Raphael Regius ingenti cura & studio composuerit & quædam alia opera & duceta problemata in totidem Quintiliani de institutione oratoria deprauationes: ac illa accurate & emendate imprimenda curauerit: infra scripti Domini consilarii ad humilem supplicationem ipsius Raphaelis terminauerunt & decreuerunt: ne qs possit problemata ipsa in uniuersa ditione Serenissimi Domini imprimere uel alibi impressa uedere sub pena ducatorum uiginti quinque pro singulis uoluminibus: a quæstoribus serenissimi ipsius Domini exigendorum: illo tantum impressore excepto: cuius industriam Raphael ipse toties elegerit: quoties duxerit imprimenda. Et hoc per annos decem proxime futuros.

Consilarii.

Andreas Quirinus   Marcus Barbus
 Marcus Bollanus   Antonius Grimannus

